

Nr 134.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter; given Stockholms slott den 28 februari 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Lag

om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har arbetsgivare hos domstol, överexekutor eller skiljemän framställt yrkande om vräkning av arbetstagare från lägenhet som upplåtits åt honom på grund av hans arbetsanställning, och upplyses att arbetstagaren deltagit i strejk vid arbetsgivarens företag eller att han är föremål för lockout från arbetsgivarens sida, må yrkandet, ändå att arbetstagaren befinnes skyldig att avflytta från lägenheten, i avbidan på konfliktens avveckling icke bifallas förrän tre månader förflutit från det han i anledning av konflikten upphörde med arbetet.

2 §.

Vad i 1 § sägs skall ej gälla,

- a) om arbetstagaren är i arbetsgivarens kost;
- b) om arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid utan att viss uppsägningstid avtalats eller skall anses avtalad, samt den i arbetsavtalet stadgade tiden gått till ända;
- c) om arbetsavtalet upphört på grund av uppsägning som verkställts före konflikten och som uppenbarligen icke äger samband med denna;
- d) om arbetstagaren befunnits skyldig att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar;
- e) om lägenheten oundgängligen erfordras för utförande av det arbete som åvilat arbetstagaren eller för beredande av bostad åt den som utför nämnda arbete, allt under förutsättning att arbetet är av beskaffenhet att ej utan synnerlig olägenhet kunna inställas under konflikten;
- f) om arbetstagaren, efter det hans rätt att nyttja lägenheten upphört, vägrat avflytta till annan tjänlig och på skäliga villkor upplåten bostad i orten, som beretts honom genom arbetsgivarens försorg;
- g) om arbetstagaren dröjt med erläggande av sådan ersättning som omförmåles i 3 § utöver sju söckendagar efter förfallodagen, och vad sålunda ligger honom till last icke finnes vara av ringa betydelse; eller
- h) om arbetstagaren efter konfliktens inträde genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser.

3 §.

För den tid arbetstagaren nyttjar lägenheten, efter det hans rätt enligt avtal upphört, är han pliktig att till arbetsgivaren utgiva ersättning. Sådan ersättning skall, där förut hyra för lägenheten beräknats helt i penningar, utgå med belopp och å tid som därutinnan kan hava varit bestämd och eljest i efterskott var fjortonde dag med belopp motsvarande hyran för liknande bostäder i orten. Kan utredning om sådan hyra ej vinnas, bestämmes ersättningen i händelse av tvist med ledning av det värde som i orten åsatts bostadsförmån av motsvarande beskaffenhet vid senaste taxering för inkomst eller förmögenhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 24 januari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER,
LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet frågan om lagstiftning *angående skydd för arbetare, åt vilken arbetsgivaren upplåtit lägenhet till bostad, mot vräkning vid arbetskonflikt* och anför:

Gällande lagbestämmelser.

Då arbetsgivare upplåtit lägenhet till bostad åt i hans tjänst varande arbetare, torde rättsförhållandet rörande lägenheten gestalta sig olika, alltefter som de i 3 kap. av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom meddelade bestämmelserna om hyra äro tillämpliga å rätten att nyttja lägenheten eller ej. Dessa bestämmelsers tillämplighet i förevarande fall är främst beroende på om särskilt hyresavtal träffats angående lägenheten. Är detta förhållandet, gälla bestämmelserna utan vidare. Men bestämmelserna lära jämväl eljest bliva tillämpliga, därest nyttjanderätten till lägenheten är att anse såsom det väsentliga och arbetsskyldigheten endast utgör ersättning, helt eller delvis, för lägenhetens begagnande. Är åter arbetsskyldigheten huvudsaken, lärer det icke i allmänhet böra ifrågakomma att tillämpa de i lagen för hyresrätt meddelade bestämmelserna med avseende å rätten att nyttja lägenhet, som utan särskilt hyresavtal upplåtits av arbetsgivare åt i hans tjänst anställd arbetare. I sådant fall torde rättsförhållandet i stället bliva att bedöma såsom ett arbetsavtal, vid vilket arbetsgivarens motprestation består i bland annat tillhandahållande av bostad.

Äro bestämmelserna i 3 kap. nyttjanderättslagen tillämpliga med avseende å rätten att nyttja lägenheten gäller i fråga om denna rätts upphörande i första hand vad kontrahenterna därom avtalat. I vissa hänseenden — såsom i fråga om grunderna för hyresrättens förverkande — är dock avtalsfrihet ej medgiven. Beträffande dylika förhållanden ävensom rörande sådana, därom avtalet ej innehåller bestämmelser, träda lagens regler i tillämpning. — Är hyrestiden ej bestämd, skall avtalet upphöra att gälla efter det uppsägning å någondera sidan skett. Har ej viss uppsägningstid avtalats, skall lägenheten avträdas viss tid efter uppsägningen. Denna tid, som är ställd i viss relation

till den tid för vilken hyran beräknats, kan vara längst till den fardag som inträffar näst efter tre månader från uppsägningen och minst en dag (4 §). — Hyresavtal kan i vissa fall efter uppsägning bringas att upphöra genast såsom då hyresrätten förverkats (23 §). — Härvid må dock uppmärksammas stadgandet i 7 § första stycket lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra. Enligt detta stadgande skall, därest hyresrätt är förverkad på grund av dröjsmål med hyrans erläggande men rättelse sker senast å tolfte söckendagen från den dag, då hyresvärden genom behörig delgivning av vräkningsansökan eller annorledes i laga ordning verkställt uppsägning, uppsägningen, oavsett vad därom må hava avtalats, vara utan verkan och dröjsmålet icke vidare kunna åberopas såsom grund för hyresgästens skiljande från lägenheten. — Är hyresrätten förverkad på grund av annat förhållande, gäller såsom regel, att hyresvärden skall hava uppsagt avtalet innan rättelse sker för att hyresvärden skall äga åberopa förhållandet såsom grund för hyresgästens skiljande från lägenheten (24 §).

Påpekas må, att i vissa, troligen mera sällan förekommande fall, arrendeavtal slutas mellan arbetsgivare och arbetare. De i 2 kap. av nyttjanderättslagen meddelade bestämmelserna om arrende bliva då tillämpliga.

I de fall rättsförhållandet är att bedöma såsom ett arbetsavtal lär rätten att nyttja lägenheten vara helt avhängig av beståndet av detta avtal. Upphör arbetsavtalet, torde därmed även rätten att nyttja lägenheten upphöra, där ej annat avtalats. Särskilda regler angående arbetsavtals upphörande saknas. I den mån arbetsavtal ej innehåller närmare bestämmelser om avtalets upphörande, blir rättsförhållandet sålunda helt beroende av sedvänja. Enligt sådan lär för upphörande av till tiden ej begränsat arbetsavtal fordras viss tids uppsägning. Längden av denna uppsägningstid synes variera med hänsyn till anställningens art och den tid, anställningen varat, från flera månader till någon eller några dagar. Deltagande i arbetsinställelse medför ej i och för sig att arbetsavtalet och därmed bostadsrätten upphör men kan i praktiken föranleda arbetsgivaren att begagna den uppsägningsrätt, som må tillkomma honom oberoende av konflikten.

Avflyttar arbetaren ej godvilligt från lägenheten, då skyldighet i sådant hänseende inträtt för honom, vinnes emellertid alltid det anstånd med avflyttningen, som betingas av den tid, som åtgår för den rättsliga proceduren. Vissa bestämmelser av processuell eller exekutivrättslig natur kunna därjämte medföra något ytterligare anstånd med verkställandet av vräkning. Jämlikt 7 § andra stycket i förenämnda lag med vissa bestämmelser rörande hyra må sålunda, där hyresvärd under åberopande av dröjsmål med hyrans erläggande hos domstol, överexekutor eller skiljemän framställt yrkande om hyresgästens vräkande, beslut, varigenom yrkande på berörda grund bifalles, icke meddelas förrän 14 söckendagar förflutit från uppsägningdagen. Vidare må jämlikt 193 § utsökningslagen beslut eller förordnande om vräkning ej verkställas, med mindre under rättelse därom, att verkställighet blivit sökt, blivit genom utmättningsman meddelad den som vräkningen avser sist 4 dagar före vräkningen. Tillika

äger utmätningsman enligt sistnämnda lagrum, där förhållandena därtill föranleda, härutöver medgiva skäligt anstånd med vräkningen högst 6 dagar. Först anförda stadgande i lagen med vissa bestämmelser rörande hyra gäller endast för den händelse hyreslagen är tillämplig med avseende å rätten att nyttja lägenheten. Däremot äga de åberopade bestämmelserna i 193 § ut-sökningslagen tillämpning jämväl då rättsförhållandet mellan kontrahenterna är att bedöma såsom ett arbetsavtal.

Tidigare behandling av frågan.

Frågans riksdagsbehandling.

Vid flera tillfällen har frågan om tryggare besittningsrätt för arbetare i avseende på åt dem upplåtna lönebostäder varit föremål för behandling i riksdagen.

I anledning av det inför *1907 års riksdag* framlagda förslaget till lag om nyttjanderätt till fast egendom m. m. väcktes en motion, vari bland annat hemställdes om föreskrift, enligt vilken vid bruk, gruvor, sågverk, fabriker, verkstäder och andra industriella inrättningar, där arbetsgivare åt arbetare upplåte bostad, arbetsgivaren skulle vara pliktig upprätta skriftligt hyresavtal, vari hyrespriset för lägenheten beräknades i penningar per år. Samtidigt föreslogs en bestämmelse, enligt vilken i nyssberörda fall arbetaren städse skulle ha rätt till viss uppsägningstid, nämligen enahanda uppsägningstid som hyresgäst enligt lagförslaget skulle få åtnjuta i de fall då viss uppsägningstid icke avtalats, vilket, då hyran beräknats per år, skulle innebära att lägenheten behövde avträdas först å den fardag, som inträffade näst efter tre månader från uppsägningen. Vederbörande utskott avstyrkte motionen, men i reservation till utskottets utlåtande föreslogs, att skrivelse till Kungl. Maj:t skulle avlåtas angående utarbetande av förslag till lagbestämmelser, genom vilka rättsförhållandet i avseende å bostäder, som av arbetsgivare vid industriella anläggningar upplåtes åt deras arbetare, ordnades på grundvalen av de för hyresavtal gällande bestämmelserna. Frågan förföll emellertid vid riksdagen, sedan kamrarna i ämnet fattat olika beslut.

I de förslag till lag om vissa arbetsavtal, som genom propositioner förelades *1910* och *1911 års riksdagar* men av nämnda riksdagar avsgos, voro vissa föreskrifter upptagna, avseende att reglera det fall, då rätt till bostad inginge i en arbetares löneförmåner.

1910 års förslag upptog sålunda ett stadgande av innehåll, att om arbetsgivaren tillhandahölle bostad åt arbetare, som ej vore i arbetsgivarens kost, och hyresavtal angående bostaden ej vore särskilt ingånget, arbetaren, ändå att annorlunda överenskommit, ej vore skyldig att från bostaden avflytta tidigare än fjorton dagar efter det arbetsavtalet blivit uppsagt eller hävt. Vad sålunda stadgats skulle dock ej gälla, där arbetsavtalet ingåtts för viss tid och denna gått till ända, ej heller i fråga om upplåtelse av bostad åt

arbetare, som antagits för tillfälligt arbete och hade sitt egentliga hemvist å annan ort. Vore särskilt hyresavtal slutet men hyrestiden ej bestämd, skulle kortaste uppsägningstid vara fjorton dagar. I hyresavtalet finge hyrestiden ej bestämmas med hänsyn till arbetsavtalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetskyldighet i arbetsgivarens företag. Bestämmelse, som strede häremot, vore ogill. Vederbörande utskott tillstyrkte förslaget med den förändringen, att den tid, efter vilken arbetaren skulle vara skyldig att avflytta från bostaden, alltid skulle räknas från arbetsavtalets upphörande.

Lagförslaget av år 1911 upptog det år 1910 framlagda förslaget med den av utskottet vidtagna ändringen. Det föreslogs emellertid tillika, att arbetaren efter arbetsavtalets upphörande skulle vara pliktig att för den tid, han fortfarande vore till bostad berättigad, åtnöjas med annan tjänlig bostad, som genom arbetsgivarens försorg bereddades honom. Jämväl 1911 års förslag tillstyrktes av vederbörande riksdagsutskott.

I anledning av en vid internationella arbetskonferensen år 1921 antagen rekommendation, åsyftande förbättring av lantarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden i olika länder, uppdrog Kungl. Maj:t den 12 oktober 1923 åt socialstyrelsen att i samråd med lantbruksstyrelsen verkställa utredning i ämnet samt inkomma med det förslag, som därav kunde föranledas. Innan detta uppdrag slutligt fullgjorts, anhöll 1930 års riksdag i skrivelse nr 188, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt undersökning rörande lantarbetarnas bostadsförhållanden samt om utredning, huruvida och på vad sätt genom åtgärder från det allmännas sida bristfälligheter på detta område skulle kunna avhjälpas och för framtiden i möjligaste mån förhindras att uppstå, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

På grund av sistnämnda riksdagsskrivelse anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 11 oktober 1930 socialstyrelsen att i samband med avgivande av berättelse rörande den styrelsen genom omförmälda beslut den 12 oktober 1923 anbefallda utredningen inkomma med yttrande, huruvida med hänsyn till resultatet av nämnda utredning ävensom vid sidan därav inom styrelsen verkställda undersökningar sådan ytterligare utredning rörande åtgärder för förbättring av lantarbetarnas bostadsförhållanden, som i riksdagsskrivelsen ifrågasatts, borde åvägbringas ävensom att, därest så befunnas böra bliva fallet, framlägga förslag till plan för en dylik utredning. Till fullgörande av detta uppdrag överlämnade socialstyrelsen med skrivelse den 5 januari 1931 en omfattande utredning i förevarande hänseende. I skrivelsen framlade socialstyrelsen därjämte efter samråd med lantbruksstyrelsen förslag till ytterligare utredning, vilken borde utföras av särskilda utredningsmän med tillgång till erforderlig sakkunskap på området. Bland de frågor, som enligt förslaget borde i främsta rummet utredas, var frågan, huruvida tryggare ställning borde beredas lantarbetarna i avseende på åt dem upplåtna lönebostäder.

Vid 1931 års riksdag väcktes ett flertal motioner rörande lantarbetarnas bostadsförhållanden. Två av dessa motioner (I: 132 av herr Möller m. fl. och II: 199 av herr P. A. Hansson m. fl.) avsågo vinnande av utredning till skapande av skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vars avlöningsvillkor bostadsförmån ingår. Motionerna föranledde icke till någon riksdagens åtgärd, enär enligt av Kungl. Maj:t den 6 februari 1931 meddelat beslut utredning genom särskilda utredningsmän redan igångsatts rörande åtgärder till förbättring av lantarbetarnas bostadsförhållanden och därmed sammanhängande ämnen.

Kungl. Maj:t den 6 februari 1931.

Som redan antytts upptogs av Kungl. Maj:t den 6 februari 1931 till behandling spørsmålet om utredning av lantarbetarnas bostadsförhållanden och därmed sammanhängande frågor. Vid ärendets behandling i statsrådet anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson, att vid utredningen borde samtliga i 1930 års riksdagsskrivelse och socialstyrelsens skrivelse den 5 januari 1931 påpekade moment upptagas till skärskådande. Tillika borde beaktas de i 1931 års riksdagsmotioner framställda kraven, i den mån dessa icke bleve föremål för omprövning i annan ordning. Utredningen borde emellertid begränsas till undersökning rörande sådana åtgärder, som i nuvarande läge och utan längre uppskov kunde vara praktiskt genomförbara. Närmare precisering av utredningsuppdraget varken kunde eller borde ske.

I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 februari 1931 tillkallade departementschefen såsom utredningsmän dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören Ivar Österström, åt vilken tillika uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsmännens arbete, samt ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukarna Abel Andersson i Löbbo och Harald Andersson i Dunker, förste provinsialläkaren i Malmöhus län A. J. Ekelund, tillförordnade byråchefen i socialstyrelsen Bertil Nyström ävensom ledamoten av riksdagens andra kammare, hemmansägaren Martin Skoglund. Sedan Ekelund den 2 mars 1931 entledigats från uppdraget att vara utredningsman, tillkallades i hans ställe förste provinsialläkaren i Östergötlands län Nils Wranne. De tillkallade utredningsmännen antogo benämningen »Bostadsutredningen för landsbygden».

Kommittén angående privatanställda.

Bostadsutredningen, som under åren 1933 och 1934 avlämnade utredning och förslag rörande de andra frågor, vilka ingingo i dess uppdrag, än frågan om tryggare ställning för lantarbetarna i avseende på åt dem upplättna lönebostäder, fann sistnämnda spørsmål äga visst samband med det åt kommittén angående privatanställda anförtrodda uppdraget att utreda frågan om rättslig reglering av det enskilda arbetsavtalet samt lät fördenskull den slutliga be-

handlingen av detta spörsmål anstå i avbidan på resultatet av nyssnämnda kommittés utredningsarbete. Med hänsyn härtill torde jag i detta sammanhang i korthet få redogöra för sagda kommittés förslag i vad det berör frågan om tryggare besittningsrätt för arbetare i avseende på åt dem av arbetsgivare upplåtna bostäder.

Kommittén angående privatanställda, som tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 juni 1931 för utredning och utarbetande av förslag rörande frågan om rättslig reglering av de i enskild tjänst anställdas arbetsavtal och vad därmed ägde samband, avgav den 9 mars 1935 betänkande med förslag till lag om arbetsavtal (statens offentliga utredningar 1935:18). I 17 § av detta lagförslag ha bestämmelser intagits i syfte att bereda arbetare ett visst bostadsbesittningsskydd. Kommittén föreslår sålunda för det fall att arbetsgivare tillhandahåller bostad åt arbetare med eget hushåll utan att hyresavtal angående bostaden är särskilt ingånget, att arbetaren skall, där arbetsavtalet upphör utan föregående uppsägning eller efter kortare uppsägningstid än två veckor, vara berättigad kvarbo i bostaden, till dess två veckor förflutit från det avtalet upphört eller uppsagts. Om bostaden är belägen inom eller i omedelbar anslutning till arbetarens arbetsplats skall dock denne vara pliktig att för tiden efter avtalets upphörande åtnöjas med annan tjänlig bostad, som beredes honom genom arbetsgivarens försorg. Brukar arbetaren bostaden för tid efter arbetsavtalets upphörande, skall arbetsgivaren för nämnda tid vara berättigad till ersättning, motsvarande den å orten för liknande bostäder utgående hyran. Rätt att sålunda under viss tid kvarbo i bostaden skall dock enligt kommitténs förslag icke tillkomma arbetare, då avtalet slutits för viss tid och denna gått till ända.

Kommittén har vidare föreslagit, att om arbetsavtal upphör genom arbetarens död, hans dödsbo skall äga samma rätt att kvarbo, som skulle tillkommit arbetaren.

Slutligen ha i lagförslaget intagits bestämmelser för det fall att särskilt hyresavtal är slutet. Om hyrestiden icke är bestämd, skall kortaste uppsägningstid vara fjorton dagar. Vidare föreslår kommittén förbud mot att bestämma hyrestiden med hänsyn till arbetsavtalets bestånd.

I anslutning till sitt nu återgivna förslag yttrar kommittén:

Ett särskilt spörsmål är, huru bör förfaras med bostadsförmåner vid strejk och lockout. En sådan åtgärd medför enligt gängse uppfattning icke i och för sig att arbetsavtalet upphör. Men även om arbetsavtalet består, är därmed frågan om bostadens bibehållande under arbetsinställelsen icke avgjord. Hur detta spörsmål bör regleras har, enligt vad kommittén inhämtat, upptagits i annat sammanhang, nämligen av bostadsutredningen för landsbygden.

Undersökning angående reglering genom frivilliga överenskommelser av lönearbetarnas bostadsförmåner.

Sedan bostadsutredningen tagit del av kommitténs angående privatanställda berörda förslag, har bostadsutredningen den 15 augusti 1935 till

slutförande av sitt uppdrag avlämnat skrivelse med förslag till lag angående skydd mot vräkning vid arbetskonflikter¹⁾. Innan jag närmare ingår på detta förslag, skall jag redogöra för det huvudsakliga innehållet i en av bostadsutredningen verkställd undersökning angående reglering genom frivilliga överenskommelser av lönearbetarnas bostadsförmåner, vars resultat framlagts i förenämnda skrivelse.

Beträffande undersökningen anför bostadsutredningen, att densamma, åtminstone vad industriarbetarna angår, synes bekräfta vad redan frågans riksdagsbehandling givit vid handen, nämligen att under de båda sistförflutna decennierna en förskjutning av problemet angående tryggare besittningsrätt för arbetare i avseende på åt dem upplåtna lönebostäder ägt rum, så att, medan spørsmålet för industriarbetarnas vidkommande allt mer förlorat sin egenskap av stridsfråga, detsamma beträffande lantarbetarna i stället erhållit ökad aktualitet. Bostadsutredningen framhåller tillika, att i jämförelse med ett flertal andra länder industriföretagen i vårt land äro i ovanligt hög grad lokaliserade till landsbygden, varmed följer, att ansvaret för ordnandet av arbetspersonalens bostads- och provianteringsfrågor väsentligen kommit att påvila arbetsgivaren. Särskilt gäller detta om gruv- och bruksindustrien samt sågverks- och pappersmasseindustrierna. Speciellt inom den förstnämnda industrien, där ett flertal företag räkna sin uppkomst åtskilliga århundraden tillbaka i tiden, utgjordes länge arbetslönen väsentligen av naturaförmåner.

Vad särskilt angår gruv- och bruksindustrien framhåller bostadsutredningen huvudsakligen:

Enligt en i mitten av 1890-talet avfattad skildring av arbetsförhållandena vid några svenska gruvor²⁾ hade vid Dannemoragruvorna lönestaten i form av vissa tunnor råg och korn avlösts och ersatts huvudsakligen med kontantlön. Så gott som samtliga arbetare åtnjöto fria bostäder, ett mindre antal i »kaserner» invid arbetsplatserna men flertalet å spridda lägenheter med tillhörande jordområden. För dessa betalades låga arrenden, vilka hållit sig tämligen oförändrade under årens lopp. »Det säger sig självt», heter det i skildringen, »att inga kontrakt mellan arbetare och arbetsgivare upprättas under sådana omständigheter. Det är likaså naturligt, att inga brutaliteter i fråga om uppsägning förekomma. Sker en uppsägning, vilket lär höra till sällsyntheterna, så averteras detta ett halvt år i förväg.» — Det fanns dock redan vid denna tid arbetsställen, där de patriarkaliska förhållandena uppenbarligen voro under avveckling. I Norberg, där det dagliga livet då ännu stod under intryck av den bekanta halvårslånga strejken, utgingo tidlöner och ackordspris så gott som helt i kontant. I samband därmed stod förekomsten av hyreskontrakt för de talrika arbetare, som bodde i gruvbolagets lägenheter.

Vid det först under 1890-talet till större betydelse utvecklade Grängesbergs malmfält voro arbetslönerna väsentligt högre men även levnadskostnaderna. Av arbetarna bodde de flesta i gruvbolagets bostäder. För lägenheterna gällde kontrakt med 30 dagars uppsägning. Uteblev arbetare utan laga

¹⁾ Ej tryckt.

²⁾ G. af Geijerstam: Anteckningar rörande arbetarnas ställning vid fyra svenska gruvor. Skrifter utg. av Lorénska stiftelsen nr 14, utg. 1897.

förfall eller tillåtelse från sitt arbete var han skyldig att på lagligen delgiven tillsägelse genast avflytta från lägenheten. Å andra sidan förband sig gruvförvaltningen att tillhandahålla arbetaren arbete, så länge kontraktet var gällande.

När efter sekelskiftet arbetsförhållandena i större utsträckning började regleras genom mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna ingångna kollektivavtal, byggdes dessa i regel på den princip, som uppställts i de år 1908 mellan järnbruksförbundet och vederbörande fackförbund ingångna riksavtalen för gruvor och järnverk¹⁾. De i dessa avtal bestämda minimilöner voro satta under förutsättning, att förmåner av fri bostad och dylikt icke åtnjötes av arbetarna. Vid borttagandet av förmåner skulle en rättvis reglering ske av timlöner och ackordspris, så att arbetare, vilken dittills åtnjutit sådana förmåner, erhöle ett desamma fullt motsvarande tillägg i timlön och ackordspris. Värdet av ifrågakvarande förmåner skulle, för den tid, avtalen gällde, bestämmas av en skiljenämnd.

De värdesättningar av naturaförmåner, som i följd härav ägde rum vid de enskilda gruvorna och bruken, försiggingo utan svårigheter, och skiljenämndernas arbete var slutfört överallt, innan ännu på någon plats påbörjats de underhandlingar rörande ackordsprislistor, vilka skulle inledas vid varje till järnbruksförbundet anslutet företag. Sistnämnda förhandlingar krävde ganska lång tid, och visade sig sålunda uppgörandet av ackordsprislistorna vara förenat med större svårigheter än naturaförmånernas värdering och avlösning, ehuru detta senare betecknade en brytning med hävdvunna förhållanden och övergång till ett i många punkter nytt avlöningssystem. Men bland såväl arbetsgivare som arbetare synes knappast mer än en mening rätt i fråga om önskvärdheten av omläggning av det dittillsvarande systemet.

Vad beträffar för närvarande vid bruken rådande hyresförhållanden, har från såväl järnbruksförbundet som metallindustriarbetarförbundet samstämmigt uppgivits, att de arbetare, som bo i brukens bostadshus, endast i undantagsfall ha skriftliga kontrakt. De inneha i stället sina bostäder enligt muntliga avtal och mot erläggande av vissa merendels å särskilda hyreslistor angivna månadshyror, vilka avdragas från arbetslönerna vid avlöningstillfällena. Några tvistigheter i anledning av nämnda upplåtelseform uppgivas knappast ha förekommit, i varje fall icke i samband med arbetsinställelser.

Beträffande sågverksindustrien anför bostadsutredningen i huvudsak följande:

Även inom sågverksindustrien åtnjöto arbetarna ursprungligen fria bostäder jämte andra naturaförmåner. Under 1900-talets första årtionde började emellertid dessa naturaförmåner försvinna, i det att deras värde inberäknades i timlöner och ackordspris. Sålunda avtalades i början av år 1909 mellan sågverksförbundet (av svenska arbetsgivareföreningen) samt svenska sågverksindustriarbetarförbundet vissa »allmänna bestämmelser» för sågverksindustrin. Detta avtal hänsköt avlöningen till reglering vid varje enskilt verk, men avtalet innehöll dock vissa regler för densamma, av vilka må anföras följande punkt: »Avlöning skall erläggas i penningar och må icke utgå i naturaförmåner av något slag. Vid borttagandet av förmåner skall en rättvis reglering ske av timlöner och ackordspris, så att arbetare, vilken hittills åtnjutit sådana förmåner, erhåller ett desamma fullt motsvarande tillägg i timlön och ackordspris. Om vid en arbetsplats såväl arbetsgivare som arbetare önska naturaförmånernas bibehållande, möter därför icke hinder. De arbetare, som

¹⁾ Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik: Kollektivavtal angående arbets- och löneförhållanden i Sverige. Del III (utg. 1911) sid. 59. — Järnbruksförbundet 1906—1931 (Stockholm 1931) sid. 44.

bo i verkets bostäder, erlægga hyra enligt kontrakt, upprättade i enlighet med gällande hyreslag. Dock får i intet fall uppsägningstiden sättas kortare än en månad.»

Rörande nu rådande förhållanden på detta område ha vissa uppgifter erhållits från vederbörande huvudorganisationer på arbetsgivar- och arbetarsidan. Härvid har upplysts, att det mellan sågverksförbundet och svenska sågverksindustriarbetarförbundet nu gällande huvudavtalet (de s. k. allmänna bestämmelserna) alltjämt föreskriver följande: »De arbetare, som bo i verkets bostäder, erlægga hyra enligt kontrakt upprättade i enlighet med gällande hyreslag; dock får i intet fall uppsägningstiden sättas kortare än en månad.» Det meddelas emellertid, att denna bestämmelse fullföljts endast i få fall. Det uppges, att det blott är vid ett sågverk, där speciella hyreskontrakt upprättats. I stor utsträckning ha arbetarna genom bestämmelser i lokala kollektivavtal tillförsäkrats fri bostad i bolagets hus, och ha troligen kontrakt ansetts överflödiga, då inga friktioner uppstått.

I praktiken synas bostadsförhållandena vid sågverken vara ordnade på tre olika sätt. I det första fallet åtnjuta arbetarna inga som helst bostadsförmåner utan ha ren kontantavlönning och betala hyra. I det andra fallet kunna vissa arbetare inneha fria bostäder i arbetsgivarens bostadshus medan övriga (över viss ålder eller med försörjningsplikt) tilldelas hyresbidrag, motsvarande hyrespris för likartade lägenheter på den allmänna marknaden. Slutligen kan det förekomma, att alla arbetare utöver lönen åtnjuta hyresbidrag, varvid sådana, som bo i arbetsgivarens bostäder, betala hyra till honom.

I fråga om pappersmasseindustrien yttrar bostadsutredningen bland annat:

Pappermasseindustrien är visserligen väsentligt yngre till åren än järnbruks- och sågverksindustrierna, men då pappermassefabriker ofta anlagts av bruks- och sågverksbolag, har frågan om arbetarnas bostadsförmåner varit aktuell även inom denna industri. Efter hänvändelse till pappersmasseförbundet och pappersindustriarbetareförbundet ha erhållits vissa uppgifter rörande bostadsförhållandena för arbetare inom pappersmasseindustrien, vilka kompletterats ur tillgänglig litteratur.

Vid 1900-talets början var fri bostad en allmän förmån inom pappersmasseindustrien, men arbetsgivare kunde merendels i stället för bostad i natura tilldela arbetare ett hyresbidrag. Vid en del fabriker hade dock bostadsförmånen liksom andra naturaförmåner redan vid denna tid försvunnit och inräknats i tidlöner och ackordspris. När omkring år 1910 arbetsförhållandena inom pappersmasseindustrien reglerades genom enhetliga »allmänna bestämmelser», vilade dessa på grundvalen av helt kontant avlönning. Sålunda skulle arbetare erhålla bostad i arbetsgivarnas hus allenast mot månatliga löneavdrag. I fråga om hyresvillkoren innehöllo de intill år 1921 gällande allmänna bestämmelserna, att de arbetare, som bodde i arbetsgivarnas bostäder, skulle erlægga hyra enligt upprättade hyreskontrakt. Åren 1921—1928 gällde följande bestämmelser: »Arbetare, som bo i arbetsgivaren tillhöriga bostäder, betala månadsvis hyra, som bestämmas med hänsyn till i orten gängse hyrespris samt lägenheternas beskaffenhet. Hyresbeloppet kan, om parterna så överenskomma, bestämmas av en bostadsuppskattningsnämnd för varje arbetsplats och tages därvid likaledes hänsyn till såväl lägenheternas beskaffenhet som ortens hyrespris.» Denna bestämmelse kompletterades med följande bestämmelse i lokalavtalen: »I enlighet med allmänna bestämmelser få ej naturaförmåner av något slag förekomma, och gäller därför att de arbetare, som bo i bolagets bostäder, betala hyra för sin lägenhet efter

i orten gängse pris i enlighet med den hyreslista, som fogas till detta avtal. Hyran betalas av den inom familjen, som har försörjningsplikten.» Från och med den 8 april 1928 har ifrågavarande punkt i allmänna bestämmelser följande lydelse:

»De fastställda lönerna äro beräknade med utgångspunkt från att extra förmåner icke förekomma. De arbetare, som bo i arbetsgivaren tillhöriga bostäder, betala månadsvis hyra, som bestämmas med hänsyn till i orten gängse hyrespris samt lägenheternas beskaffenhet. Hyresbeloppet kan, om parterna så överenskomma, bestämmas av en hyresuppskattningsnämnd för varje arbetsplats och tages härvid likaledes hänsyn till såväl lägenheternas beskaffenhet som ortens hyrespris. Nämnden skall bestå av tre personer, varav båda parterna utse vardera sin och de sålunda utsedda den tredje, eller, om enighet vid val av den tredje icke kan vinnas, vederbörande länsstyrelse.» Lokalavtalets bestämmelser äro i sak lika lydande som för åren 1921—1928.

Vid de till synes relativt fåtaliga pappersmassfabriker, där särskilda hyreskontrakt brukas, avfattas dessa på tryckta formulär. Enligt de exemplar av sådana, som erhållits från en arbetsplats i Gävleborgs län och två i Västernorrlands län, sker uthyrningen för månad, men hyresbetalningen synes merendels äga rum förskottsvis per 14 dagar å den under varje månadshälft infallande avlöningsdagen. Uppsägningstiden är i två fall en månad och i det tredje 14 dagar.

I fråga om rätt till uppsägning plägar erinras om stadgandena i gällande hyreslag. I ett kontrakt heter det emellertid, att den uthyrda lägenheten är avsedd till bostad åt hyresgästen och hans familj under den tid hyresgästen innehar och till belåtenhet utför erhållet arbete vid fabriken; om hyresgästen strejkar eller av annan orsak upphör med arbetet, äger bolaget uppsäga honom till avflyttning en månad därefter.

Vid flertalet arbetsställen lära numera i regel icke upprättas hyreskontrakt för de arbetare inom pappersmassindustrien, som bo i arbetsgivaren tillhöriga bostäder, utan endast uppgöras en hyreslista, vilken som bilaga tillfogas arbetsavtalet.

Till slut anföra bostadsutredningen sammanfattningsvis:

Medan man alltså under 1900-talets första årtionde omedelbart efter bostadsförmånens avlösning och under intrycket av vissa i samband med arbetskonflikter genomförda massvräkningar av industriarbetare var angelägen att söka trygga arbetarnas bostadsinnehav i arbetsgivarens bostadshus genom upprättande av skriftliga hyreskontrakt med möjligast lång uppsägningstid, synes man under senare år ha allt mera återgått till muntliga avtal och i allmänhet enklare former, väl under intryck av att inom industrien bostadsupplåtelse och bostadsinnehav upphört att betraktas som fackliga stridsmedel, vare sig i arbetsgivarens eller i arbetarens hand.

För lantarbetarnas vidkommande saknas motsvarighet till denna utvecklingslinje. Med hänsyn till de speciella förhållandena vid jordbruket synas krav på särskilda hyresavtal för jordbrukets arbetare aldrig förmått göra sig gällande med någon större styrka och de fall, då för närvarande dylika avtal ingåtts, äro, enligt vad för bostadsutredningen blivit upplyst, mycket sällsynta.

Bostadsutredningens förslag.

Bostadsutredningens förslag till lag angående skydd mot vräkning vid arbetskonflikter, vilket torde få såsom bilaga (*Bilaga B*) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende, avser icke blott lantarbetare utan jämväl andra

grupper arbetare, som åtnjuta bostadsförmån av arbetsgivare. Förslaget omfattar emellertid endast sådana arbetare, som ha eget hushåll. Huvudregeln i förslaget är, att därest arbetare deltager i strejk vid arbetsgivarens företag eller är föremål för lockout från dennes sida, må, ändock att skyldighet inträtt för arbetaren att avflytta från den till honom av arbetsgivaren upplåtna lägenheten, förordnande om hans vräkande ej meddelas. Detta gäller vare sig yrkandet om vräkning gjorts hos domstol, överexekutor eller skiljemän. Utan betydelse är härvid vilken grund, som angivits för yrkandet. Någon ändring i läget skall ej heller inträda, därest arbetsgivarens företag under tiden för arbetskonflikten övergår till ny ägare. För den tid arbetaren till följd av bestämmelserna i den föreslagna lagen åtnjuter skydd mot vräkning skall arbetsgivaren, i den mån arbetaren brukar lägenheten, vara berättigad till ersättning med visst belopp.

Från den angivna huvudregeln ha emellertid gjorts vissa undantag, som väsentligt begränsa verkningarna av densamma. Sålunda skall arbetskonflikten ej utgöra hinder för förordnande om vräkning, sedan tre månader förflutit efter det arbetsavtalet mellan arbetsgivaren och arbetaren upphört eller, där arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid samt viss uppsägningstid icke avtalats eller skall anses avtalad, sedan den i avtalet stadgade tiden gått till ända. Ej heller skall vräkningsskydd tillkomma arbetaren: a) om arbetsgivaren visar att lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetare, med vilken överenskommelse angående arbete vid arbetsgivarens av arbetskonflikten berörda företag träffats för den tid, konflikten varar, eller för viss tid, som ej må understiga tre månader; b) om skyldighet inträtt för arbetaren att avflytta från lägenheten av den grund, att arbetaren underlåtit erlægga till betalning förfallen, i penningar utgående hyra för lägenheten; c) om arbetaren underlåtit erlægga föreskriven ersättning för lägenhetens nyttjande; d) om arbetaren vägrat avflytta till annan tjänlig och på skäliga villkor upplåten bostad i orten, som beretts honom genom arbetsgivarens försorg; eller e) om arbetaren, sedan arbetet inställts i anledning av konflikten, utnyttjar kvarboendet vid arbetsplatsen till sådan handling, att han skäligen icke längre bör tillgodonjuta skydd mot vräkning enligt den föreslagna lagen.

Slutligen har skyldighet stadgats för överexekutor att genom utmättningsman eller på annat lämpligt sätt verkställa den utredning i målet, som befinnes erforderlig för bedömandet av i lagen avsedda förhållanden.

En ledamot av bostadsutredningen, Abel Andersson, är såtillvida skiljaktig, att han anser det undantag från huvudregeln, som ovan omförmäls under e), böra utgå ur lagförslaget.

Över bostadsutredningens förslag ha yttranden avgivits av kommittén angående privatanställda samt av socialstyrelsen, lantbruksstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna — vissa efter hörande av överexekutor och utmättningsman i till länet hörande stad samt av utmättningsmän å landsbygden i länet — styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler

ävensom av telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, styrelsen för svenska lantarbetgivarnes centralförening, landsorganisationen, svenska lantarbetareförbundet och de anställdas centralorganisation.

Med ledning av de inkomna yttrandena har förslaget blivit föremål för överarbetning inom socialdepartementet. Jag övergår nu till en redogörelse för departementsförslaget och i samband därmed för innehållet i avgivna yttranden.

Departementsförslaget.

Allmän motivering.

Bostadsutredningen.

Bostadsutredningen har såsom allmän motivering till sitt förslag anfört:

Genom bostaden tillgodoses ett av de mest trängande levnadsbehoven. Bostadens sociala betydelse bör för lagstiftaren innefatta anledning att söka i vissa särskilt väsentliga avseenden betrygga bostadens besittning mot att förryckas genom ensidigt fastställda avtalsbestämmelser. I viss mån har, i de fall då bostad upplåtits genom hyresavtal, så skett genom 1907 års nyttjanderättslag.

En arbetare, som bebor bostad upplåten av vederbörande arbetsgivare, står otvivelaktigt på visst sätt i mer beroende ställning i förhållande till upplåtaren av bostaden än en hyresgäst i allmänhet till sin hyresvärd, därigenom att han går förlustig sin rätt att bebo bostaden i det fall, att hans arbetsanställning av någon anledning upphör. En sådan arbetares utsikter att få en överenskommelse till stånd innefattande tillfredsställande uppsägningstid torde också i regel vara små. Likväl bör den omständigheten att arbetsgivaren för den ändamålsenliga driften av företaget funnit lämpligt eller nödvändigt att tillhandahålla arbetarna bostäder — ett förhållande som, betraktat från andra synpunkter, icke minst då fråga är om lantarbetare, även torde innebära vissa fördelar för arbetarna — icke betaga arbetarna och deras familjer ett tillbörligt bostadsbesittningsskydd.

Ett dylikt tillräckligt skydd garantera enligt bostadsutredningens uppfattning icke de nuvarande bestämmelserna i ämnet, och detta gäller vare sig bostäderna upplåtits genom särskilda hyresavtal eller allenast genom arbetsavtal. Annorlunda bliva i viss mån förhållandena, därest det förslag, som framlagts av kommittén angående privatanställda, i den del det berör bostadsbesittningsskydd blir genomfört, särskilt om man tillika beaktar det skydd, utsokningslagens bestämmelser redan nu lämna. Emellertid har kommittén, såsom också uttryckligen påpekats i dess betänkande, icke till behandling upptagit det särskilda spörsmålet, huru bör förfaras med bostadsförmåner vid strejk och lockout, vilken fråga dock under den diskussion, som hittills förts kring förevarande problem i mycket hög grad skjutits i förgrunden. Bostadsutredningen har ansett sig böra upptaga till övervägande, huru sistberörda fråga lämpligen skulle kunna vinna sin lösning.

Att ifrågakvarande spörsmål såsom nyss påpekats särskilt uppmärksammas har väl i viss mån sin förklaring däruti, att i sådana fall, då besittningsrätten upphör i samband med en arbetskonflikt, saken i regel kommer till mera allmän kännedom, men tillika torde ofta just dessa fall föranleda ur humanitära och allmänt sociala synpunkter synnerligen betänkliga konsekvenser. Arbetarnas möjligheter att för sig och sina familjer anskaffa nya

bostäder minskas uppenbarligen, då fråga är om massvräkningar, med därav följande risk att för dem ett verkligt nödläge uppkommer, i vilket samhället måste på ett eller annat sätt inskrida hjälpande.

I de fall, då vräkning från bostad användes såsom påtryckningsmedel i en facklig konflikt, kan vräkningen otvivelaktigt utgöra ett effektivt vapen, som emellertid drabbar ej blott de i striden indragna arbetarna utan även på ett direkt och synnerligen kännbart sätt deras familjer och vars utnyttjande i mycket hög grad är ägnat att utlösa stark indignation, skärpa motsatsförhållandena mellan parterna och således minska förutsättningarna för en lösning av konflikten. Verkningarna sträcka sig i själva verket, enligt vad erfarenheten utvisat, än längre, i det att motsättningarna skärpas ej blott mellan de av konflikten direkt berörda utan över huvud taget mellan de båda stora intressegrupperna inom samhället, företagarna och lönearbetarna. Visserligen synes av tillgängligt material framgå, att antalet fall, då vräkningar föranledda av arbetskonflikter blivit verkställda, siffermässigt sett är ganska ringa. När dylika åtgärder vidtagits ha emellertid de irriterande verkningarna visat sig bliva mycket stora.

Det ligger otvetydigt i samhällets intresse, att en konflikt på arbetsmarknaden icke onödigt tillspetsas och att de sociala stridsmetoderna icke onödigtvis brutaliseras. Värnandet av familjen och framför allt av det uppväxande släktet måste också anses såsom en av det allmännas mest betydelsefulla uppgifter. Med hänsyn härtill är det ur samhällets synpunkt önskvärt, att vräkning från bostad icke tillgripes såsom stridsmedel i en arbetskonflikt, och detta gäller oavsett av vad slag den förevarande konflikten må vara.

Att förhindra utnyttjandet av föfoganderätt över bostaden såsom kampmedel i en arbetskonflikt är likväl ett problem av mycket grannliga och ömtålig natur. Det är nämligen tydligt, att detta spörsmål har en dubbelsidig karaktär, då makten att föfoga över bostaden icke blott kan utgöra vapen för arbetsgivare gentemot arbetaren utan också, om besittningsskyddet är tillräckligt starkt, för arbetare gent emot arbetsgivaren. I sistberörda omständighet torde man ha att söka en av de väsentligaste anledningarna till att särskilda hyresavtal icke annat än i rena undantagsfall kommit till användning beträffande jordbrukets arbetare. Uppenbarligen kunna vid jordbruket, där arbetet även under tiden för en arbetskonflikt måste fortsättas, uppkomma fall, då arbetsgivaren nödvändigt behöver de i konflikten indragnas bostäder eller vissa av dem för härbärgerande av ny personal. Redan det förslag, som framlagts av kommittén angående privatanställda, kommer i sådana fall att — särskilt om man tillika beaktar föreskrifterna i utsökningslagen — innebära ett betydande ingrepp i arbetsgivarens föfoganderätt över de för den behöriga fortgången av hans företag oundgängliga bostäderna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kan det enligt bostadsutredningens uppfattning icke ifrågakomma, att i de fall då rätten att besitta bostad äventyras i samband med en intressekonflikt på arbetsmarknaden, generellt stadga befogenhet för arbetarna att viss längre tid kvarbo i bostäder, som åt dem upplåtits av vederbörande arbetsgivare. Lagstiftaren måste i stället begränsa sig till att söka förhindra, att vräkning ur bostad uteslutande eller huvudsakligen begagnas som stridsmedel i en arbetskonflikt. Det torde väl också vara just sådana fall, då makten att föfoga över bostaden med rätt eller orätt ansetts missbrukat i rent påtrycknings- eller trakasserings-syfte, som i det allmänna medvetandet kommit att te sig såsom otillbörliga. Med denna utgångspunkt har bostadsutredningen utarbetat sitt ifrågavarande lagförslag. Sådant nämnda lagförslag av bostadsutredningen utformats, synes det kunna anses vara till förmån icke blott för arbetarna, vilkas intressen

det här i första hand av naturliga skäl gällt att tillvarataga, utan också för arbetsgivarna. Det torde nämligen vara av ett icke ringa intresse för de sistnämnda, att i förekommande fall kunna få genom myndighet fastslaget att okynnesvräkning icke föreligger utan att med vräkningen avses att tillgodose ett så att säga legitimt behov av bostaden.

Såsom skäl för att förslaget icke ansetts böra avse allenast lantarbetare har bostadsutredningen tillika anfört, att de synpunkter, som motivera förslaget, med lika fog kunna göras gällande i fråga om andra grupper, låt vara att dessa icke i samma utsträckning som lantarbetarna ha behov av att komma i åtnjutande av det skydd som lagförslaget skulle bereda.

Yttrandena.

Bostadsutredningens förslag har i princip vunnit tillstyrkan eller lämnats utan erinran av det ojämförligt största antalet myndigheter och sammanslutningar. Till denna grupp höra bland andra *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län samt telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler*. En mindre grupp, vartill torde kunna hänföras *landsorganisationen, svenska lantarbetareförbundet samt länsstyrelserna i Kronobergs och Västerbottens län*, har ej tagit direkt ställning till förslaget i princip. *Järnvägsstyrelsen* har, under åberopande av att förslaget torde sakna praktisk betydelse för statens järnvägars vidkommande, funnit anledning icke föreligga för styrelsen till något vidare uttalande rörande detsamma. *Länsstyrelserna i Uppsala och Norrbottens län* ha trots principiella betänkligheter ej ansett sig böra avstyrka förslaget. En i viss mån liknande inställning till förslaget intages av *socialstyrelsen*.

Närmast i avstyrkande riktning uttala sig *lantbruksstyrelsen och svenska arbetsgivareföreningen. Länsstyrelserna i Jönköpings, Älvsborgs och Jämtlands län* ha funnit sig icke kunna tillstyrka förslaget. Direkt avstyrkes förslaget av *länsstyrelserna i Blekinge och Örebro län samt styrelsen för svenska lantarbetarnes centralförening*.

Kommittén angående privatanställda har funnit sig icke kunna ingå på en närmare granskning av det materiella innehållet i bostadsutredningens förslag utan har fattat såsom sin uppgift att yttra sig över detsamma med avseende på dess förhållande till de bestämmelser om rätt för arbetare att kvarbo i bostad, vilken ingår i hans löneförmåner, som föreslagits i 17 § av det utav kommittén framlagda förslaget till lag om arbetsavtal. Till kommitténs yttrande har *de anställdas centralorganisation* anslutit sig.

I de tillstyrkande yttrandena framhålls i allmänhet, att — ehuru under senare år blott ett ringa antal vräkningar vid arbetskonflikter förekommit — en lagstiftning i den riktning, bostadsutredningens förslag innehåller, i allt fall ur social synpunkt synes befogad. Tillika betonas i ett

flertal av dessa yttranden, att bostadsutredningen i stort sett löst det förevarande spørsmålet på ett sätt, mot vilket vägande invändningar icke torde kunna göras.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, som uttalat sin principiella anslutning till bostadsutredningens förslag men hemställt, att förslaget först efter omarbetning måtte läggas till grund för lagstiftning, har framhållit, att det torde givas även andra fall än vid arbetskonflikter, då bestämmelser till skydd mot vräkning av arbetare kunna vara av behovet påkallade. Därest skyldigheten att avflytta från bostad föranletts av arbetarens sjukdom, måste det sålunda anses stötande, att vräkning skulle kunna omedelbart ifrågakomma. Länsstyrelsen förmenar fördenskull, att de bestämmelser, som anses böra meddelas till skydd mot vräkning vid arbetskonflikter, böra utsträckas att gälla även till skydd mot vräkning vid sjukdom.

Länsstyrelsen i Uppsala län, som på sätt redan nämnts trots principiella betänkligheter icke velat avstyrka att förslaget lägges till grund för lagstifningsåtgärder, har till stöd för denna sin mening anfört:

Såvitt länsstyrelsen har sig bekant, har under senare år vräkning av arbetare på grund av arbetskonflikter förekommit allenast i undantagsfall. Något större behov av den ifrågasatta lagstiftningen synes således icke numera föreligga. Emellertid är det otvivelaktigt ett berättigat önskemål att förebygga att över huvud vid arbetsstriderna stridsmedel användas, vilka äro ägnade att framkalla särskild bitterhet mellan parterna. Då förslaget uppenbarligen har detta syfte, hade det varit önskvärt, att detsamma kunnat behandlas i samband med annan lagstiftning för humanisering av metoderna inom arbetsstriderna. Särskilt synes ett nära samband finnas mellan skyddsarbetenas undantagande från konflikter och förbud mot användning av vräkning. I en dylik lagstiftning hade det också varit möjligt att klarare rikta sistnämnda förbud just mot de fall, då vräkningen användes såsom stridsmedel i konflikter. Med förslagens innehåll kan det tänkas, att vräkningsåtgärder, då arbetsgivaren anser sig hava behov av vissa bostäder, som han på grund av förbudet icke kommer åt, i stället riktas mot exempelvis sådana arbetare, som på grund av arbetslöshet avskedats men tills vidare fått kvarbo och vilka icke deltaga i konflikten. Såsom förslaget avfattats torde det också medföra att vid den tidpunkt, då uppgörelse i en konflikt sker, skyddet bortfaller för sådana arbetare, som icke kunna återtagas i arbete. Förslaget kan därför komma att försvåra uppgörelser och förlänga konflikterna.

Socialstyrelsen, som ställt sig tveksam till förslaget i princip, framhåller till en början, att det ligger i sakens natur, att det i förslaget åsyftade vräkningsförfarandet är i sig självt osympatiskt och ägnat att väcka betänkligheter ur social synpunkt. Detta är framför allt fallet, där vräkningsåtgärder påkallas såsom ett led i stridsåtgärder i intressekonflikter mellan arbetsgivare och arbetare. Det har också förekommit — åtminstone inom jordbruket — att vräkningar föranledda av arbetskonflikter blivit verkställda och att sålunda uppsägning till avflyttning med åtföljande vräkningsåtgärd spelat en roll såsom påtrycknings- och stridsmedel.

Till belysande av den omfattning, i vilken vräkning i sådant sammanhang förekommit, åberopar socialstyrelsen härefter en av styrelsen år 1925 verkställd utredning i ämnet, avseende åren 1923—1924. Angående resultatet

av denna utredning, vilken skulle vara den å området senast verkställda, yttrar socialstyrelsen:

Från den 24 oktober 1924 till efter årsskiftet 1924/1925 rådde arbetskonflikt inom jordbruket, vilken konflikt var mest utbredd i Malmöhus län. Antalet sökta (S), beviljade (B) och verkställda (V) vräkningar i detta län var under åren 1923 och 1924 följande:

	1 9 2 3.			1 9 2 4.		
	S.	B.	V.	S.	B.	V.
Malmöhus län.....	303	186	44	558	336	104
därav landsbygd	78	49	11	320	193	68

Enbart under fjärde kvartalet 1924 — alltså under arbetskonfliktens gång — uppgick antalet ansökningar om vräkning i Malmöhus län till 273, medan motsvarande antal år 1923 utgjorde allenast 6.

I fråga om rättsgrunden för vräkningsförfarandet innehåller berörda utredning följande uppgifter från Malmöhus läns landsbygd:

	Hyres- eller arrende- avtals utlöpande eller förverkande.			Arbets- eller tjänste- avtals upphörande.			Annat förhållande.		
	S.	B.	V.	S.	B.	V.	S.	B.	V.
1923	62	38	11	10	7	—	6	4	—
1924	58	36	17	244	145	49	18	12	2

Den starkt ökade frekvensen under 1924 av vräkningsinstitutets användning hänförde sig sålunda nästan uteslutande till orsaken »arbets- eller tjänsteavtals upphörande», vilket förhållande synbarligen berodde på den då inträffade konflikten inom jordbruket.

Vidare yttrar socialstyrelsen:

De nu anförda siffrorna hänföra sig till händelser, som ligga mer än tio år tillbaka i tiden och vilka torde få anses redan då hava utgjort undantagsfall. Utvecklingen har inom skilda arbetsområden gått i riktning mot ett alltmera minskat användande av vräkningsåtgärder i samband med arbetskonflikter, så att, såsom bostadsutredningen själv framhåller, inom industrien bostadsupplåtelse och bostadsinnehav numera helt upphört att betraktas såsom fackliga stridsmedel. Styrelsen kan icke dela bostadsutredningens uppfattning, att för lantarbetarnas vidkommande motsvarighet till denna utvecklingslinje skulle saknas. Erfarenheten torde tvärtom visa, att jämväl inom jordbruket vräkningsåtgärder i samband med arbetskonflikter bliva alltmer sällsynta och att det förefinnes grundad anledning antaga, att den opinionsbildning, som får anses hava varit den huvudsakliga drivkraften till denna utveckling, kommer att leda därtill, att, såsom angeläget är, jämväl i fråga om lantarbetarna, vräkningsförfarande helt upphör att spela en roll vid konflikter. Styrelsen anser sig med hänsyn härtill böra ifrågasätta, huruvida de föreslagna lagstiftningsåtgärderna kunna anses numera vara av behovet påkallade eller ens lämpliga. Det synes nämligen vara mera rationellt, att den spontana utveckling, som enligt styrelsens förmenande tydligt gjort sig gällande, får ostörd fortsätta och att man icke vidtager av de faktiska förhållandena knappast motiverade lagstiftningsåtgärder.

Efter att därjämte ha ägnat förslagets närmare utformning en kritisk behandling, vartill jag återkommer i det följande, anser sig socialstyrelsen — även om en lagstiftning i förevarande hänseende skulle anses påkallad —

icke kunna tillstyrka, att förslaget utan omarbetning i väsentliga delar lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

Lantbruksstyrelsen, vars yttrande såsom nämnts närmast går i avstyrkande riktning, åberopar till en början bostadsutredningens uttalande, att antalet fall, då av arbetskonflikter föranledda vräkningar blivit verkställda, siffermässigt sett är ganska ringa, samt tillägger härvid, att till följd av den allmänna uppmärksamhet, de senast till offentligheten komna vräkningarna av lantarbetare väckt, och de konsekvenser i olika avseenden, desamma dragit med sig, faran av att dylika vräkningsåtgärder skola i framtiden tillgripas synes ganska ringa. Enligt lantbruksstyrelsens mening föreligger numera knappast något verkligt behov av en lagstiftning i ämnet. Härefter yttrar lantbruksstyrelsen vidare:

Motivet till införande av vräkningsskydd vid arbetskonflikter är, såsom bostadsutredningen också framhåller, att det måste ligga i samhällets intresse, att en konflikt på arbetsmarknaden icke onödigt tillspetsas och att de sociala stridsmetoderna icke onödigtvis brutaliseras. Detta är givetvis alldeles riktigt, men yttrandet bör äga sin giltighet icke endast när det åberopas för beredande av skydd åt den ena parten i en arbetskonflikt utan även för införande av nödigt skydd åt den andra. Enligt lantbruksstyrelsens mening innebär ett inställande av arbetet under skördetid en fullt ut lika stark brutalisering av stridsmetoderna, enär vederbörande lantarbetsgivares ekonomiska existens därigenom ej sällan äventyras. Även i detta fall måste det sålunda ligga i samhällets intresse att bereda nödigt skydd, särskilt som behovet av dylikt skydd är långt mera aktuellt. Det synes därför lantbruksstyrelsen som om likställighet och rättvisa krävde, att ett införande av bostadsskydd vid arbetskonflikter för jordbrukets arbetare kombinerades med förbud mot skördestrejker.

Under åberopande av det anförda ävensom vissa erinringar mot förslagets detaljbestämmelser finner sig lantbruksstyrelsen, trots att bostadsutredningens förslag måste i vissa avseenden anses innebära fördelar för arbetsgivare inom jordbruket, böra avstyrka förslagets godkännande i befintligt skick. Styrelsen tillägger emellertid, att styrelsen icke har anledning att motsätta sig ett måttligt och lämpligt avvägt bostadsskydd under arbetskonflikter för arbetare inom jordbruket under förutsättning, att arbetsgivare kan — såsom jämväl bostadsutredningen föreslagit — få disponera lägenhet, därest han visar, att lägenheten erfordras för beredande av bostad åt annan arbetare, med vilken överenskommelse träffats angående arbete vid arbetsgivarens av arbetskonflikten berörda företag för tid konflikten varar, eller för viss annan, ej alltför begränsad tid.

Svenska arbetsgivareföreningen, som jämväl närmast ställt sig avvisande mot förslaget, framhåller, att av de vräkningar, som under senare år kommit till stånd, uppenbarligen endast en mindre del varit vidtagna i samband med arbetskonflikter. Vidare anser föreningen det ligga nära till hands, att påstådda missförhållanden i fråga om besittningsrätten till arbetarbostäder bringas ur världen genom kollektiva uppgörelser mellan arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer. Anledningen till att gällande kollektivavtal icke i större utsträckning omfatta bestämmelser, som avse att trygga arbetarnas

besittningsrätt i fråga om åt dem av arbetsgivarna upplåtna bostäder, måste enligt föreningens bedömande helt säkert vara att finna i den omständigheten, att parterna på arbetsmarknaden icke i ifrågavarande bostadsförhållanden finna någon särskild anledning att framföra krav på kollektivavtalsreglering. Oaktat sålunda någon nu aktuell anledning till lagstiftning enligt föreningens mening icke föreligger, vill föreningen dock icke — med hänsyn till den betydande vikt man måste tillerkänna tryggheten i bostadsbesittningen — motsätta sig att på lagstiftningens väg skapas skäligen garantier för en betryggande besittningsrätt i fråga om av arbetsgivare åt arbetare upplåtna bostäder. Vidare yttrar föreningen:

En lagstiftning, som avser att bereda innehavare av arbetarbostad nöjaktigt besittningsskydd, kan tekniskt sett komma till utförande på tre olika vägar. Antingen kan man i likhet med en i samband med lagen om nyttjanderätt till fast egendom år 1907 väckt motion anknyta lagstiftningen till de i nämnda lag intagna bestämmelserna rörande hyra. En annan utväg är att i samband med allmän arbetsavtalslagstiftning upptagna förevarande fråga till reglering. Slutligen återstår att i fristående lagstiftning utforma nödiga rättsregler.

Oss synes det mindre lämpligt att sammanföra lagregler av förevarande beskaffenhet med den egentliga hyreslagstiftningen. En reglering av förevarande slag hör icke samman med sådan lagstiftning, åtminstone icke i det mest praktiska fallet, då besittningsrätten till arbetarbostaden ingår såsom en del i löneförmånerna. Då bostadsrätten i här avsedda förhållanden städse är synnerligen nära knuten till arbetarens anställning hos arbetsgivaren, förefaller det oss som om bestämmelser för tryggande av sådan rätt ha sin naturligaste plats i en allmän arbetsavtalslagstiftning.

Föreningen ingår härefter på en redogörelse för de bestämmelser angående bostadsbesittningsskydd, som intagits i 17 § av det utav kommittén angående privatanställda framlagda förslaget till lag om arbetsavtal. Tillika omnämner föreningen, att den i yttrande över detta lagförslag förklarar sig i stort sett icke ha något att erinra mot 17 § av förslaget. Föreningen har dock ifrågasatt, huruvida den utvidgade hyresrätten, varom stadgades i nämnda paragraf, vore av behovet påkallad, då arbetaren själv tog initiativet till anställningsförhållandets upplösande, utan att detta skedde i följd av förhållanden, som utgjorde anledning för arbetaren att häva avtalet. Föreningen förmenade nämligen, att arbetaren i sådant fall borde i god tid före anställningens upphörande ha kunnat ordna sin bostadsfråga. Vidare yttrar föreningen bland annat:

Det synes oss ej omotiverat, att möjlighet till längre gående skydd beredes för besittningsrätten till arbetarbostad vid arbetskonflikt än under normala arbetsförhållanden med hänsyn till den eventuella ökningen i svårigheter för avhysta arbetare att erhålla andra lämpliga bostäder till följd av en temporär stegring i efterfrågan på dylika. En lagstiftning bör därför lämna utrymme för en utvidgning av det skydd för hyresrätten, som eljest tillkommer innehavare av arbetarbostad, för det fall att arbetskonflikt medför särskilda svårigheter i fråga om arbetarnas bostadsförsörjning.

Vi måste däremot bestämt bestrida riktigheten av att såsom motiv för lagstadgat skydd mot vräkning anföra önskvärdheten att den särskilda stridsmetod, som vräkningen från arbetarbostad kan utgöra vid arbetskonflikter,

stämplas såsom otillåten. Ett ingripande från lagstiftningens sida mot de vid konflikter å arbetsmarknaden förekommande stridsåtgärder, i den mån de rikta sig mot den egentliga motparten, måste ske med synnerlig varsamhet, så att statsmakterna icke därigenom göra sig skyldiga till ett partiagande för den ena parten.

Denna vår inställning är emellertid ingalunda att tolka så, att rätten att använda stridsmetoder under alla omständigheter bör vara helt obesökren, oavsett karaktären av de av dessa åtgärder föranledda verkningarna. Är det intresse, som angripes, av betydligt högre samhälleligt värde än parternas å arbetsmarknaden intresse att anlita den ekonomiska stridsåtgärden såsom medel för arbetsvillkorens bestämmande, böra statsmakterna ingripa till skydd för detta förstnämnda intresse. Åtgärden bör emellertid då icke gå ut på ett fördömande av stridsåtgärden såsom sådan utan bör stridsrätten beskännas endast i den mån så är erforderligt för ett nöjaktigt tillgodoseende av det angripna intresset. Därför anse vi, att vräkningens tillåtlighet icke bör ställas i beroende av syftmålet med åtgärden. Avgörande för vräkningsförbud bör i stället endast vara föreliggande möjligheter för de bostadsbehövande att skaffa sig andra lämpliga bostäder. Man måste därför konstatera, att bostadsutredningen avvikit från en saklig motivering, då den såsom skäl för förbud mot vräkning vid arbetskonflikter framfört en värdesättning av vräkningen som stridsmedel.

Med den här angivna inställningen rörande arbetskonflikters inverkan på bostadsbesittningsskyddet bör, såvitt vi kunna finna, en lagstiftning till skydd för arbetarens besittningsrätt i fråga om honom av arbetsgivaren upplåten bostad göras enhetlig, oberoende av under vilka förhållanden arbetsavtalet upphör eller nämnda rätt sättes ifråga. Den reglering, som i förevarande hänseende utformats i det framlagda förslaget till lag om arbetsavtal, kan därvid enligt vårt förmenande tjäna såsom grundval. Redan ur lagteknisk synpunkt synes det oss oriktigt, att skydd för rätt till besittning av arbetarbostad meddelas i tvenne olika lagar. Men därjämte är det ur rent saklig synpunkt enligt vår åsikt ingen anledning att i princip behandla skyddet för innehavare av arbetarbostad olika, allteftersom arbetskonflikt råder vid arbetsplatsen eller ej. Den allmänna respittiden för bostadsinnehavaren — i lagförslaget om arbetsavtal 14 dagar — bör sålunda äga generell giltighet även i konfliktsituation. Det förhållandet att vid tidpunkten ifråga föreligger arbetskonflikt bör icke förhindra arbetsgivaren att efter den allmänna tidsfristens utgång från sig skilja enstaka arbetare även av andra anledningar, än som enligt förslaget berättigar arbetsgivaren till vräkning. Endast då arbetarnas skiljande från arbetarbostäderna vidtages i sådan omfattning och med sådan samtidighet, att arbetarna och deras familjers bostadsförsörjning därigenom äventyras, bör det finnas möjlighet att tillämpa ett längre gående skydd.

Föreningen vill sålunda vitsorda lämpligheten och behovet av vissa undantagsbestämmelser för de exceptionella förhållanden, som kunna inträffa under arbetskonflikt. Föreningen anser emellertid, att dessa särbestämmelser lämpligen böra utformas med de i 17 § av förslaget till lag om arbetsavtal intagna föreskrifterna såsom huvudregel. Den i nämnda paragraf föreskrivna uppsägningstiden av 14 dagar skulle sålunda i regel gälla under alla förhållanden, och vid fall av arbetskonflikt skulle skyddet endast i viss mån utbyggas. I fråga om skyddets utbyggande anser föreningen den av bostadsutredningen föreslagna regleringen kunna följas, blott om tre grundväsent-

liga ändringar däri vidtagas. Sälunda bör den för konfliktsituation speciellt förlängda respittiden för besittningsrätt till arbetarbostad ej utsträckas till att omfatta en absolut tidrymd av mera än en månad. Denna skyddstid bör därjämte på sätt i förslaget till lag om arbetsavtal föreskrivits räknas från tidpunkten för arbetsavtalets uppsägande, då sådant förekommer. Vidare bör utökningen av uppsägningstiden icke träda i tillämpning i annan mån än som erfordras för att arbetarna skola kunna erhålla lämpliga bostäder. Den förlängda respittiden bör därför ej fastställas att under alla förhållanden gälla vid arbetskonflikt, utan bör i stället åt överexekutor överlämnas att uppskjuta begärd vräkning under högst så lång tid, som motsvarar denna respittid, med hänsyn till den temporära svårigheten att tillgodose vederbörandes bostadsförsörjning under arbetskonflikt. Även med den nu förordade regleringen av bostadsbesittningsskyddet anser föreningen de i bostadsutredningens lagförslag angivna undantagen från vräkningsförbudet nödvändiga.

I de yttranden, vari en mera klart avvisande hållning gentemot förslaget intagits, har i allmänhet framhållits, att en laglig reglering av förevarande förhållanden icke vore av behovet påkallad med hänsyn till dels det fåtal vräkningar vid arbetskonflikter, som för närvarande förekomme, och dels det tämligen vidsträckt skydd mot omedelbar vräkning, gällande bestämmelser redan tillförsäkrade en arbetare. Vidare har bland annat gjorts gällande, att den föreliggande frågan icke borde göras till föremål för en särslagstiftning utan behandlas i samband med en allmän lagstiftning om arbetsavtal,

Länsstyrelsen i Jönköpings län, som ansett sig icke kunna förorda förslaget upphöjande till lag, yttrar bland annat:

Länsstyrelsen vill förvisso icke bestrida, att humanitära skäl starkt tala för hänsyn och varsamhet vid handhavandet av det tvångsmedel, som här avses, men så är förhållandet jämväl när avhysning ifrågasättes utan samband med en arbetskonflikt. Gällande bestämmelser i ämnet äro emellertid så pass modifierade, att med skäl knappast kan göras gällande, att ej kravet härpå blivit tillgodosett så långt rimligtvis kan begäras. Med tanke härpå synes lämpligheten av att för nu ifrågakomna fall tillskapa en särskild undantagslag så mycket mer kunna ifrågasättas, som ett realiserande av förslaget skulle kunna komma att på arbetsgivaren övervältra en oskäligt stor del av den omsorg för den enskildes försörjning, som eljest åvilar det allmänna. Värnandet av familjen och omtanken om det uppväxande släktet är visserligen ett samhällsintresse av utomordentlig — för att ej säga främsta — vikt, men att fördenskull, på sätt nu föreslagits, i en arbetskonflikt pålägga arbetsgivaren skyldigheter gentemot arbetstagaren och hans familj utöver vad gällande lagstiftning föreskriver, anser länsstyrelsen icke vara med rätt och billighet förenligt. Läget förbättras ingalunda därav, att arbetsgivaren skulle nödgas ha sin motpart i konflikten kvarboende på arbetsplatsen under en ganska avsevärd och med hänsyn till förhållandena rätt så kritisk tid, ty om även arbetaren icke direkt gjorde sig skyldig till handling, som enligt förslaget skulle kunna leda till hans avhysning, kunde hans blotta närvaro där vara ägnad att skapa irritationsmoment, vilka måhända bleve nog så känbara för arbetsgivaren i dennes lagliga och lovliga strävan att hålla i gång det många gånger oundgängligen erforderliga arbetet

på platsen. Detta torde i alldeles särskild grad gälla jordbruket och i all synnerhet den hårt skuldbelastade, av främmande arbetskraft beroende jordbrukaren, vars lott i en dylik situation lär vara ungefär lika litet avundsvärd som den arbetare, som står inför hotet av en vräkning.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län, som icke kunnat tillstyrka förslaget, framhåller den väsentliga skillnad mellan jordbruksdriften och industrien, som ligger däri, att jordbruksdriften i motsats till industrien med nödvändighet måste fortsättas under arbetskonflikt. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen, att jordägaren saknar det vapen som lockouten utgör inom industrien. Fråga kan sålunda vid jordbruksdriften endast vara om strejk. Det kan då enligt länsstyrelsens mening allvarligen ifrågasättas, huruvida det partitagande från samhällets sida, som den föreslagna undantagslagstiftningen utan tvivel utgör, är motiverat. Trycket från allmänhetens sida mot den brutalisering av arbetskonflikter, som en lättsinnig användning av vräkningsinstitutet utgör, skulle för visso vara så stark, att faran för en sådan användning kunde betraktas lika teoretisk för jordbrukets arbetare som den numera anses vara det för industriens arbetare. Skulle däremot samhället genom undantagslagstiftning av nu föreslagen art underlätta strejkvapnets användning, kunde man ej vara lika säker att ej en lättsinnig användning av detta skulle uppmuntras. Enligt länsstyrelsens mening borde, om ej framdeles som hittills den fria förhandlingsvägen mellan parterna i arbetsavtalet på jordbrukets område skulle visa sig tillfyllest, lagstiftningsmaktens ansträngningar förr böra inrikta sig på ett lagligt utjämning av tvisterna än på skapandet av en undantagslagstiftning, vilken kan befaras stimulera till stridsåtgärders vidtagande. Förslaget ginge emellertid en annan väg och sökte uppdraga en gräns mellan tillåtligt och icke tillåtligt vräkande, något som dock visat sig vara synnerligen svårt. Ej heller hade förslaget lyckats lösa uppgiften ifråga på tillfredsställande sätt, och tvivelaktigt vore om den överhuvud kunde lösas efter de riktlinjer, bostadsutredningen tänkt sig.

Länsstyrelsen i Jämtlands län, som funnit sig icke kunna tillstyrka, att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet, har yttrat i huvudsak följande:

När det gäller att taga ställning till den ifrågasatta lagstiftningen bör givetvis den största hänsyn tagas till att densamma berör ett problem av mycket grannliga och ömtålig natur. En lag på detta område är tveeggad, allt efter dess stadgandens innehåll riktar den sig än mot arbetsgivaren än mot arbetaren. Det synes under sådana förhållanden vara självfallet, att man måste gå fram med försiktighet och efter noggrann avvägning av de olika intressena. Det är vidare nödvändigt, om man vill nå ett riktigt resultat i denna, i hög grad praktiska fråga, att man lägger de verkliga, faktiska förhållandena till grund för dess bedömning. I detta avseende synes bostadsutredningens förslag icke hålla måttet. Länsstyrelsen kan åtminstone icke värja sig för den uppfattningen, att det varit mera teoretiska överväganden än ett föreliggande behov av ändrade bestämmelser på detta område, som lett fram till förslaget. Härför talar att antalet fall av vräkning, som förekommit i samband med arbetskonflikter, är mycket ringa och synes bli allt fåtaligare ju mer den allmänna meningen riktat sig mot en dylik åtgärd, när den icke är nödvändig för att arbetsgivaren

skall komma åt bostaden för att säkerställa driften å sin egendom. Härför talar även att utredningen vid avfattande av sitt förslag icke tagit skäligen hänsyn till det faktiska skydd mot vräkning, som föreligger i utsökningslagens bestämmelser. Man kan under sådana omständigheter ha det största fog för att ifrågasätta om tillräcklig anledning nu förefinnes för en rättslig reglering av hithörande förhållanden utöver vad som redan skett eller föreslagits i det tidigare avgivna förslaget till lag om arbetsavtal. Psykologiskt sett kan det näppeligen anses väl avvägt att, när en utveckling pågår i önskvärd riktning, ingripa med en lagstiftning, som under de spända förhållandena vid en arbetskonflikt icke kan undgå att verka irriterande å endera parten. Vidare är att märka, att bostadsutredningen motiverat sitt förslag med de förhållanden, som äro rådande beträffande lantarbetarna men utvidgat sitt förslag så, att det avser alla arbetare, utan annan motivering än att de synpunkter, som ligga till grund för förslaget i vad det avser lantarbetarna, med lika gillas göras gällande i fråga om andra grupper, låt vara att dessa icke i samma utsträckning torde ha behov av det skydd lagförslaget skulle bereda. Man kan icke undgå att finna att detta är en alltför svag och vacklande grund för att tjäna som underlag för en lagstiftning i en vanskligen och komplicerad fråga, framförallt om den ifrågasatta lagen gives generell syftning. Dess mer drives man till denna uppfattning, när man betänker, att vräkning av arbetare under arbetskonflikt i verkligheten sällan förekommit, samt att dylika åtgärder — fränsett vissa för arbetsgivaren trängande fall — synas allt mera mötas av ogillande av den stora utom konflikten stående allmänheten och därför av allt att döma torde vara ställda på avskrivning.

Länsstyrelsen framhåller vidare, att såvitt länsstyrelsen kan finna förslaget övervägande tillgodoser arbetarnas intressen. Härvid åberopar länsstyrelsen särskilt, att i ett utpräglat jordbruksdistrikt det ofta nog torde vara omöjligt för en lantbrukare att vid en allmän arbetskonflikt anskaffa annan tjänlig bostad åt sina i konflikten indragna arbetare. En bättre avvägning mellan parterna synes länsstyrelsen därför önskvärd. Måhända skulle denna kunna vinnas genom antagande, i samband med lagförslagets omredigering till att avse allenast jordbruket och dess arbetskonflikter, av en samtidigt beslutad föreskrift om förbud mot strejk under skördetid eller beträffande skötsel av arbetsgivarens husdjur. Till slut anför länsstyrelsen:

Man torde knappast taga fel, om man påstår, att föreliggande förslag kan förväntas i hög grad främja både styrkan och utbredningen av den redan nu förmärkta benägenheten hos lantbrukarna att företrädesvis anlita ogifta och mera tillfälliga arbetskrafter. Går utvecklingen i sådan riktning, kommer det att bli allt svårare för gifta lantarbetare och i synnerhet för dem som ha barn att erhålla anställning. Det kan ock förutses, att jordbrukets arbetsgivare, om förslaget upphöjes till lag, skulle söka att i största möjliga utsträckning träffa sådana avtal med sina arbetare, som säkerställa dem, i den mån det kan ske, mot lagens bestämmelser om skydd mot avhysning. Såvitt länsstyrelsen kan se, skulle en lagstiftning i enlighet med bostadsutredningens förslag icke i längden vara till fördel ens för arbetarna. Det vilar på otillräckliga sakliga grunder och skulle utan skäligen anledning medföra en olycklig skärpning av de sociala motsatserna mellan arbetsgivare och arbetare.

Länsstyrelsen i Blekinge län, som på sätt ovan nämnts direkt avstyrker förslaget, yttrar:

För en undantagslagstiftning torde i regel fordras kraftiga skäl. Bostadsutredningen har emellertid själv i förevarande fall uppgivit, att hittills antalet vräkningar vid konflikt varit ganska ringa. Som skäl för att bostadsutredningen ändock framlagt förslaget har utredningen åberopat omtanke om de i konflikten inblandade arbetarnas familjer. Detta skäl synes dock mindre övertygande, då i andra fall vederbörande familj får taga konsekvenserna av husfaderns handlingar utan att lagstiftningen på motpartens bekostnad ingriper till familjens förmån. Exempelvis må framhållas de fall, då familj vräkes från förhyrd bostad till följd av att husfadern på grund av oförvårdad arbetslöshet varit ur stånd att erlægga avtalad hyra. Nu är det dock fråga om en frivillig, avsiktlig underlåtenhet att fullgöra vederbörlig motprestation. Länsstyrelsen anser därför, att en lagstiftning i ämnet icke bör ske fristående från den beramade lagstiftningen om arbetsavtal, samt förordar att, åtminstone för tillfället, i stället ansträngningarna inriktas på att erforderliga bestämmelser på frivillighetens väg inryckas i arbetsavtalen.

Länsstyrelsen i Örebro län, som jämväl direkt avstyrker en lagstiftning i överensstämmelse med det föreliggande förslaget, framhåller, att en sådan lagstiftning uppenbarligen är av synnerligen vansklighetsfull beskaffenhet. Icke minst är detta fallet med hänsyn till de lösa former, under vilka en arbetskonflikt, enligt vad erfarenheten visar, numera kan komma till stånd. Under dylika förhållanden skulle det säkerligen bli lätt att i fall, då vräkning av annan orsak skolat och bort ifrågakomma, genom framskapande av en dylik konflikt förhindra verkställighet. Tillika åberopar länsstyrelsen, att i motiven till förslaget även vitsordas, hurusom utvecklingen gått i sådan riktning, att vräkning på grund av arbetskonflikt blivit alltmera sällsynt.

Styrelsen för svenska lantarbetsgivarnes centralförening, som hemställer att det framlagda förslaget icke upphöjes till lag, anför:

Styrelsen finner i motsats till vad bostadsutredningen gjort gällande icke övertygande skäl förebragta därför, att den ifrågasatta lagen skall komma att leda till en humanisering av de sociala stridsmetoderna. Jordbruksstrejker, som haft massvräkningar till följd, ha icke förekommit på senare år och tidigare endast vid ett par enstaka tillfällen. Redan omständigheten, att vräkning i anledning av arbetstvist mellan lantarbetsgivare och lantarbetare tidigare förekommit i så ringa utsträckning och numera knappast alls äger rum, synes visa, att åtminstone för jordbrukets del en lag som den ifrågasatta icke är av behovet påkallad. Detta gäller i så mycket högre grad, som i redan nu förefintliga lagbestämmelser om vräkning finnes fullgod garanti för att en arbetare icke under några omständigheter skall nödgas att hals över huvud lämna sin bostad. Från dagen, då vräkningsansökan ingivits och till dess verkställighet av den begärda vräkningen kan ske, förlöper nämligen, åtminstone när det gäller förhållandena på landsbygden och därest i utsökningslagen omförmålt giltigt anstånd beviljas, en tid av åtminstone ett par veckor. Därtill kommer, att arbetaren väl vanligen under tämligen lång tid före arbetsinställelsen känner till att en konflikt är under uppsegling. I varje fall kommer han hädanefter att ha kännedom därom minst en vecka i förväg, enär lagen den 28 juni 1935 angående tillägg till lagen om medling i arbetstvister föreskriver, att innan arbetsinställelse vidtages, underrättelse om åtgärden skall lämnas motsidan sist å sjunde dagen före den dag, då åtgärden skall taga sin början. Arbetaren har sålunda redan enligt gällande lagregler och praxis omkring tre veckor till sitt förfogande för sökande av ny bostad. Denna är icke obetydlig. Lyckas den i konflikten

indragne arbetaren icke under respittiden uppdriva någon annan bostad, beror detta på att sådana på grund av den glesa bebyggelsen på landsbygden över huvud taget icke stå till buds och arbetaren blir därför icke när det gäller anskaffandet av ny bostad mera hjälpt med en tremånadersfrist än med den nuvarande respittiden om tre veckor.

Därigenom att lagförslagets långa frist icke behöves och icke kan utnyttjas allenast för sökande av ny bostad, förlorar fristen emellertid sitt berättigande enligt det uppgivna syftemålet; den kommer i stället att för arbetarparten utgöra just vad lagen avsåg att för arbetsgivarnas vidkommande förhindra, nämligen att dispositionen över bostaden blir ett extra kampmedel, som vid konflikt sättes ena parten, i detta fall arbetarna, i händerna. Under sådana förhållanden torde med till visshet gränsande sannolikhet utvecklingen gå därhän, att arbetsgivarna efter hand i allt högre grad avstå från att tillhandahålla sina arbetare lönebostäder, en utveckling, som särskilt för arbetarna skulle vara olycklig.

Den ifrågasatta lagen kommer sålunda att motverka sitt eget syftemål. Styrelsen anser i anledning av det anförda, att såväl lantarbetsgivarnas som lantarbetarnas skilda och gemensamma intressen komma att bäst tillgodoses, därest den föreslagna lagen icke kommer till stånd. Lyckligast ur alla synpunkter synes vara, att här ifrågavarande förhållanden även för framtiden få regleras av nu gällande lagregler och av den inom arbetsgivarekretsar utbildade praxis, att frågan om vräkning vid arbetskonflikt skall handläggas med humanitet och hänsynsfullhet.

Spörsmålet om tryggare besittningsrätt för arbetare beträffande lönebostäder har sedan länge varit föremål för uppmärksamhet. Såväl i riksdagen som eljest har frågan tid efter annan ägnats behandling, och olika förslag i ämnet ha även framkommit. I sitt den 9 mars 1935 dagtecknade betänkande med förslag till lag om arbetsavtal har kommittén angående privatanställda till behandling upptagit frågan samt i 17 § av sitt lagförslag intagit bestämmelser i syfte att bereda arbetare ett visst bostadsbesittningsskydd. Såsom ett särskilt spörsmål har kommittén emellertid betraktat frågan, huru bör förfaras med bostadsförmåner vid strejk och lockout, och då denna fråga redan till behandling upptagits av bostadsutredningen för landsbygden, har kommittén skjutit densamma å sido. Efter det kommitténs berörda betänkande avgivits, har bostadsutredningen till slutlig behandling upptagit frågan om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter samt avgivit förslag i ämnet.

Över såväl kommitténs som bostadsutredningens förslag ha yttranden avgivits av myndigheter och sammanslutningar. Rörande väsentliga delar av kommitténs förslag ha synnerligen delade meningar yppats, och då detta förslag, över vilket åtskilliga betydelsefulla yttranden inkommit först i slutet av oktober och under november 1935, inrymmer spörsmål av vittutseende och delvis svårlöst art, är jag för närvarande ej beredd att taga ståndpunkt till förslaget. Bostadsutredningens förslag har däremot av det övervägande antalet myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i ärendet, ansetts kunna i huvudsak läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Från en del håll ha dock invändningar rests mot en lagstiftning i den riktning, bostadsutredningen föreslagit.

**Departements-
chefen.**

Till en början skall jag beröra de betänkligheter, som från några håll framkommit däremot, att frågan om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter upptages till behandling annorledes än i samband med en allmän lagstiftning om arbetsavtal. Det har bland annat gjorts gällande, att anledning ej syntes föreligga att i princip behandla skyddet för innehavare av arbetarbostad olika, allteftersom arbetskonflikt rådde vid arbetsplatsen eller ej. Vidare har det uttalats, att det torde givas även andra fall än vid arbetskonflikter, då bestämmelser till skydd mot vräkning av arbetare kunde vara av behovet påkallade, såsom vid arbetares sjukdom eller arbetslöshet. Jag erinrar om att kravet på en tryggare bostadsrätt i dylika fall tidigare varit föremål för utredning (se prop. 1923 nr 31) och även föranlett vissa bestämmelser om anstånd med vräkning. Säkerligen kunde bostadsskyddet ytterligare utbyggas. Men de vid arbetskonflikter uppkommande förhållandena äro av sådan speciell natur, att särbestämmelser för dessa äro betingade. Under sådana omständigheter synes anledning saknas att låta med behandlingen av frågan om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter anstå i avbidan på en samtidig behandling av de övriga spörsmål, som här berörts.

I en del yttranden har gjorts gällande, att en laglig reglering av de förhållanden, bostadsutredningens förslag avser, icke skulle vara av behovet påkallad. Härutinnan framhålles först och främst, att under senare år blott i ett fåtal fall vräkningar företagits i samband med arbetskonflikter, och uttalas tillika, att med hänsyn till den tydliga opinion, som från allmänhetens sida vid dylika tillfällen kommit till uttryck mot dessa åtgärder, det med skäl kunde förväntas, att antalet vräkningar alltmåra skulle minska i antal. Vidare har påståtts, att redan gällande bestämmelser rörande vräkning möjliggjorde ett skydd mot vräkning, som även vid en arbetskonflikt kunde anses tillfyllest. Vad sålunda anförts kan jag icke finna berättigat. Vål har under senare år, delvis under trycket av den allmänna opinionen, en märkbar förbättring inträtt i förhållandena på området. Men tid efter annan ha dock i samband med arbetskonflikter, särskilt å jordbrukets område, företagits vräkningar av arbetare, vilka åtnjutit bostad i arbetsgivarens tillhörig fastighet, och städse ha dylika åtgärder visat sig kränka rättsmedvetandet hos vida kretsar av allmänheten. Ingen torde väl heller vilja bestrida, att vräkningsåtgärder i samband med arbetskonflikter i avsevärd mån bidragit till att tillspetsa och skärpa motsättningarna mellan arbetare och arbetsgivare och därmed också fördröjt och försvårat biläggandet av konflikterna. Anledningen till dessa verkningar är uppenbarligen det starka ingrepp i arbetarens privata liv, som en vräkning från bostaden medför, och särskilt den omständigheten att vräkningen drabbar ej blott den i konflikten indragne arbetaren utan hela hans familj. Med hänsyn härtill och ur rent humanitär synpunkt måste det vara ett önskemål, att vräkningsåtgärder vid arbetskonflikter i möjligaste mån undvikas. Ett tillfredsställande skydd i detta hänseende kunna gällande bestämmelser rörande vräkning — vilka i vanliga fall icke torde kunna leda till mera än ett par veckors uppskov med själva vräkningsåtgärden — uppenbarligen icke bereda. En laglig reglering av ifrågasvarande förhållanden synes sålunda påkallad.

Beträffande grunderna för en lagstiftning i ämnet har i några av yttrandena uttalats, att den avvägning av olika intressen, som kommit till uttryck i bostadsutredningens förslag, innebär ett obehörigt gynnande av arbetarparten på arbetsgivarnas bekostnad. Det har sålunda gjorts gällande, att särskilt för jordbrukarnas del förslaget innebär ett avgjort partitagande för arbetarparten, enär jordbrukarna med hänsyn till nödvändigheten av att hålla driften i gång praktiskt taget saknade det vapen, som lockouten utgjorde inom industrien.

Visserligen kan vid ett ställningstagande i förevarande hänseende icke förbises, att arbetsgivaren i vissa fall kan ha ett berättigat intresse att under en arbetskonflikt få disponera över sina arbetarbostäder. Men å andra sidan måste tillses, att sådana bestämmelser icke meddelas, som kunna göra det åsyftade skyddet illusoriskt. Med hänsyn härtill kan bostadsutredningens avvägning av de intressen, som å ömse sidor kunna göra sig gällande, icke anses innebära ett obehörigt gynnande av arbetarparten. Vad angår de farhågor, som från några håll yppats därutinnan att en tillämpning av det föreliggande förslaget skulle kunna leda till ett minskat tillhandahållande av lönebostäder åt arbetare samt ett ökat anlitande av ogifta och mera tillfälliga arbetskrafter, synas mig desamma sakna grund. Såsom av den föregående redogörelsen framgått, har ju från olika håll betonats, att vräkning under arbetskonflikt icke från arbetsgivarnas sida tillgripes annat än i undantagsfall.

Enligt bostadsutredningens förslag skulle lagen gälla ej blott lantarbetare utan jämväl övriga grupper arbetare. Från något håll har ifrågasatts lämpligheten av att låta lagen få dylik generell syftning. För min del kan jag emellertid ej finna att i fråga om de förhållanden, som ha avseende å skydd mot vräkning vid arbetskonflikter, föreligga sådana olikheter mellan de skilda arbetargrupperna, att ej i förevarande hänseende samma regler böra gälla för samtliga. För de säkerligen ytterst sällsynta fall, då nyttjanderättslagens bestämmelser om arrende äro tillämpliga med avseende å rätten att nyttja lägenheten, torde, på sätt bostadsutredningen förutsatt, några särskilda bestämmelser ej vara av nöden. Arrendator synes nämligen redan genom gällande bestämmelser vara tillförsäkrad ett betydande bostadsskydd.

Med hänsyn till det anförda anser jag sålunda, att bostadsutredningens förslag är ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Jag övergår härefter till en detaljredogörelse för departementsförslaget, därvid jag dock först skall redogöra för de skäl, bostadsutredningen anfört till stöd för sitt förslag i detalj, samt för yttrandena däröver.

Specialmotivering.

Bostadsutredningen och yttrandena.

1. Huvudregeln.

Beträffande den i bostadsutredningens förslag uppställda huvudregeln yttrar *bostadsutredningen*:

Förslaget innebär i huvudsak, att de eljest gällande vräkningsgrunderna under tiden för en arbetskonflikt i viss utsträckning sättas ur kraft, då fråga är om vräkning av i konflikten indragen arbetare från bostad, som åt honom upplåtits av arbetsgivaren. Detta gäller icke allenast fall, då arbetsgivaren begär arbetarens vräkande ur bostaden med åberopande av att denne inställt arbetet i anledning av konflikten eller av någon annan grund, som mera direkt har samband med konflikten. Vilken anledning, som än åberopas, torde lagstiftaren böra presumera, att vräkningsansökan i verkligheten är föranledd av konflikten. Undantagsfall, då så icke är förhållandet, kunna visserligen förekomma, men hänsyn härtill bör icke tagas i detta sammanhang. Huvudregeln i bostadsutredningens förslag blir följaktligen att förordnande om vräkning efter av arbetsgivare gjort vräkningsyrkande skall, vilken grund än må ha angivits för yrkandet, icke kunna meddelas, under den tid arbetaren, som yrkandet avser, deltagar i strejk vid arbetsgivarens företag eller är föremål för lockout från dennes sida.

I *yttrandena* ha erinringar i vissa hänseenden framställts rörande förslagens huvudregel.

Vad först angår konstruktionen av det med förslaget åsyftade skyddet framhåller *länsstyrelsen i Uppsala län*, att meningen torde vara att allenast utsluta användningen av det i 192 § utsökningslagen avsedda exekutionsmedlet men däremot icke verkställighet av dom angående avflyttning. En annan mening anser *länsstyrelsen* ej heller kunna göras gällande. Emellertid finner *länsstyrelsen* lagtexten härutinnan böra förtydligas. — *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser, att då vräkningskyddet i förslaget konstruerats såsom inskränkningar i myndighetens rätt att förordna om vräkning, de ifrågasatta nya reglerna närmast böra anknytas till 192 § utsökningslagen. Detta skulle innebära, att vräkningsfrågan skulle behandlas i ett sammanhang, så att vanliga vräkningsgrunder och i förslaget anförda omständigheter skulle underkastas en likartad prövning enligt utsökningslagen. Sådan likartad prövning låter sig emellertid enligt *länsstyrelsens* mening svårligen genomföra till följd av de olika krav på bevisningens fullständighet, varpå nämnda paragraf bygger, allteftersom legorätten förverkats eller ej. Är åter meningen, att ett bedömande enligt förslaget skulle förekomma först i de fall, då enligt vanliga regler vräkningsanledning funnits föreligga, skulle visserligen de anförda betänkligheterna delvis bortfalla, men i praktiken måste det dock, såvitt *länsstyrelsen* kan finna, bli svårt att hålla isär en dylik behandling så att säga i två etapper. Med hänsyn härtill ifrågasätter *länsstyrelsen*, huruvida icke skyddet för arbetarna med mindre svårighet kunde konstrueras så, att det anknötes till 193 § utsökningslagen. Förordnande om vräkning skulle då visserligen kunna meddelas enligt vanliga regler och på eljest gällande grunder,

men vräkningsdomen skulle icke få verkställas under arbetskonflikt, såvida icke något av de i förslaget avsedda undantagsfallen förelåge. Genom en dylik regel, kompletterad med föreskrift att i fall av arbetskonflikt verkställighetsfrågan alltid skall prövas av överexekutor — som lämpligen kunde redan i vräkningsdomen meddela föreskrift i ämnet — syntes arbetarna i allt väsentligt kunna vinna vad bostadsutredningen åsyftat; även enligt lagförslaget vore ju vräkningsskyddet endast temporärt. — *Länsstyrelsen i Kronobergs län* ifrågasätter, huruvida i den för utsökningsmål stadgade ordning tillfredsställande utredning och bevisning kunna åstadkommas beträffande alla de olika förutsättningar, som enligt lagen skulle gälla för avhysning. I allt fall anser länsstyrelsen, att förhållandet mellan den föreslagna lagen och 192 § utsökningslagen bör klargöras. — *Länsstyrelsen i Värmlands län* håller före, att 192 § utsökningslagen bör förses med en hänvisning till den nya lagen.

Länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands och Jämtlands län, överexekutor i Västerås samt lantbruksstyrelsen och styrelsen för svenska lantarbetsgivarnes centralförening anse i motsats till bostadsutredningen, att i förevarande fall vräkningssökningen icke ovillkorligen bör presumeras vara föranledd av arbetskonflikten. I varje fall synes presumptionen icke böra gälla, då så uppenbarligen ej är förhållandet. — *För länsstyrelsen i Södermanlands län* förefaller det sålunda ur rättssäkerhetssynpunkt som om arbetsgivaren i det fall, uppsägning avtalsenligt skett före konflikten och utan sammanhang med denna, borde äga rätt till vräkning, om han visade, att uppsägning och därpå grundad vräkning icke vore att betrakta såsom stridsåtgärd i samband med konflikten. — *Länsstyrelsen i Jämtlands län* finner självklart, att det åligger statens myndigheter av såväl administrativ som judiciell art att efter bästa förmåga avgöra förekommande mål och ärenden så, att varje rättsökande får sin sak prövad efter omständigheterna i det föreliggande fallet. Att med öppna ögon införa en lagstiftning, där en rättsökande berövas denna sin rätt till förmån för sin motpart och utan att den allmänna säkerheten det påkallar, bör enligt länsstyrelsens mening icke ifrågakomma. — *Överexekutor i Västerås* yttrar gentemot förslagets ståndpunkt i förevarande hänseende:

Då vräkning sökes på grund av arbetskonflikt, torde i allmänhet i ansökningen klart och tydligt angivas, att ansökningen grundar sig därå, att arbetarens rätt till den av honom bebodda bostaden upphört genom arbetsavtalets upphörande. De försök att maskera den verkliga anledningen till ingivande av vräkningssökningen, som möjligen kunna förekomma, torde vara ganska lätta att genomskåda, särskilt som i fall av förevarande art fråga i regel brukar vara om ett stort antal vräkningar. Syftet med den föreslagna lagstiftningen kräver ej heller, att till exempel en före utbruten konflikt ingiven ansökan om vräkning av en arbetare på grund av oordentligt och för grannarna störande leverne skulle avslås enbart därför, att konflikt inträtt. Då ändamålet med lagstiftningen kan uppnås genom en föreskrift, att skydd mot vräkning skall inträda då arbetsgivare söker vräkning av i hans tjänst varande arbetare med eget hushåll, som bebor arbetsgivarens lägenhet, och anledningen till ansökningen är, att arbetsavtalet på grund av inträdd konflikt upphört att gälla, samt en sådan föreskrift innebär ett riktigare uttryck för lagstiftningens grund än den föreslagna, synes en omarbetning av förslaget i angiven riktning vara önskvärd.

Lantbruksstyrelsen framhåller det orimliga i att en lantarbetsgivare, som i god tro uppsagt en arbetare i laglig tid, d. v. s. före den 24 augusti, till avflyttning den 24 nästkommande oktober, icke skulle få fritt disponera dennes bostad på grund därav, att efter uppsägningen strejk utbrutit. Annu orimligare ställer sig saken enligt styrelsens mening för det fall, att arbetaren själv uppsagt sin anställning i vederbörlig ordning.

Styrelsen för *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* förmenar, att förslagens ifrågavarande ståndpunkt är sådan, att lagen, skickligt utnyttjad, kan komma att tjäna syften, som ej varit avsedda. Om exempelvis en arbetare blivit i vederbörlig ordning uppsagd och konflikt sedermera men innan han flyttat utbryter på den egendom, där han haft anställning, kan det mycket väl tänkas, att arbetaren bestrider uppsägningens giltighet och deltagar i konflikten, i anledning varav han får åtnjuta skydd enligt lagen. Det finnes dessutom intet som hindrar, att en konflikt utbryter under tiden mellan avgivandet av arbetarens förklaring över vräkningsansökningen och meddelandet av vräkningsutslaget. Då vederbörande exekutionsmyndighets kännedom om arbetskonfliktens utbrytande torde vara beroende på om myndigheten därom i tid underrättats av arbetaren, blir myndigheten för sitt handlande i överensstämmelse med gällande lag beroende av enskild persons påpasslighet, vilket förhållande knappast torde vara eftersträfvansvärt. Under hänvisning till det sagda föreslår styrelsen, att lagen gives den innebörd, att förordnande om vräkning av arbetare med eget hushåll ej må ske under pågående konflikt, därest det vid utslagens meddelande är för exekutionsmyndigheten uppenbart, att ansökningen föranletts av konflikten.

Länsstyrelsen i Blekinge län har uttalat, att anledningen till samt omfattningen och beskaffenheten i övrigt av här avsedd strejk och lockout böra närmare angivas.

Länsstyrelserna i Stockholms och Hallands län anse, att förslagens bestämmelser föranleda därtill, att myndighet, som har att pröva ansökan om vräkning, måste i varje dylikt ärende, om upplysning eljest ej vinnes härutinnan, verkställa utredning om arbetsförhållande föreligger mellan parterna och om arbetsinställelse är rådande. En sådan ordning finna dessa länsstyrelser ej riktig. Länsstyrelsen i Stockholms län utvecklar sin mening sålunda:

Det torde icke vara för mycket att ålägga en part, som därigenom erhåller en stor förmån, att framställa yrkande om att komma i åtnjutande av denna förmån. Frånsett detta skulle emellertid förslagens bestämmelser medföra ett obehövt fördröjande vid avgörandet av ett flertal vräkningsmål, då den prövande myndigheten skulle bli nödsakad att i dessa före avgörandet verkställa på grund av sagda bestämmelser nödvändig utredning. I saknad av upplysning i målet torde myndigheten ofta icke utan sådan utredning kunna avgöra, huruvida målet är hänförligt under den föreslagna lagen eller ej. Länsstyrelsen får därför föreslå, att i lagen införes bestämmelse om att myndigheten icke skall ha skyldighet att tillämpa lagen i annat fall än då yrkande därom göres.

Överståthållarämbetet anser, att till förslagens huvudstadgande möjligen erfordras ett förtydligande av innebörd, att stadgandet ej äger tillämpning,

där bostadens innehav är en förutsättning för att arbetet överhuvud skall kunna utföras, vilket är förhållandet med exempelvis de flesta portvaktsbostäder.

Overexekutor i Norrköping ifrågasätter beträffande förslaget föreskrift, att lägenhet, som avses i lagen, skall vara av arbetsgivaren upplåten åt i hans tjänst varande arbetare, huruvida icke ordet »upplåten» anger, att arbetsgivaren skall äga den fastighet, i vilken lägenheten är inrymd. Skulle denna uppfattning vara riktig, kan enligt överexekutors mening det skydd, lagen avser att åstadkomma, bli mindre omfattande, i det att arbetsgivare då i många fall torde låta äganderätten till sina arbetarbostäder övergå på särskild juridisk person, t. ex. på ett dotterbolag. I enahanda riktning uttalar sig även *socialstyrelsen*.

Den bestämmelse i förslaget, enligt vilken huvudregeln skall äga tillämpning jämväl där företaget under tiden för arbetskonflikten övergår till ny ägare, anser *länsstyrelsen i Södermanlands län* lida av en viss oklarhet, varigenom huvudregeln kan få en räckvidd, som sannolikt icke varit avsedd. Såsom bestämmelsen avfattats skulle nämligen enligt länsstyrelsens förmenande inskränkningen i rätten att förfoga över lönebostäder kunna komma att gälla även för en företagare, som står helt utanför konflikten, exempelvis om han före konflikten i god tro träffat avtal om inköp av företaget att tillträdas vid en tidpunkt, då det sedan visar sig råda konflikt mellan säljaren och arbetarna i företaget. Då enligt motiven till förslaget vräkningsskyddet undantagsvis skulle kunna gälla även då vräkningsansökan icke har något sammanhang med konflikten, är det icke alltid säkert, att en dylik köpare kan i skadeståndsväg erhålla ersättning för sådan olägenhet. En lämpligare avfattning anser länsstyrelsen vara, att huvudregeln skall äga tillämpning även för det fall, att företaget under tiden för konflikten överlåtes (ej »övergår») till ny ägare.

Erinran i det av länsstyrelsen i Södermanlands län nu berörda hänseende göres jämväl av *socialstyrelsen*.

2. Begränsning till vissa arbetare.

Bostadsutredningen har såsom nämnts begränsat sitt förslag till att omfatta allenast arbetare med eget hushåll. Härutinnan anför *bostadsutredningen*:

Otvetydigt är det just i fråga om dylika arbetare och deras familjer, som det förevarande problemet får sin utpräglat sociala karaktär, och det har i första hand varit för dessas vidkommande, som behovet av skydd gjort sig gällande. Att utsträcka den ifrågasatta lagstiftningen till att omfatta även andra arbetargrupper skulle vara ägnat att i ett flertal fall skapa olidliga förhållanden. Vad särskilt jordbruket angår, må påpekas, att drängar, som äro i arbetsgivarens kost, understundom icke blott bo i samma hus som arbetsgivaren och dennes familj utan också dela rum med någon av familjemedlemmarna. Även från andra arbetsområden kunna exempel hämtas på synnerligen intim hemgemenskap mellan arbetaren, å ena sidan, samt arbetsgivaren och dennes familj, å den andra.

Ifrågavarande begränsning har i några av *yttrandena* mött invändning. Sålunda anföra *landsorganisationen* och *svenska lantarbetareförbundet*:

De skäl som av bostadsutredningen åberopats för ifrågavarande begränsning äro knappast bärande. Visserligen ter sig en vräkning i samband med arbetskonflikt särskilt upprörande då den drabbar arbetare med familj. Men tydligen kan åtgärden hårt drabba även andra arbetare. De synpunkter, vilka redaktören Sigfrid Hansson i sin reservation till det av kommittén angående privatanställda avgivna förslaget till lag om arbetsavtal anfört mot en motsvarande begränsning av 17 § i detta förslag, gälla även i förevarande fall. Någon väsentlig invändning mot att låta vräkningsskyddet omfatta arbetare överhuvud finns icke. Arbetare i arbetsgivarens hus och kost torde i regel icke göra anspråk på att under en arbetskonflikt, i och med vilken ju kostförmånen upphör, kvarbo hos arbetsgivaren. För dessas vidkommande vore sålunda vräkningsskyddet i allmänhet icke av större värde. Annat är förhållandet med sådana arbetare, som varken ha eget hushåll eller äro i arbetsgivarens kost men som bo i av arbetsgivaren upplåten bostad, såsom i fråga om förbundets verksamhetsområde i stor utsträckning är fallet med arbetarna inom trädgårdsnäringen. Från andra yrkesområden kunna mångfaldiga exempel hämtas på samma förhållande.

Några myndigheter ha ställt sig tvekande till innebörden av begreppet » eget hushåll » samt fördenskull påyrkat förtydligande härutinnan. *Overexekutor i Norrköping* har sålunda framhållit, att särskilt i städer och stadsliknande samhällen det rätt allmänt förekommer, att en arbetare, utan att ha någon hjälp som är boende i hans lägenhet anställd, själv tillreder en del av dagens måltider och blott intager ett eller annat mål utom hemmet. Huruvida förslagets bestämmelser skola vara tillämpliga på en dylik arbetare synes överexekutor tvivelaktigt. — *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser begreppet ifråga böra närmare fastslås, så att därunder icke faller exempelvis en arbetare med en mer eller mindre tillfälligt, kanske blott i anledning av en väntad konflikt anställd hushållerska. — *Länsstyrelsen i Malmöhus län* finner det tveksamt, om med uttrycket arbetare med eget hushåll menas endast arbetare, som vid upplåtelsen av lägenheten hade eget hushåll, eller om under uttrycket kan inbegripas även sådan arbetare, som efter anställningen skaffat sig eget hushåll. En arbetare av det senare slaget bör enligt länsstyrelsens mening uppenbarligen åtnjuta det skydd lagen avser att ge. Emellertid ifrågasätter länsstyrelsen, om det icke vore riktigare att vid avgränsningen av ifrågavarande skydd anknyta till bostadens beskaffenhet att vara familjebostad. En sådan bestämmelse bleve nog lättare att komma till rätta med i praktiken än den i förslaget upptagna, som bygger på att arbetaren har eget hushåll, ett förhållande som synes mera obestämt. Huvudsyftet med skyddet skulle i allt fall då vinnas. — *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalar, att här möjligen i arbetarens intresse ett förtydligande kan vara påkallat för det fall, att efter upplåtelse eget hushåll inrättats utan hinder av gällande upplåtelsevillkor. — För *länsstyrelsen i Jämtlands län* synes som om under förevarande uttryck kunde falla såväl gift arbetare som arbetare med mer eller mindre tillfällig hushållerska och måhända även arbetare, som själv ombesörjer sin mathållning m. m., alldeles oavsett i samtliga fallen, om han har hemmavarande barn. Den

i motiveringen till bostadsutredningens förslag framhållna omsorgen om det uppväxande släktet skulle i så fall föranlett en utvidgning av vräkningsskyddet utöver vad som skäligen kan anses berättigat. Ett förtydligande anser länsstyrelsen i varje fall nödvändigt, så att icke tvekan kommer att råda om vad den grundläggande bestämmelsen i lagen i själva verket avser.

3. Undantag från huvudregeln i allmänhet.

Bostadsutredningen har genom uppställandet av vissa undantag från huvudregeln väsentligt begränsat verkningarna av densamma. Sålunda har till en början en allmän inskränkning gjorts av den tid, under vilken vräkningsskydd må åtnjutas. Vidare har undantag gjorts för att tillgodose arbetsgivarens behov av lägenheten för annan arbetskraft. De övriga undantagen avse de fall, att arbetaren försummat att betala hyra för lägenheten eller att under skyddstiden erlagga ersättning för lägenhetens begagnande eller vägrat att avflytta till annan tjänlig och på skäliga villkor upplåten bostad i orten, som beretts honom genom arbetsgivarens försorg, eller ock gjort sig skyldig till någon otillbörlig handling.

De av bostadsutredningen föreslagna undantagen ha i *yttrandena* i allmänhet vunnit tillstyrkan. Från skilda håll ha dock påyrkats antingen en begränsning av undantagen eller en utvidgning av desamma. Vissa erinringar i fråga om undantagens närmare utformning ha även gjorts. I detta sammanhang torde böra återges ett mera allmänt uttalande i frågan av *länsstyrelsen i Södermanlands län*, som yttrar följande:

Med den utformning förslaget erhållit tillförsäkras arbetare det avsedda skyddet mot vräkning vid arbetsinställelse, oberoende av om denna enligt lagen om kollektivavtal utgör en lovlig stridsåtgärd eller icke. Länsstyrelsen vill emellertid ifrågasätta, huruvida icke vid strejk vräkningsskyddet bör gälla allenast i fall strejken icke vidtagits i strid mot nämnda lag. Ett godkännande av denna uppfattning torde närmast föranleda införande av ett ytterligare undantag. Å andra sidan synes lämpligen vräkningsskyddet kunna erhålla en vidare omfattning än enligt förslaget, därest det är arbetsgivaren, som gjort sig skyldig till en otillåten stridsåtgärd. Sålunda synes det exempelvis kunna ifrågasättas, huruvida för sådant fall de i fråga om arbetarens bristande fullgörande av sina ekonomiska förpliktelser mot arbetsgivaren i avseende å bostaden stadgade inskränkningarna i vräkningsskyddet böra gälla.

4. Undantag genom skyddstidens begränsning.

Härutinnan yttrar *bostadsutredningen*:

Skyddstiden har ansetts böra maximeras till tre månader. Har emellertid arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid och viss uppsägningstid icke avtalats eller skall anses avtalad, bör skyddet icke tillgodonjutas längre än till dess avtalstiden gått till ända. Det bör framhållas, att om åter avtalet väl ingåtts för bestämd tid men skall förlängas, därest det ej uppsäges inom viss tid, blir regeln om tre månaders maximitid tillämplig och detta även om uppsägningen företagits före den öppna konfliktens utbrott. Om således avtal om anställning vid jordbruket slutits att gälla till den 24 nästkommande oktober, räknat från tillträdet av anställningen, samt på villkor tillika, att, där avtalet icke uppsäges senast den 24 augusti, avtalet förlänges för ett år varje gång,

samt, sedan avtalet i vederbörlig ordning uppsagts före sistnämnda dag, konflikt utbryter, bör arbetaren, såvitt ej annat följer av ifrågavarande förslag, vara berättigad åtnjuta skydd mot vräkning intill dess tre månader förflutit från arbetsavtalets upphörande. Ett dylikt avtal är nämligen till sin verkliga innebörd närmast att jämställa med ett avtal, som gäller tills vidare. Sättes gränsen även i dylika fall vid den tidpunkt, då den i avtalet stipulerade tiden utlöper, skulle arbetsgivaren erhålla stora möjligheter att göra det skydd, förslaget avser att skapa, illusoriskt. Till ytterligare belysning av innebörden av bostadsutredningens förslag må påpekas, att om ett avtal ingåtts på obestämd tid och med viss kortare uppsägningstid (avtalet skall gälla tillsvidare och upphöra exempelvis en vecka efter det uppsägning å någondera sidan skett) inverkar den omständigheten, att uppsägning sker, icke på arbetarens vräkningsskydd enligt förslaget.

I flera av *yttrandena* har förevarande undantag blivit föremål för erinringar. Sålunda yttrar *länsstyrelsen i Hallands län*:

Det torde förhålla sig så, att frågan huruvida och under vilka förutsättningar ett arbetsavtal upphör genom arbetarens deltagande i strejk är föga utredd och föremål för olika meningar i svensk rätt. Det synes därför icke lämpligt att, såsom bostadsutredningen föreslagit, bestämma den tidpunkt, vid vilken förbudet mot förordnande om vräkning skall upphöra att gälla, till utgången av viss tid efter arbetsavtalets upphörande. I stället torde övervägas, huruvida det icke är lämpligare att bestämma sagda tidpunkt till utgången av viss tid efter upphörandet av arbetarens rätt till bostad i arbetsgivarens hus. För detta ändamål synes det böra undersökas, under vilka förutsättningar sistnämnda rätt upphör. Länsstyrelsen tillåter sig göra ett försök härtill.

Där bostadsrätten är en del av arbetslönen, torde bostadsrätten upphöra i och med att arbetaren i samband med strejk vid arbetsgivarens företag nedlägger arbetet, i det att rätten till lön måste anses upphöra med nedläggandet av arbetet. I detta fall torde lagen om nyttjanderätt till fast egendom icke utan vidare vara tillämplig å bostadsrätten. Även där särskilt hyresavtal upprättats kan bostadsrätten vara att betrakta som en del av arbetslönen; sådant förhållande kan framgå därav, att hyran bestämts väsentligt under den eljest å orten gällande hyresnivån. Där åter bostadsrätten icke är en del av arbetslönen, för vilket fall sistnämnda lag torde vara tillämplig å bostadsrätten, läser det vara klart, att arbetarens deltagande i strejken icke kan åberopas som grund för bostadsrättens upphörande. I detta fall måste alltså arbetsgivaren, om han vill få arbetaren vräkt, åberopa annan grund för vräkningssyrkandet än deltagande i strejken, t. ex. av arbetsgivaren verkställd uppsägning av hyresavtalet, där detta slutits antingen för obestämd tid eller ock för bestämd tid med avtalad uppsägningstid.

Fastställandet av tidpunkten för bostadsrättens upphörande torde icke bereda överexekutor några svårigheter utöver dem, som kunna sammanhålla med bedömandet av själva vräkningssyrkandet, vilket sistnämnda bedömande ju tillhör överexekutors vanliga arbetsuppgifter. Att avgöra när ett arbetsavtal upphör, torde däremot vara ganska vanskligt med hänsyn till den osäkra ställning, som svensk rätt läser intaga till denna fråga, vilken dessutom torde ligga utanför området för överexekutors vanliga rättstillämpning.

Av vad sålunda anförts föranledes länsstyrelsen hemställa om sådan ändring av ifrågavarande undantagsstadgande, att den där omnämnda tiden av tre månader räknas från upphörandet av arbetarens rätt till bostad i arbetsgivarens hus i stället för från tidpunkten för arbetsavtalets upphörande.

Vidare torde den avfattning, undantagsstadgandet erhållit i bostadsutred-

ningens förslag, lätt ge anledning till den tolkningen, att — där arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid och viss uppsägningstid icke avtalats eller skall anses avtalad men avtalet faktiskt upphört mer än tre månader före avtalstidens utgång — förbudet mot vräkning skall gälla även den del av avtalstiden, som ligger mer än tre månader efter tidpunkten för avtalets verkliga upphörande. En sådan tolkning torde emellertid icke vara avsedd. Meningen synes i stället vara den, att i fall, som angivits, förbudet mot vräkning skall upphöra att gälla sedan tre månader förflutit efter det avtalet verkligen upphört. För att vad sålunda torde vara åsyftat skall komma till tydligt uttryck, synes stadgandet böra ges ändrad avfattning. Vad sist anmärkts synes äga tillämpning jämväl för det fall, länsstyrelsens ovan gjorda hemställan om ändring av stadgandet vinner bifall.

Socialstyrelsen berör jämväl spørgsmålet om kollektiva stridsåtgärders inverkan å det individuella arbetsavtalet. Härutinnan yttrar styrelsen:

Av ifrågavarande undantagsstadgande, som i fråga om på obestämd tid ingångna avtal föreskriver, att huvudregeln icke skall gälla sedan 3 månader förflutit efter det arbetsavtalet upphört, synes det styrelsen som om bostadsutredningen utgått från att arbetsinställelse bryter det individuella avtalet och att därmed jämväl rätten till bostaden upphör. Om avsikten icke är denna utan tvärtom, att det individuella arbetsavtalets upphörande är beroende på särskild uppsägning även i det fall, att den vidtagna stridsåtgärden ur kollektivavtalslagens synpunkt är otillåten, borde detta enligt styrelsens mening ha kommit till uttryck i lagen. Frågan, huruvida och i vad mån arbetsinställelse medför rätt att häva det individuella arbetsavtalet, har ej heller behandlats i förslaget. I detta sammanhang må allenast erinras därom, att kommittén angående privatanställda i sitt betänkande med förslag till lag om arbetsavtal uttalat, att arbetskonflikt enligt gängse uppfattning icke i och för sig medför, att arbetsavtalet upphör. Ett klarläggande av frågan om det individuella arbetsavtalets bestånd vid arbetsinställelse synes styrelsen vara så mycket mer av behovet påkallat, som man i sådant hänseende knappast kan hämta tillräcklig ledning av hittillsvarande rättspraxis.

Svenska arbetsgivareföreningen förmenar, att ställningstagande till frågan om arbetskonflikts inverkan å det enskilda arbetsavtalet är oundgängligt icke blott vid en allmän avtalslagstiftning utan jämväl vid förevarande lagstiftningsfråga. I det senare fallet är det enligt föreningens mening av särskild vikt, att det på ett tillfredsställande sätt klargöres, under vilka omständigheter ett enskilt arbetsavtal upphör vid konfliktsituation, då tidpunkten för avtalets utlöpande är avgörande för respittidens beräkning. Föreningen gör tillika gällande, att då arbetares bostadsinnehav ingår såsom naturaförmån i lönevillkoren, arbetsgivaren enligt allmänna rättsregler är berättigad att i följd av vidtagen arbetsnedläggelse påkalla avflyttning från bostaden även om avtalet består under strejken. Förmånen utgår nämligen såsom vederlag för arbetsprestationen. Då sådan prestation icke lämnas, bortfaller naturligen också bostadsförmånen. Det synes emellertid föreningen rimligt, att lagstadgandet mot vräkning gäller för det fall, att arbetsgivaren i en dylik situation icke häver arbetsavtalet.

Kommittén angående privatanställda framhåller, att det varit tacknämligt, om bostadsutredningen givit klart uttryck åt sin anslutning till den av kommittén omfattade grundsatsen, att en arbetskonflikt icke i och för sig medför

arbetsavtalets upphörande och att alltså det föreslagna skyddet mot vräkning vid arbetskonflikter icke är behöfligt, förrän av någon särskild grund skyldighet för arbetaren att avflytta från lägenheten inträtt.

Lantbruksstyrelsen uttalar, att förslaget i förevarande del synes bättre avpassat för anställningsförhållandena inom industrien och handeln, där ingen eller blott kort uppsägningstid de facto gäller, än för anställningsförhållandena inom jordbruket med dess på grund av sedvanerätt gällande långa anställnings- och uppsägningstider. Inom industri och handel skulle sålunda skyddstiden enligt förslaget praktiskt taget bli 3 månader eller något däröver. Inom jordbruket däremot skulle samma tid kunna komma att vara inemot 1½ år. Dylika konsekvenser finner styrelsen orimliga. Emellertid framhåller styrelsen, att det ingalunda torde vara uteslutet, att överexekutor — i motsats till den uppfattning, bostadsutredningen härutinnan synes äga — skulle komma att anse en arbetsnedläggelse inom jordbruket vara brott mot gällande arbetsavtal och att avtalet därigenom utan vidare upphör, varav åter skulle följa att bostadsskyddet även inom jordbruket skulle begränsa sig till 3 månader, något som givetvis skulle vara rimligare. Under alla förhållanden måste enligt styrelsens mening klarhet vinnas på denna punkt.

Länsstyrelsen i Uppsala län finner det riktigt, att undantag stadgats för det fall, att arbetsavtalet slutits för bestämd tid och denna tid gått till ända. Dock framhåller länsstyrelsen att undantaget kommer att omfatta även sådana fall, då avtalstiden är bestämd till fullgörandet av visst arbete och detta blivit fullgjort. Vidkommande de fall, där avtalet visserligen slutits för bestämd tid men avtalet dock icke skall upphöra med mindre uppsägning sker, anser länsstyrelsen föreskriften, att förbudet för dessa fall skall gälla under 3 månader från det avtalet på grund av uppsägning upphört, kunna leda till att överenskommelserna angående uppsägning, vilka i regel lära komma till i arbetarens intresse, icke bibehållas. Beträffande de till tiden helt och hållet obestämda arbetsavtalen finner länsstyrelsen det nödvändigt att fastställa en tidsbegränsning för förbudet. Huruvida så lång tid som 3 månader kan anses skälig, förefaller dock länsstyrelsen tvivelaktigt. Bibehålles detta tidsmätt, är det enligt länsstyrelsens mening så mycket mera nödvändigt, att de övriga undantagen från huvudregeln också få gälla.

Från några håll har mera bestämt påyrkats, att den föreslagna tiden av 3 månader väsentligt förkortas. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* föreslår härvid en nedsättning till den i förslaget till lag om arbetsavtal angivna tiden av två veckor. Styrelsen för *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* föreslår, att fristen göres betydligt kortare än 3 månader. Styrelsen uttalar härvid, att det icke bör glömmas, att bostäderna tillhöra arbetsgivaren. Förslaget innebär ett allvarligt hot mot äganderätten. Skall ett ingrepp göras i arbetsgivarens fria förfoganderätt över hans egendom, bör detta ingrepp i möjligaste mån begränsas.

5. Övriga undantag.¹

a) Arbetsgivarens behov av bostaden för annan arbetskraft.

Såsom det mest betydelsefulla av de uppställda undantagen betecknar *bostadsutredningen* det undantag, som avser att tillgodose arbetsgivarens behov av bostaden för annan arbetskraft. Rörande detta undantag anför bostadsutredningen vidare:

Undantaget ifråga har föranletts därav, att, såsom förut påpekats, lagstiftaren måste begränsa sig till att söka förhindra, att vräkning ur bostad uteslutande eller huvudsakligen begagnas som stridsmedel i en arbetskonflikt. Med andra ord betyder detta, att vräkning under en arbetskonflikt icke bör få företagas i sådana fall, då arbetsgivaren för sitt företag ej har verkligt behov av bostaden. Visar arbetsgivaren, att dylikt behov förefinnes, bör huvudregeln följaktligen upphöra att gälla. Av väsentlig betydelse är härvid, på vad sätt behovet skall styrkas. Å ena sidan kräves en för myndigheterna relativt lättillämplig regel, å andra sidan måste garantier skapas mot att lagstiftningen genom skenöverenskommelser göres illusorisk. Enligt bostadsutredningens förslag skall arbetsgivaren visa, att lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetare, med vilken överenskommelse träffats angående arbete vid arbetsgivarens av konflikten berörda företag för den tid, arbetskonflikten varar, eller för viss tid, som ej må understiga tre månader. Ett arbetsavtal, som ej avser allenast tillfälligt arbete, måste alltså ha ingåtts mellan arbetsgivaren och viss arbetare. Att däremot medgiva vräkning från bostad för att möjliggöra härbärgerande däruti av tillfällig arbetskraft, har icke ansetts nödvändigt. Så gott som undantagslöst torde möjligheter finnas att på annat sätt inhysa dylik tillfällig hjälp.

Vad angår *yttrandena*, har förevarande undantag av så gott som samtliga myndigheter lämnats utan erinran. Dock framhålles av några myndigheter, såsom av *länsstyrelsen i Blekinge län*, att förevarande undantagsbestämmelse torde bli svår att tillämpa och lätteligen kunna leda till träffande av skenavtal. Vidare håller *länsstyrelsen i Kronobergs län* före, att särskilt vid en arbetskonflikt under brådskande skördetid överenskommelse angående arbete för jämväl kortare tid än 3 månader må berättiga arbetsgivaren till ansökan om avhysning. *Socialstyrelsen* förmenar, att bestämmelsen i praktiken blir ganska illusorisk, då några till tiden bestämda arbetsavtal ytterst sällan träffas under en arbetskonflikt. *Vattenfallsstyrelsen* förutsätter, att förslagets bestämmelser äro så att tolka, att de exempelvis vid utbruten arbetskonflikt vid ett kraftstationsbygge icke hindra arbetsgivaren att omedelbart disponera för sin driftpersonal de bostäder, som upplåtits åt strejkande byggnadsarbetare med eget hushåll.

Å arbetsgivar- och arbetarhåll ha emellertid meningarna om denna undantagsbestämmelse gått i sär. Från arbetsgivarhåll har man främst riktat sig mot kravet på att den nye arbetarens anställning skall vara av stadigvarande karaktär. *Svenska arbetsgivareföreningen* framhåller sålunda, att nu berörda

¹ Litterabeteckningarna motsvara de i bostadsutredningens lagförslag använda, se Bilaga B sid. 60.

begränsning, varigenom arbetsgivaren icke skulle beredas möjlighet att disponera sina bostäder för inhysande av tillfällig arbetskraft, icke synes vara förenlig med skälig hänsyn till arbetsgivarens berättigade intressen. Föreningen anser att det till undvikande av skenätgårdar skulle vara tillfyllest, att verklig överenskommelse om arbetsanställning träffats mellan kontrahenterna. Styrelsen för *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* går ett steg längre samt förmenar det vara tillräckligt, att arbetsgivaren helt allmänt visar att lägenheten för jordbruksdriftens fortsatta uppehållande erfordras till bostad åt annan arbetare. Arbetsgivaren skulle således icke behöva ange anställandet av viss arbetare. Vidare yttrar styrelsen:

Om lagens syfte allenast skall vara att förhindra bostadsrättens utnyttjande som otillåtet kampmedel i konflikt, synes det styrelsen klart, att det ej för arbetsgivarens rätt till disposition över bostaden skäligen bör fordras, att han anställt arbetsvillig med familj. Flertalet arbetsvilliga äro ogifta. Även en ogift arbetsvillig behöver emellertid bostad. Kan sådan icke anskaffas till en arbetsvillig, blir det heller icke möjligt att anställa honom. Berövas arbetsgivaren rätten att inlogera den arbetsvillige i gårdens arbetarbostäder, innebär detta i realiteten en allvarlig inskränkning i hans möjlighet att gentemot arbetarna tillvarata sina befogade ekonomiska intressen och tillgodose jordbrukets bästa. Styrelsen får såsom sin bestämda mening framhålla, att räddandet av skörd och förhindrandet av lidanden för kreatur är ett socialt intresse, som förtjänar vederbörligt beaktande. Humaniteten och det allmännas intresse av att nyttigheter icke förpillas fordrar, att arbetsgivaren icke berövas möjligheten att anställa ogifta arbetare. Med hänsyn till det anförda synes åt ifrågavarande undantagsstadgande böra ges allenast den innebörden, att huvudregeln icke skall gälla, om arbetsgivaren visar, att lägenheten för jordbruksdriftens uppehållande erfordras till bostad åt annan arbetare.

I delvis motsatt riktning uttala sig *landsorganisationen* och *svenska lantarbetareförbundet*, vilka yttra:

Ifrågavarande undantagsbestämmelse gör i själva verket hela den föreslagna lagen illusorisk. I motiven säges att förutsättningen för bestämmelsens tillämpning är att avtalet med ny arbetare ej avser allenast tillfälligt arbete. Hur denna förutsättning skall kunna upprätthållas, då bestämmelsen skall gälla även i fall då det nya avtalet träffats »för den tid konflikten varar», är svårt att förstå. Konflikten kan vara tre månader, men den kan också vara endast någon vecka. Dess varaktighet kan icke i förväg beräknas. Bortsett härifrån är bestämmelsen oantaglig. Den arbetsgivaren åliggande beviskyldigheten torde knappast utgöra någon tillförlitlig garanti mot missbruk. Denna beviskyldighet kan fullgöras genom skenavtal.

Det intresse arbetsgivaren kan ha att redan före tremånadersfristens utgång bereda bostad åt ny arbetskraft motiverar i varje fall inte att även arbetare med eget hushåll vråkas. Den nya arbetskraften, strejkbrytarna, ha i det långt övervägande antalet fall icke eget hushåll, och för deras härbärgande bör det vara tillräckligt att de bostäder tagas i anspråk, vilka bebos av i konflikten indragna arbetare i samma ställning. Förbundet vill bestämt motsätta sig den ifrågavarande bestämmelsen i dess nuvarande utformning.

Ett spørsmål, som berör tillämpningen av nu omhandlade undantagsstadgande, har väckts av *landsfiskalen i Kolbäcks distrikt*. Det fall som åsyftas exemplifieras sålunda, att en arbetsgivare sökt vräkning av 12 arbetare

samt utredningen i målen visar, att arbetsgivaren oundgängligen behöver 8 bostäder till andra arbetare. Till besvarande uppkommer då enligt landsfiskalens mening spørsmålet, vilka arbetare skola vräkas och vilka skola få kvarbo.

Kommittén angående privatanställda har med särskilt avseende fäst at & förevarande undantagsstadgande påpekat, att en arbetare vid arbetskonflikt kan vara i behov av den rätt till kvarboende, som kommittén föreslagit, även om han erhållit det av bostadsutredningen förordade skyddet. Kommittén yttrar härutinnan:

Sistnämnda skydd skall upphöra omedelbart, så snart lägenheten erfordras till bostad åt annan stadigvarande anställd arbetare. Bostadsutredningens förslag tillgodoser alltså icke i detta fall behovet av respit för förberedande av flyttning och anskaffande av annan bostad. Bli såväl bostadsutredningens som kommitténs förslag genomförda, böra därför — såsom bostadsutredningen jämväl torde åsyfta — de av kommittén föreslagna bestämmelserna tillämpas i första hand och det av bostadsutredningen förordade skyddet komma till användning, först när skyldighet att avflytta enligt kommitténs förslag inträtt. Skulle åter sistnämnda förslag icke i sin helhet upphöjas till lag, böra de nu berörda delarna därav i en eller annan form göras till föremål för lagstiftning i samband med vad bostadsutredningen föreslagit.

b) *Försummad hyresbetalning.*

Bostadsutredningen har icke funnit någon närmare motivering till detta undantag erforderlig.

Blott i några av *yttrandena* ha uttalanden härom gjorts. *Socialstyrelsen* har sålunda framhållit, att utnyttjandet av den omständigheten, att arbetaren under en arbetskonflikt med åtföljande ekonomisk påfrestning för honom icke förmår erlägga förfallen hyra, kommer att framstå såsom en synnerligen brutal åtgärd, framför allt om konflikten har sin grund i en otillåten lockout. Man läser även enligt socialstyrelsens mening i många fall ha anledning antaga, att en dylik åtgärd från arbetsgivarens sida är avsedd såsom ett stridsmedel i konflikten, helst som det belopp, varom kan bli fråga, i regel torde bli relativt obetydligt. Socialstyrelsen ställer sig därför tveksam beträffande lämpligheten av förevarande undantagsbestämmelse.

Emellertid har *socialstyrelsen* ifrågasatt, om ej undantag borde stadgas jämväl för de fall, hyresrätten förverkats på grund av förhållande, som omförmäles i 2—6 punkterna av 23 § i 3 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom. En sådan utvidgning av förevarande undantagsbestämmelse förordas jämväl av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* samt *svenska arbetsgivareförbundet*, därvid länsstyrelsen framhållit att, även om en utvidgning i berört hänseende icke bleve av så stor praktisk betydelse, den dock syntes motiverad med hänsyn till att arbetaren eljest under den tid han åtnjöte vräkningsskydd skulle i viss mån komma i bättre ställning än en vanlig hyresgäst. De angivna grunderna för hyresrättens förverkande torde ju ock bero av arbetaren själv och föreläge oberoende av arbetskonflikten.

c) *Försummad betalning av ersättning.*

Ej heller beträffande detta undantag har *bostadsutredningen* ansett någon närmare motivering nödig.

I *yttrandena* har undantaget i allmänhet lämnats utan erinran. *Socialstyrelsen* har dock av samma skäl som i fråga om undantagsbestämmelsen för försummad hyresbetalning ställt sig tveksam beträffande lämpligheten av att stadga undantag i förevarande hänseende. Vidare har *länsstyrelsen i Östergötlands län* — som utgår från att överexekutor, då fråga uppkommer om tillämpning av stadgandet ifråga, har att pröva skäligheten av det belopp, som arbetaren må ha erlagt eller eventuellt erbjudit arbetsgivaren i ersättning — yttrat följande:

Förslaget innehåller icke några regler för det fall, att överexekutors prövning resulterar däri, att den av arbetaren erlagda eller erbjudna ersättningen anses endast obetydligt understiga skäligt hyresvärde för lägenheten. Visserligen bör enligt länsstyrelsens uppfattning i ett dylikt fall med tillämpning analogivis av bestämmelserna i 3 kap. 23 § näst sista stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom föreskrift om vräkning icke meddelas, men en uttrycklig bestämmelse härutinnan hade dock för undvikande av all tvekan varit önskvärd. Däremot synes det självklart, att en arbetsgivare på förnyad framställning bör kunna erhålla vräkningsbeslut, om arbetaren efter det överexekutor bestämt ersättningen undandragit sig att tillfullo erlagga densamma. Huruvida arbetare äger rätt åtnjuta den respittid, varom stadgas i punkten 1 av nyssnämnda paragraf, är i förslaget icke angivet men synes billigt, vadan ett förtydligande av stadgandet även i detta avseende torde vara påkallat.

d) *Vägran att avflytta till annan bostad.*

Bostadsutredningen har icke ansett detta undantag tarva motivering i vidare mån än som framgår av bostadsutredningens allmänna uttalanden i ämnet.

Vad angår *yttrandena* rörande undantaget, har *länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhållit vikten av att de bestämmelser, som skola ligga till grund för prövning och avgörande av frågan, huruvida vräkning trots arbetskonflikt må förekomma, givas sådan avfattning, att denna fråga i regel skall kunna bedömas av överexekutor och icke behöva hänskjutas till domstol. Förevarande undantagsbestämmelse torde därför enligt länsstyrelsens mening böra omformuleras så, att rena skälighetssynpunkter icke få inverka på ärendets utgång.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* anse skyldighet för arbetare att avflytta till annan bostad icke böra ifrågakomma i annat fall än det, att den tidigare lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetare, och för arbetare med familj ej förrän andra arbetares bostäder först tagits i anspråk. Tillika framhålles, att den nya bostaden bör vara godkänd av hälsovårdsnämnd eller annat jämförligt organ.

e) *Otillbörlig handling av arbetaren.*

Såsom exempel på dylik handling har *bostadsutredningen* nämnt trakassering av arbetsvilliga, uppenbar vanvård av bostaden och skadegörelse å annan arbetsgivarens egendom.

I fråga om denna undantagsbestämmelse var ledamoten i bostadsutredningen Abel Andersson av *skiljaktig mening* samt yttrade:

Av motiveringen till bostadsutredningens förslag framgår, att ifrågavarande

bestämmelse bland annat avses för fall, då arbetaren gör sig skyldig till förseelse (skadegörelse å arbetsgivarens egendom o. d.) av sådan art, att den lagligen kan beivras i annan ordning. Jag känner mig icke övertygad om nödvändigheten av liksom ej heller om det skäligen uti att belägga en dylik förseelse med den ytterligare straffpåföljd, förlusten av bostaden måste anses innebära, ett straff som för övrigt är motbudande även av den anledningen, att det drabbar icke blott den för förseelsen skyldige utan jämväl familjen. Än mindre synes mig ifrågavarande straffpåföljd motiverad, då den handling, arbetaren låtit sig komma till last, är sådan, att den icke i annan ordning kan föranleda ansvar.

I betraktande av den stämning, en arbetskonflikt städse skapar, är det vidare tydligt, att föreskriften lätt kan föranleda arbetsgivaren till sakligt opåkallade eller småaktiga, irritationsskapande anmärkningar gentemot arbetarna. Spänningen mellan de av konflikten berörda parterna kommer helt visst att i sådana fall på ett olyckligt sätt ökas. Att detta illa rimmar med den pacifiering av bostaden vid strider på arbetsmarknaden, som med förslaget åsyftas, är uppenbart.

Slutligen komma myndigheterna vid tillämpningen av ifrågavarande stadgande att ställas inför synnerligen svårbedömbara problem, vilka knappast äro lämpade att erhålla sin lösning i den ordning, varom här är fråga. Det måste sålunda av flera skäl och ej minst med hänsyn till det ofta otillförlitliga bevismaterialet — även om omfattande och tidsödande utredningar verkställas i saken — ej sällan bliva synnerligen svårt att avgöra, i vad mån arbetaren gjort sig skyldig till den påtalade förseelsen, samt huruvida denna är av sådan art, att arbetaren skäligen icke längre bör åtnjuta skydd mot vräkning. Jag vill i samband härmed påpeka, att en viss risk föreligger att — om saken samtidigt drages inför domstol — överexekutor och domstol kunna komma att bedöma sakförhållandet på olika sätt. Uppenbarligen måste också den på myndigheterna ankommande skälighetsbedömningen bliva av mycket grannliga natur och man måste befara en ojämn och i vissa fall rent av godtycklig tillämpning av stadgandet ifråga.

Då alltså stadgandet syns mig onödigt, olämpligt och skadligt för det syfte, varom här är fråga, har jag ansett detsamma böra utgå.

I *yttrandena* har förevarande undantag varit föremål för delade meningar. Närmast i tillstyrkande riktning uttala sig *socialstyrelsen* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Blekinge, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, stadsfogden i Norrköping, Västerbottens läns hushållningssällskap* ävensom styrelsen för *svenska lantarbetarens centralförening*. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* ställer sig tveksam till lämpligheten av ifrågavarande undantagsbestämmelse, och denna avstyrkes av *länsstyrelserna i Alvsborgs och Skaraborgs län, överexekutor i Karlskrona, överexekutor och stadsfogden i Västerås* samt *landsorganisationen och svenska lantarbetareförbundet*. Övriga myndigheter och sammanslutningar ha ej särskilt yttrat sig i denna fråga.

Länsstyrelsen i Östergötlands län vill icke förneka, att tillämpningen av förevarande undantagsbestämmelse skulle bliva förenad med ganska stora svårigheter för de exekutiva myndigheterna, vilka icke ha samma möjligheter som domstolarna att i ämnet åvägbringa tillförlitlig utredning. Men då hänskjutande till domstol av dessa ärenden, åtminstone vad landsbygden beträffar,

är förenad med sådan tidsutdräkt, att en dylik procedur icke gärna kan ifrågasättas, om icke bestämmelsen i praktiken skall bli illusorisk, och då bestämmelsen innefattar en enligt länsstyrelsens uppfattning nödvändig garanti mot missbruk av det föreslagna vräkningsskyddet, finner länsstyrelsen sig böra biträda förslaget i denna del. — I liknande riktning uttala sig *länsstyrelserna i Stockholms och Gävleborgs län*. Sistnämnda länsstyrelse framhåller tillika, att god ordning måste anses göra skäligt, att kvarboendet icke opåtalat förbindes med skadegörelse och olagligheter. I varje fall böra enligt länsstyrelsens mening familjeförsörjare, som det här närmast gäller, kunna förväntas avhålla sig därifrån, och bestämmelsen har säkerligen övervägande psykologisk betydelse. — *Stadsfogden i Norrköping* anser, att något större avseende icke bör fästas vid den avgivna reservationen, detta så mycket mindre som det härvidlag icke alltid måste vara fråga allenast om en förseelse utan lika väl också kan betyda, att vederbörande gjort sig skyldig till en allvarlig förbrytelse, kanske med familjens vetskap. — Styrelsen för *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* yttrar:

Om ifrågavarande undantagsbestämmelse avfördes ur lagen, skulle det orimliga förhållandet inträda, att arbetsgivaren just under en konfliktsituation, då han på grund av den ofta uppagiterade stämningen bland arbetarna mer än eljest vore i behov av lagens stöd, skulle berövas det skydd, som redan under lugna förhållanden genom förhandenvarande lagregler gives en hyresvärd. Tvärtom torde just en konfliktsituation med dess irriterande stämning i särskilt hög grad påfordra bestämmelser, vilka värna om bestämmanderätten över produktionsmedlen och i möjligaste mån begränsa konflikten verkningar. Sådana lagstadgande komma att verka som avhållande motiv, när det gäller lockelsen att ge konflikten en vidare omfattning än nödigt, och bli därför jämväl för arbetaren och hans organisation ett värdefullt stöd.

I de yttranden, vari undantagsbestämmelsen ifråga avstyrkes, betonas i allmänhet svårigheten för överexekutor att verkställa en sådan diskretionär prövning, som tillämpningen av bestämmelsen förutsätter. *Overexekutor i Västerås* yttrar sålunda:

Starka skäl kunna visserligen anföras för att den arbetare, som under kvarboende i arbetsgivarens fastighet till exempel åstadkommer skadegörelse å dennes egendom, ej bör åtnjuta det skydd, som förslaget eljest vill bereda, men svårigheterna att vid den summariska prövning, som alltid måste vara förenad med överexekutors avgörande, fastställa, huruvida en viss handling skäligen bör medföra vräkningsskyddets förverkande eller ej, äro alltför betydande och avgörandet lämnar alltför stort utrymme åt godtyckligt bedömande. Därest ett stadgande av förevarande innehåll är önskvärt, synes det lämpligare att föreskriva, att lagen ej skall äga tillämpning, om arbetaren åsidosätter något av vad jämlikt 3 kap. 17 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom skall iakttagas, det vill säga underlåter att iakttaga vad som erfordras för bevarande av sundhet, ordning och skick inom fastigheten eller att tillse, att vad sålunda åligger honom själv iakttages av hans husfolk och av dem som eljest inrymts i lägenheten.

I flera av de tillstyrkande yttrandena göres gällande, att förevarande stadgande erhållit en alltför svävande formulering, varför det skulle komma att erbjuda svårigheter och ojämnheter vid tillämpningen, vilket

i sin tur kunde ge anledning till onödiga irritationsmoment. Det påyrkas med hänsyn härtill, att stadgandet förtydligas. Särskilt anses det nödigt, att de handlingar, som här åsyftas, närmare anges och karakteriseras. — *Socialstyrelsen* anser fordran på att handlingarna skola ha skett under »utnyttjandet av kvarboendet» innebära en onödig begränsning, som därjämte torde medföra svårigheter vid tillämpningen av stadgandet. Enligt styrelsens mening borde det vara tillräckligt att arbetare, som bor i arbetsgivarens hus, överhuvud gör sig skyldig till sådan handling, som exemplifieras i motiven, för att med fog kunna anses ha förverkat det skydd, som lagen erbjuder. Vidare ifrågasätter styrelsen, huruvida skyddet icke borde anses förverkat jämväl i fall, där sådan handling, varom här är fråga, vidtages av någon av arbetarens familj.

6. Skyldighet för överexekutor att verkställa utredning.

Bostadsutredningen har såsom tidigare nämnts i sitt förslag stadgat skyldighet för överexekutor att i mål av förevarande beskaffenhet sörja för erforderlig utredning. Härutinnan yttrar bostadsutredningen:

Det har för bostadsutredningen framstått såsom i hög grad angeläget, att frågor om vräkning i de fall, som i förslaget avses, må kunna prövas och avgöras av överexekutor. Även om bostadsutredningen vid lagbestämmelsernas utformning särskilt haft för ögonen att söka göra dessa så lätt tillämpliga som möjligt, kan dock ej undgås, att frågor uppkomma, vilka göra målet tvistigt. Enligt förslaget skall det i sådana fall ankomma på överexekutor att genom utmättningsman eller på annat lämpligt sätt i målet verkställa den utredning, som befines erforderlig för bedömandet av i lagen avsedda förhållanden. Tillämpningen av förslagets bestämmelser bör således icke i något fall lägga hinder i vägen för en prövning av saken i den för utsökningsmål stadgade ordningen. Angående klagan över överexekutors beslut torde utan vidare utsökningslagens bestämmelser gälla.

Mot den sålunda föreslagna skyldigheten för överexekutor att sörja för erforderlig utredning i mål av förevarande beskaffenhet har i flertalet av *yttrandena* icke framställts någon erinran. I direkt tillstyrkande riktning uttalar sig dock endast styrelsen för *svenska lantarbetsgivarnes centralförening*, som anser välbetänkt och praktiskt att överlåta utredningen av vräkningsärendet åt överexekutor på sätt, denne finner lämpligt. Emellertid ha från några håll väckts betänkligheter mot ifrågavarande stadgande, särskilt med hänsyn till svårigheterna att i ett skriftligt förfarande vinna tillförlitlig utredning. Sålunda yttrar *länsstyrelsen i Södermanlands län*:

Den uppgift, som ålagts överexekutor att genom införskaffande av utredning medverka till en materiellt riktig lösning, synes kunna föranleda olägenheter. Att i ett rent skriftligt processförfarande genom förhör av landsfiskal eller på annat sätt förebriaga utredning av sådan tillförlitlighetsgrad att densamma kan, eventuellt i motsättning till vad parterna förebriagar, läggas till grund för utslag i mål mellan enskilda, torde vara en synnerligen vansklighetsfull procedur, allra helst som densamma kan tänkas innefatta konstaterandet av att en i lag straffbelagd handling blivit begången.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser jämväl svårigheter uppkomma för överexekutor att erhålla den grundliga och tillförlitliga utredning, som erfordras för riktiga bedömandet av vräkningsfrågan. Enligt länsstyrelsens mening kan det nämligen icke ifrågasättas, att överexekutor skulle företaga polisundersökning för att få en någorlunda klar bild av läget. Vanskligheten av att under sådana förhållanden kunna träffa det riktiga avgörandet i den ytterst grannliga frågan finner länsstyrelsen ligga i öppen dag; och att på angivet sätt i en ekonomisk intressekonflikt indraga en statlig myndighet, som, i den mån överexekutor utgöres av länsstyrelsen, därtill har att såsom högsta polismyndighet ansvara för den allmänna ordningen och säkerheten, kan enligt länsstyrelsens förmenande knappast anses lämpligt.

Länsstyrelsen i Blekinge län finner det i högsta grad opåkallat och strida mot gängse rättsprinciper att indraga myndigheterna i utredningen av en civilrättslig tvist. Enligt länsstyrelsens mening kan det därjämte på ett högst skadligt sätt medföra en myndigheternas auktoritet påfrestande komplikation av konflikten. Med hänsyn härtill avstyrker länsstyrelsen stadgandet.

Överexekutor i Karlskrona yttrar angående förevarande stadgande följande:

Den utredning, varom här är fråga, torde mestadels komma att bestå av utsagor av parter och andra personer, som kunna tänkas lämna upplysning i saken. Att i dylik ordning införskaffa utredning om sådana förhållanden, som kunna vara avgörande för bedömandet, huruvida en arbetare gjort sig skyldig till en otillbörlig handling, synes obetingat olämpligt. Det torde nämligen icke kunna undvikas att sådan utredning stundom erhåller ganska stor likhet med undersökning rörande förekomsten av brott. Enahanda invändning kan väl icke riktas mot att överexekutor verkställer utredning i de övriga fall, som omhandlas i lagförslaget. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida i dessa fall behov föreligger av särskilda föreskrifter rörande utredningsåvägabringande. Därest av arbetsgivaren förebragt utredning — antingen i och för sig eller på grund av motpartens bestridande och vad till stöd därför förekommit — icke innefattar tillfyllestgörande bevisning därom att förutsättningarna för vräkning äro för handen, torde det knappast vara ett allmänt intresse att genom myndighets försorg försök göres att införskaffa den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig för bifall till vräkningsyrkandet; och om å andra sidan arbetaren icke gitter bestrida av arbetsgivaren förebragt utredning, torde det finnas ringa utsikter för att överexekutor skall ex officio kunna åvägabringa sådan utredning, som kan skydda arbetaren mot vräkning.

Överexekutor i Luleå anför:

Den utredningsplikt, förslaget ålägger överexekutor, synes innebära en ny princip inom utsökningsrätten. Uppenbart är, att en sådan anordning åtminstone i regel kommer att medföra tidsvinst i förhållande till ett domstolsförfarande, men sanningsen utletande torde komma att stöta på ganska stora besvärigheter, främst med hänsyn till förevarande frågors ömtålighet och den politiska anstrykning desamma lätt erhålla. Då uppgift ofta lär komma att stå emot uppgift, synes det böra övervägas, huruvida icke möjlighet bör beredas till muntligt förhör inför överexekutor.

Landsfogden i Kronobergs län anser, att överexekutor för vinnande av fullständig utredning i förevarande mål bör utrustas med befogenhet att förordna om vittnesförhör vid allmän domstol.

I ett flertal yttranden har framhållits, att en reglering erfordrades rörande den för ifrågavarande utredning nödiga kostnaden. *Överståthållarämbetet* anser sålunda, att förevarande stadgande bör kompletteras med en föreskrift om att vräkningssökanden skall ha att förskjuta denna kostnad. — *Länsstyrelsen i Blekinge län* förmenar, att stadgandet bör kompletteras med föreskrift om utredningskostnadernas gäldande av parterna, då utmätningsmännen icke torde ha någon skyldighet och ofta icke heller möjlighet att utan ersättning verkställa en utredning, vilken vid större konflikter skulle kunna bli högst omfattande och dragande betydliga kostnader. — *Länsstyrelsen i Kristianstads län* framhåller, att därest bestämmelser ej meddelas, huru ifrågavarande kostnader skola ersättas, torde ersättningsskyldighet komma att åläggas den i målet tappande parten. Om avsikten eventuellt är, att kostnaderna skola gäldas av allmänna medel, bör detta enligt länsstyrelsens mening tydligt utsägas. — *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser, att utmätningsman, som verkställer utredning enligt förslaget, bör vara berättigad till ersättning därför i enlighet med de bestämmelser, som gälla för förrättning enligt utsökningslagen. — *Landsfogden i Kronobergs län* påpekar, att utmätningsman, som företager resa för verkställande av utredning i förevarande fall, bör äga tillgodonjuta resekostnadsersättning. — *Landsfiskalen i Augerums distrikt* anser, att kostnaderna för utmätningsmans förfarande böra förskjutas av sökanden för att sedan påföras den tappande parten i det av överexekutor meddelade utslaget i målet. — *Landsfiskalen i Ronneby distrikt* är av den meningen, att utmätningsman, som verkställt utredning i mål av ifrågavarande slag, bör tillerkännas ersättning därför efter samma grunder som för utmätning i enskilda mål, och bör denna lämnas honom direkt från överexekutor, som därefter bör ha att påföra sökanden kostnaden i samband med utslaget i målet.

7. Ersättning för lägenhetens brukande under skyddstiden.

Angående det i detta hänseende föreslagna stadgandet anför *bostadsutredningen*:

För den tid, arbetaren efter arbetsinställelsen bebor lägenheten utan att därförinnan gällande avtal angående lägenhetens nyttjande är tillämpligt, bör arbetsgivaren berättigas uppbära ersättning. Ersättningens storlek torde i princip böra bestämmas till det belopp, som motsvarar den å orten för liknande bostäder utgående hyran. Som emellertid, särskilt på landsbygden, hyresförhållandena ofta torde lämna en allenast osäker ledning, har den hjälpregeln införts, att ersättningen i brist på åsämjande skall bestämmas med ledning av det värde, som åsatts bostadsförmån av motsvarande beskaffenhet vid senaste taxering för inkomst eller förmögenhet. Ersättningen bör utgå för kortare tidsperioder; enligt bostadsutredningens förslag i efterskott var fjortonde dag.

Skyldigheten för arbetare att under skyddstiden utgiva ersättning för lägenhetens begagnande har i *yttrandena* i princip vunnit allmän anslutning. *Socialstyrelsen* gör dock gällande, att den arbetsgivaren tillerkända rätten till ersättning i praktiken synes komma att få ganska ringa betydelse, då

frågan om ersättningens utgivande, vartill skyldighet enligt styrelsens mening föreligger redan på grund av allmänna rättsgrundsatser, i fortsättningen liksom hittills torde komma att upptagas och avgöras i samband med en blivande uppgörelse om återgång i arbete. Att i detta sammanhang i lag fastslå rätten till hyresersättning finner styrelsen för övrigt ägnat att göra arbetsgivarna benägna att vid framtida konfliktuppgörelser göra sin rätt därutinnan gällande i större utsträckning än hittills varit fallet.

Mot de av bostadsutredningen föreslagna bestämmelserna, som avse ersättningsbeloppets bestämmande i fall särskilt hyresavtal ej varit gällande enligt vilket vederlaget helt skolat utgå i penningar, ha emellertid erinringar från olika håll framställts. Sålunda yttrar *länsstyrelsen i Östergötlands län*:

Enligt stadgandet skall beloppet av ifrågavarande ersättning i händelse av tvist bestämmas efter vissa angivna grunder. På vad sätt eller av vem detta bestämmande skall ske anges däremot icke i förslaget, men sannolikt åsyftar bostadsutredningen, att överexekutor, då fråga uppkommer om vräkning på grund av underlåtenhet att betala ersättning för bostaden, skall pröva skäligheten av det belopp, som arbetaren för bostaden må ha erlagt eller eventuellt erbjudit arbetsgivaren. Om så är förhållandet borde emellertid detta ha uttryckligen angivits i lagtexten.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser viss skyndsam procedur böra stadgas för fastställande av förevarande ersättning. Då denna enligt förslaget skall betalas var fjortonde dag, finner länsstyrelsen ett domstolsförfarande för ersättningens fastställande bli alltför tidsödande. För den händelse fastställandet av ersättningen skall ske genom överexekutor, bör emellertid enligt länsstyrelsens mening särskild lagbestämmelse om överexekutors behörighet i sådant hänseende stadgas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller, att det torde komma att bereda icke obetydliga svårigheter att efter i stadgandet angivna grunder bestämma den ersättning, som i brist på åsämjande skall erläggas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län gör gällande, att då särskilt värde av bostadsförmån av förevarande art endast undantagsvis bestämmas vid inkomst- eller förmögenhetstaxering, det kan ifrågasättas, huruvida icke annan utväg bör söka utfinnas för ersättningens bestämmande, exempelvis genom godemän.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser jämväl bestämmelsen om ersättningsbeloppets bestämmande vid tvist mindre lycklig. Visserligen bestämma taxeringsnämnderna ofta vissa värden å bostäder av olika beskaffenhet men dels redogöres långt ifrån alltid för sådant beslut i nämndernas protokoll och dels äro enligt sakens natur dessa värdebestämningar regelrätt ganska vaga, exempelvis bostad om ett rum och kök allt efter beskaffenheten 100 å 200 kronor. Med hänsyn härtill föreslår länsstyrelsen såsom lämpligt sätt att få fram ett individuellt riktigt värde, att detta bestämmas av vederbörande landskamrerare efter hörande av taxeringsnämndsordföranden.

Svenska arbetsgivareföreningen yttrar:

Det är av vikt, att arbetaren genom föreskrivna skydd för besittningsrätt till arbetarbostad jämväl efter den tid, då dylik rätt enligt allmänna civil-

rättsliga regler skulle ha upphört, icke försattes i en mera gynnad ställning än då motsvarande bostad förhyrts i den öppna marknaden. I annat fall skulle lagstiftningen komma att verka understödjande för arbetarparten i arbetskonflikt. Sålunda bör till skillnad mot vad bostadsutredningen förutsatt arbetare gälda sådan hyresersättning, som i öppna hyresmarknaden utgår för bostad av motsvarande beskaffenhet i orten, därvid hänsyn icke bör tagas till den lindring i hyresvillkoren, som i regel följer av anställningsförhållandet mellan arbetaren-hyresgästen och arbetsgivaren-hyresvärderna. Även då särskilt hyresbelopp överenskommits att gälla under anställningstiden mellan arbetaren och arbetsgivaren bör för beräkning av hyresersättningen under den tid, då bostadsinnehavet grundar sig endast på det lagstadgade skyddet, hyran omräknas efter de i öppna marknaden gällande hyrespriserna.

Med anledning av förslagets stadgande om ersättningens betalande i efterskott var fjortonde dag har från skilda håll påyrkats, att i stället föreskrift meddelas om förskottsbetalning. Detta anses nämligen mera förenligt med rådande praxis å hyresmarknaden. Yrkande i nämnt hänseende har framställts av bland andra *länsstyrelsen i Jämtlands län, överexekutor i Malmö, Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt svenska arbetsgivareföreningen och styrelsen för svenska lantarbetsgivarnes centralförening*. Till utveckling av sin mening anför *överexekutor i Malmö*:

Vid tolkningen av förevarande stadgande har överexekutor utgått ifrån, att ersättningen skall betraktas som hyra och att lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra skall tillämpas i fall då arbetaren dröjer med hyrans erläggande. Är denna tolkning riktig följer härav, att överexekutor ej kan meddela beslut om vräkning förrän fjorton söckendagar förflutit från uppsägningsdagen. Då ersättningen skall betalas i efterskott var fjortonde dag, kan följaktligen arbetaren kvarbo i lägenheten minst en månad utan att erlægga hyra. Införes i stället bestämmelse om förskottsbetalning, kan arbetaren vid dröjsmål med hyresbetalning vrakas fjorton dagar tidigare än enligt förslaget.

I lagen om nyttjanderätt till fast egendom stadgas visserligen rent principiellt att, då avtal ej träffats om tid för erläggande av hyra, denna skall erläggas i efterskott. Denna bestämmelse kommer emellertid ytterst sällan att tillämpas, då hyresavtalet nästan undantagslöst innehåller bestämmelser angående tiden för hyrans erläggande. Hyresavtalen bestämma i allmänhet, att hyran skall erläggas icke i efterskott utan i förskott. Då det här gäller en undantagslagstiftning, finns ingen anledning att ej följa regeln om hyrans betalande i förskott. Bibehålles bestämmelsen om efterskottsbetalning, kommer — med hänsyn till den i stadgandet ingående föreskriften att, då särskilt hyresavtal varit gällande, ersättningen skall erläggas i den avtalade ordningen — den arbetare, som bebott lägenhet hos arbetsgivaren utan hyresavtal, enligt vilket vederlaget helt skolat utgå i penningar, i gynnsammare ställning än den arbetare, som haft sådant avtal med föreskrift att hyran skall erläggas i förskott, och detta kan ej anses rättvist.

Under åberopande härav föreslår överexekutor, att föreskrift meddelas, att ersättningen, då särskilt hyresavtal ej varit gällande, skall betalas i förskott var fjortonde dag.

Länsstyrelsen i Malmöhus län finner den av överexekutor i Malmö gjorda anmärkningen böra föranleda övervägande, huruvida icke bestämmelsen om ersättning för kvarboende kräver förtydligande. Tillika uttalar länsstyrelsen,

att även den bestämmelse angående ersättningens erläggande, som meddelats för det fall, särskilt hyresavtal varit gällande, måhända behöver förtydligas. Det förtjänar nämligen enligt länsstyrelsens mening påpekas, att ett hyresavtals bestämmelser i fråga om tiden för hyrans erläggande under alla förhållanden ej gälla i den mån de strida mot 6 § första stycket i lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra, och anser länsstyrelsen det möjligen vara nödigt, att detta kommer till uttryck i föreliggande stadgande.

Till slut må nämnas, att *länsstyrelsen i Blekinge län* gjort gällande, att förevarande stadgande bör kompletteras med föreskrifter om arbetsgivarens retentionsrätt och förmånsrätt i arbetarens lösöre, då i annat fall rätten till ersättning ofta torde bli fullständigt illusorisk.

Departement-
chefen.

1. Huvudregeln.

För vräkning erfordras beslut av domstol, överexekutor eller skiljemän. Själva verkställigheten av beslutet ankommer å vederbörande utmätningsman, dock må skiljemäns beslut ej av utmätningsman verkställas utan att överexekutor därom förordnat. Jämlikt 193 § utsökningslagen äger utmätningsman medgiva visst anstånd med vräkning. En lagstiftning, syftande till att förhindra vräkning i vissa fall, måste sålunda rikta sig antingen mot den beslutande myndighetens eller skiljemännens prövning av målet eller ock mot själva verkställandet av meddelat beslut om vräkning.

Bostadsutredningen har ansett sig böra beträda den väg, den förra möjligheten öppnar, och sålunda föreslagit, att förordnande om vräkning i förevarande fall ej skulle få meddelas, ändock att skyldighet eljest inträtt för vederbörande att avflytta. Denna bostadsutredningens ståndpunkt har även omfattats av så gott som samtliga de hörda myndigheterna och sammanlutningarna. Från något håll har dock ifrågasatts, om ej ett utnyttjande av den andra utvägen vore att föredraga. För egen del ansluter jag mig till bostadsutredningens mening. Det synes nämligen till en början mindre lämpligt att i den situation, som uppkommer vid en arbetskonflikt, låta det gå så långt som till ett formligt beslut om vräkning, låt vara att detta icke utan vidare kan verkställas. Vidare torde det vara mera praktiskt, att de frågor, som beröra det ifrågasatta skyddet mot vräkning, bliva föremål för utredning och behandling redan i samband med spørsmålet om skyldighet att avflytta överhuvud inträtt. Den andra ståndpunkten skulle innebära, att utmätningsman, som fått till sig för verkställighet överlämnat av myndighet eller skiljemän meddelat beslut om vräkning av arbetare från lönebostad, skulle, därest det upplystes att arbetskonflikt rådde vid arbetsgivarens företag, hänskjuta verkställighetsfrågan till överexekutors prövning. I de fall, vräkningsyrkandet framställts hos överexekutor, skulle denna myndighet sålunda först pröva frågan om skyldighet att avflytta föreligger och sedermera, för den händelse yrkandet om vräkning bifallits, till ny prövning upptaga frågan, huruvida beslutet med hänsyn till de nya bestämmelserna angående skydd mot vräkning vid arbetskonflikter finge verkställas. En anordning som nu berörts skulle dessutom påkalla ändring av utsökningslagens be-

stämmelser om verkställighet, ett förhållande som med hänsyn till ifrågasatt varande lagstiftnings särkaraktär icke vore önskvärdt. Enligt bostadsutredningens förslag däremot skulle de nya bestämmelserna bli fullt fristående utan någon direkt anknytning till utsökningslagens stadganden.

Med den av mig sålunda förordade konstruktionen av vräkningsskyddet skulle behandlingen av förevarande mål bli följande. Framställes av arbetsgivare hos domstol, överexekutor eller skiljemän yrkande om vräkning av arbetare från lönebostad, skulle myndigheten eller skiljemännen, därest i målet upplystes att arbetskonflikt rådde vid arbetsgivarens företag, hava att upptaga utredning icke blott rörande arbetarens skyldighet att avflytta utan även i fråga om de förhållanden, som äro av betydelse för det särskilda vräkningsskyddet vid arbetskonflikter, samt därefter, för den händelse arbetaren enligt vanliga regler befinnes skyldig att avflytta, pröva och avgöra, huruvida vräkningsansökan med hänsyn till de nya bestämmelserna må genast bifallas eller hinder i sådant hänseende möter.

I detta sammanhang må anmärkas, att inom justitiedepartementet för närvarande förberedes förslag till lagstiftning angående överflyttande till domstolsmyndighet (lagsökningsdomare) av lagsökningsmål och mål om handräckning för fordran. Enligt förslaget skall lagsökningsdomaren i lagsökningsmål vara behörig att även giva handräckning varom i 192 § utsökningslagen sägs. Det fall, som här åsyftas, torde vara då med lagsökning för ogulden hyra förknippas yrkande om vräkning. Upphöjes nu berörda förslag till lag, skulle sålunda till synes de nya reglerna angående skydd mot vräkning vid arbetskonflikter även kunna bli tillämpliga med avseende å lagsökningsdomarens verksamhet. Emellertid har bostadsutredningen från tillämpningen av bestämmelserna om vräkningsskydd undantagit just det fall, då skyldighet att avflytta inträtt på grund av försummad hyresbetalning, varför, om denna undantagsbestämmelse upprätthålles — vilket jag för min del anser böra ske — sagda regler blott i sällsynta undantagsfall kunna bli tillämpliga med avseende å sådan handräckning enligt 192 § utsökningslagen, som skulle få givas av lagsökningsdomare.

Vad angår den av bostadsutredningen uppställda presumptionen, att varje av arbetsgivare under arbetskonflikt gjord ansökan om vräkning av arbetare från dennes lönebostad skall anses föranledd av konflikten, må framhållas, att syftet med den föreslagna lagstiftningen är att förhindra användandet av vräkningsinstitutet såsom stridsmedel under en arbetskonflikt. För att ernå detta syfte torde det visserligen vara nödvändigt, att presumption uppställs för samband i angivna hänseende. Men det synes icke av omständigheterna påkallat, att — såsom bostadsutredningen föreslagit — denna presumption göres ovillkorlig. I de fall, där det befinnes uppenbart, att vräkningsansökan icke äger något som helst samband med konflikten, lära nämligen bärande skäl icke kunna åberopas för ett sådant förbud mot vräkning. Denna min ståndpunkt torde emellertid ej böra föranleda ändring av den i bostadsutredningens förslag uppställda huvudregeln i och för sig utan allenast komma till uttryck i en särskild undantagsbestämmelse från nämnda regel, ett spørsmål vartill jag i det följande återkommer.

Från något håll har påyrkats, att en närmare bestämning borde ske av vad som innefattades i begreppen strejk och lockout, och har jämväl ifrågasatts om ej vid bedömandet av konfliktens verkan hänsyn borde tagas till om stridsåtgärden vore tillåten eller otillåten. Vad först angår begreppen strejk och lockout ha dessa icke i gällande svensk lagstiftning ansetts böra erhålla någon närmare bestämning. Någon anledning att giva en dylik bestämning i förevarande lagförslag torde ej föreligga. Vad det andra spørsmålet beträffar utgår jag, i likhet med bostadsutredningen, ifrån att vräkning från bostad överhuvud icke kan anses vara ett önskvärt stridsmedel i en arbetskonflikt. Med hänsyn härtill samt till nödvändigheten av att de regler, som i förevarande fall uppställas, bliva så lättillämpliga som möjligt, har jag icke ansett den nämnda skillnaden böra läggas till grund för en lagstiftning i ämnet.

Innebörden av den utav mig förordade huvudregeln blir sålunda i första hand den, att av arbetsgivare hos myndighet eller skiljemän framställt yrkande om vräkning av arbetare från lönebostad ej må — oaktat skyldighet att avflytta enligt vanliga regler inträtt — bifallas, där arbetaren deltagit i strejk vid arbetsgivarens företag eller är föremål för lockout från dennes sida. Den tid, under vilken detta skydd mot vräkning skall gälla, har av bostadsutredningen bestämts genom vissa undantag från huvudregeln. Enligt min mening är det riktigare att direkt till huvudregeln anknyta de bestämmelser, som avse skyddstidens begränsning. Skyddstidens början har av bostadsutredningen ansetts böra bestämmas till tidpunkten för arbetsavtalets upphörande. Från vissa håll har gjorts gällande, att tiden i stället borde räknas från det rätten till bostaden upphörde. Till denna mening vill jag ansluta mig. När rätten till bostaden skall anses ha upphört, får i de särskilda fallen fastställas med ledning av därutinnan tillämpliga regler, och några svårigheter i detta avseende torde ej yppa sig utöver dem, som redan äro förenade med bedömandet av själva vräkningsyrkandet. Vad angår längden av den tid, under vilken vräkningskydd bör åtnjutas, är jag ense med bostadsutredningen, att denna tid bör bestämmas till tre månader. Längre tid har ej heller från något håll ifrågasatts, och att sätta tiden kortare lär, om syftet med ifrågavarande lagstiftning verkligen skall ernås, ej vara tillrådligt. Med hänsyn till det anförda skulle sålunda den av mig förordade huvudregeln vidare innebära, att vräkningsyrkande under förut angivna omständigheter icke må bifallas, förrän tre månader förflutit från det rätten att nyttja bostaden upphörde.

Från något håll har i anledning av det sätt, varpå bestämmelserna i bostadsutredningens förslag utformats, framhållits att myndighet, som har att pröva ansökan om vräkning, icke borde vara skyldig att ex officio förvissa sig om huruvida förutsättningarna för den ifrågavarande lagens tillämpning äro för handen. Detta torde vara riktigt och jämväl av bostadsutredningen åsyftat. Missförstånd på denna punkt synes kunna undvikas genom lämplig formulering av huvudstadgandet.

En myndighet har ansett, att till förslaget huvudstadgande möjligen erfordrades ett förtydligande av innebörd, att stadgandet ej äger tillämpning, där bostadens innehav är en förutsättning för att arbetet överhuvud skall

kunna utföras, såsom i fråga om de flesta portvaktsbostäder. Denna erinran lärer emellertid ej beröra själva huvudstadgandet utan de undantag därifrån, som kunna erfordras. Härtill återkommer jag i det följande.

Fråga har vidare väckts om det föreslagna skyddet skulle gälla även för det fall, att lägenheten ej direkt upplåtits av arbetsgivaren utan — där arbetsgivaren exempelvis är ett bolag — av ett dotterbolag. Hur bedömandet i dylikt fall skall ske, torde emellertid ej kunna allmängiltigt regleras, utan lära omständigheterna i de särskilda fallen härvid få bliva avgörande.

Enligt förslaget skall huvudregeln gälla även för det fall, att företaget under tiden för konflikten övergår till ny ägare. Från ett par håll har mot denna bestämmelse erinrats, att den föreslagna inskränkningen i förfoganderätten till lönebostäder därmed skulle kunna drabba en företagare, som lång tid före en konflikt förvärvat företaget men tillträder det först sedan konflikt utbrutit. Denna erinran synes mig emellertid ej påkalla ändring av bestämmelsen.

2. Begränsning till vissa arbetare.

Bostadsutredningen har begränsat huvudregeln till att avse allenast arbetare med eget hushåll. Denna begränsning har från arbetarhåll mött bestämd gensaga. Därjämte har från flera länsstyrelser sida gjorts gällande, att en på så sätt bestämd inskränkning kunde vid tillämpningen vålla stora svårigheter ur tolkningssynpunkt. Visserligen torde den omständigheten, att arbetare har eget hushåll, ofta innebära detsamma som att han har familj, och en vräkning i samband med en arbetskonflikt ter sig väl även särskilt upprörande, då den drabbar arbetare med familj. Men skydd mot vräkning vid arbetskonflikt kan helt säkert i många fall vara behöfligt jämväl i fall, då arbetaren ej har familj, och sett ur synpunkten, att vräkningsinstitutet ej bör vara stridsmedel i en arbetskonflikt, lärer den föreslagna begränsningen näppeligen vara befogad. På grund härav och med hänsyn till de tolkningssvårigheter begreppet eget hushåll uppenbarligen skulle vålla, anser jag mig icke kunna biträda bostadsutredningens förslag i förevarande del. Emellertid kunna tydligen, såsom även bostadsutredningen framhållit, särskilt olämpliga förhållanden uppstå, därest skyddet skulle omfatta sådana arbetare, som äro icke blott i arbetsgivarens hus utan jämväl i hans kost. En begränsning synes sålunda i varje fall påkallad till arbetare, som ej äro i arbetsgivarens kost. Anmärkas må, att 1910 och 1911 års förslag till lag om arbetsavtal i fråga om reglerna rörande rätt till bostad, som ingick i arbetares löneförmåner, upptogo en begränsning i angivna hänseende. Enligt min mening bör sålunda från tillämpningen av huvudregeln undantagas sådana arbetare, som äro i arbetsgivarens kost.

3. Undantag från huvudregeln i allmänhet.

Bostadsutredningen har genom uppställandet av vissa undantag från huvudregeln väsentligen begränsat verkningarna av densamma. I stort sett hava de föreslagna undantagsbestämmelserna vunnit tillstyrkan.

Vad beträffar de särskilda, av bostadsutredningen uppställda undantagen, kan jag i fråga om flera av dessa ansluta mig till förslaget. Rörande några

åter hyser jag en från bostadsutredningen avvikande mening. Beträffande det undantag, som innefattas i den generella begränsningen av den tid, under vilken vräkningskydd må åtnjutas, har jag, såsom redan nämnts, ansett lämpligare, att direkt till huvudregeln anknyta den bestämmelse, varigenom vräkningskyddet under alla omständigheter begränsas till en tid av tre månader, och har jag därvid i motsats till bostadsutredningen ansett, att denna tid borde räknas från det arbetarens rätt att nyttja lägenheten upphörde. Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om lagstiftningens begränsning till vissa arbetare skulle å andra sidan tillkomma ett nytt undantag avseende sådana arbetare, som äro i arbetsgivarens kost.

4. Särskilda undantag.¹

a) *Arbetare som äro i arbetsgivarens kost.*

Angående detta undantag tillåter jag mig hänvisa till vad jag ovan yttrat i fråga om lagstiftningens begränsning till vissa arbetare.

b) och c) *Arbetsavtalet har upphört utan samband med konflikten.*

Vid ett allmänt bestämmande av skyddstiden på sätt jag föreslagit torde undantag från huvudregeln vidare (b) böra göras för det fall, att arbetsavtalet slutits för bestämd tid utan att viss uppsägningstid avtalats eller skall anses avtalad samt den i arbetsavtalet stadgade tiden gått till ända. I dylikt fall måste det utan vidare anses uppenbart, att vräkningsansökningen ej är föranledd av konflikten. Någon tvekan om lämpligheten av denna undantagsbestämmelse har ej heller från något håll yppats. Med nu angivna undantag torde — såsom jag i det föregående antytt — få jämföras de övriga fall, där det befinnes uppenbart, att vräkningsansökningen ej äger något som helst samband med konflikten. Undantag torde sålunda jämväl (c) böra stadgas för det fall, att arbetsavtalet upphört på grund av uppsägning, som verkstälts före konflikten och som uppenbarligen icke äger samband med denna.

d) *Försummad hyresbetalning.*

Såsom ytterligare undantag, grundat å förhållanden som kunna föreligga redan vid tiden för arbetsinställelsen, har bostadsutredningen upptagit det fall, att skyldighet inträtt för arbetaren att avflytta från lägenheten av den grund att han underlåtit erlægga till betalning förfallen, i penningar utgående hyra för lägenheten. Lämpligheten av denna undantagsbestämmelse i och för sig har satts i fråga av socialstyrelsen, som framhållit, att ett sådant utnyttjande från arbetsgivarens sida av arbetarens till följd av konflikten försvagade ekonomiska ställning, vartill förevarande undantagsbestämmelse inbjöde, kunde komma att framstå såsom en synnerligen brutal åtgärd. Emellertid har socialstyrelsen tillika ifrågasatt, om ej i varje fall förverkande på de grunder, som omförmälas i 2—6 punkterna av 23 § i 3 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egen-

¹ Litterabeteckningarna motsvara de i 2 § i lagtexten till departementsförslaget använda, se Bilaga A sid. 61.

dom, borde bilda undantag. I denna riktning ha jämväl en länsstyrelse samt svenska arbetsgivareföreningen uttalat sig. Det bärande skälet för att mera allmänt undantaga de fall, där hyresrätten förverkats, skulle vara, att vräkningensansökningen då icke kunde antagas vara föranledd av konflikten. Så synes otvivelaktigt även vara förhållandet, när bristande hyresbetalning åberopas till stöd för ansökningen. Däremot lär, om efter en utbruten konflikt såsom vräkningensansökan åberopas någon annan grund för hyresrättens förverkande, den misstanken lätt kunna inställa sig, att arbetsgivaren ej skulle hava begagnat sig därav, om ej konflikten utbrutit. Anledning synes således föreligga att göra åtskillnad mellan de fall, då hyresrätten förverkats på grund av dröjsmål med hyrans erläggande, samt övriga fall av förverkande. För övrigt må anmärkas, att — enligt 7 § andra stycket av lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra — myndighet eller skiljemän ej äger meddela beslut, varigenom yrkande om vräkning, som grundas å dröjsmål med hyrans erläggande, bifalles, förrän 14 söckendagar förflutit från uppsägningsdagen. Jag kan således ansluta mig till förslaget i denna del, dock torde åt undantagsbestämmelsen böra givas en formulering, som direkt ansluter sig till gällande bestämmelser i lagen om nyttjanderätt till fast egendom rörande förverkande av hyresrätt på grund av försummad hyresbetalning.

e) Arbetsgivarens behov av bostaden för annan arbetskraft.

I fråga om de undantag, som helt avse förhållandena efter arbetsinställelsen, har bostadsutredningen först upptagit ett undantag för att tillgodose arbetsgivarens behov av bostad för annan arbetskraft. Från några håll — särskilt från arbetsgivar- och arbetarsammanslutningarnas sida — ha uttalats betänkligheter mot en bestämmelse av det innehåll, bostadsutredningen föreslagit. Från arbetsgivarhåll har sålunda påkallats en uppmjukning i den riktning, att arbetsgivaren för att bestämmelsen skulle vara tillämplig blott behövde påvisa ett mera allmänt behov av bostaden för annan arbetskraft. Från arbetarhåll har däremot intagits en motsatt ståndpunkt. Vad härvid särskilt framhållits är, att vräkningsskyddet genom denna undantagsbestämmelse skulle i hög grad förlora i värde och att tillförlitlig garanti saknades mot sådant missbruk av bestämmelsen, som kunde taga sig uttryck i anställandet av ny arbetskraft genom skenöverenskommelser.

Kommittén angående privatanställda har påpekat, att i fall, där en arbetare på grund av ifrågavarande undantagsbestämmelse skulle vara utan skydd mot vräkning, han enligt kommitténs förslag skulle vara berättigad till viss respekt för förberedande av flyttning och anskaffande av annan bostad. Tillika har kommittén såsom sin mening uttalat, att för den händelse kommitténs förslag icke i sin helhet skulle upphöjas till lag den berörda delen av förslaget i allt fall borde i en eller annan form göras till föremål för lagstiftning i samband med vad bostadsutredningen föreslagit.

Det lär icke kunna förnekas, att en undantagsbestämmelse av det innehåll, bostadsutredningen föreslagit, i stor utsträckning skulle göra lagens tillämpning illusorisk. Å andra sidan torde — i händelse arbetet är av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten — fall kunna förekomma, där för arbetsgivaren får anses föreligga ett oundgängligt behov av att under konflikten disponera över lägenheten för annan arbetskraft. Så synes vara förhållandet, där arbetets utförande kräver, att den arbetande innehar lägenheten, såsom i fråga om flertalet portvaktsbostäder. Vidare torde sådant förhållande vara för handen, där lägenheten är avsedd till bostad åt arbetare, som har att utföra arbete, vilket nödvändigtvis kräver arbetarens bosättning å arbetsplatsen eller i dess omedelbara närhet, och annan lägenhet för ändamålet ej står arbetsgivaren till buds. Dylika fall lära kunna inträffa beträffande åt djurskötare upplåtna bostäder. Med hänsyn till det anförda synes mig ifrågavarande undantagsbestämmelse böra begränsas till att omfatta de fall, där lägenheten oundgängligen erfordras för utförande av det arbete, som åvilat arbetaren, eller för beredande av bostad åt den, som utför nämnda arbete, allt under förutsättning att arbetet är av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten. Vid en dylik begränsning av undantagsbestämmelsens räckvidd torde den fråga, som i förevarande sammanhang väckts av kommittén angående privatanställda, förfalla.

f) Vägran att avflytta till annan bostad.

Bostadsutredningen har vidare ansett undantag böra stadgas för det fall, att arbetsgivaren kan bereda arbetaren annan tjänlig och på skäligen villkor upplåten bostad i orten men arbetaren vägrar att avflytta till den anvisade bostaden. Av en länsstyrelse har framhållits vikten av att sådana regler gäves för överexekutors prövning av förevarande mål, att rena skälighetssynpunkter icke bleve avgörande. Eljest skulle överexekutor i många fall bli nödsakad visa målet ifrån sig. Tydligt kan det fall inträffa, då överexekutor icke med ledning av det utav parterna förebragta bevismaterialet kan tillförlitligt bedöma tjänligheten av anvisad bostad. Detta bör emellertid icke föranleda överexekutor att visa målet från sig. En sådan åtgärd lär vara påkallad allenast, när själva frågan om arbetarens skyldighet att avflytta från lägenheten är enligt vanliga regler tvistig. Är sålunda ett förhållande, som skulle inverka på den särskilda prövning, vartill bestämmelserna i den föreslagna nya lagstiftningen kan giva anledning, icke tillförlitligen styrkt, bör denna omständighet icke utgöra hinder för målets prövning av överexekutor. En annan fråga är huruvida överexekutor bör genom egna åtgärder medverka till att utredningen i förevarande mål fullständig, t. ex. genom införskaffande av yttrande av hälsovårdsnämnd rörande bostads beskaffenhet. Till denna fråga återkommer jag i annat sammanhang. Att såsom från något håll föreslagits fordra, att anvisad bostadslägenhet skall vara godkänd av hälsovårdsnämnd eller jämförligt organ, torde ej vara påkallat. Ifrågavarande undantagsbestämmelse torde sålunda kunna godtagas i den avfattning, bostadsutredningen föreslagit. Dock anser jag det böra av lagtexten framgå, att arbetarens vägran att avflytta skall hava skett efter det hans rätt att nyttja lägenheten upphört.

g) Försummad betalning av ersättning.

Enligt förslaget skall arbetaren vara skyldig att utgiva ersättning för brukandet av lägenheten under den tid han åtnjuter skydd mot vräkning, och skyddet skall upphöra, om han underlåter erlægga sådan ersättning. Angående ersättningen ifråga lära bestämmelserna om hyra ej vara tillämpliga. Särskilda bestämmelser hava även i förslaget givits om beräkandet av det belopp, varmed ersättning skall utgå i händelse av tvist, samt om ersättningens erläggande. Vad angår påföljden vid dröjsmål med ersättningens erläggande har denna syntts mig böra inträda först om arbetaren gör sig skyldig till visst dröjsmål. Bostadsutredningen har föreslagit, att ersättningen skulle erläggas var fjortonde dag i efterskott. Till denna ståndpunkt ansluter jag mig. Med hänsyn härtill finner jag skäligt, att ett dröjsmål med ersättningens erläggande tillmätas betydelse först om arbetaren dröjer mer än 7 söckendagar att fullgöra sin skyldighet. Vidare synes en försummelse i förevarande hänseende ej böra beläggas med vräkningspåföljd, om den finnes vara av ringa betydenhet. Så bör anses vara fallet, exempelvis därest arbetaren under respittiden erlagt eller erbjudit ett något mindre belopp än det som kan anses skäligt. Skyldighet för arbetsgivaren att verkställa uppsägning i anledning av dröjsmålet, om han vill åberopa detta, synes ej böra föreskrivas. Undantagsstadgandet torde givas en i överensstämmelse med det anförda ändrad formulering.

h) Vanvård av lägenheten.

Slutligen har bostadsutredningens majoritet föreslagit undantag för det fall, att arbetaren utnyttjar kvarboendet vid arbetsplatsen till sådan handling, att han skäligen icke längre bör åtnjuta skydd mot vräkning enligt den föreslagna lagen. Såsom exempel på dylik handling anföres i motiven trakassering av arbetsvilliga, uppenbar vanvård av bostaden och skadegörelse å annan arbetsgivarens egendom. Denna undantagsbestämmelse har visserligen av det övervägande antalet myndigheter och sammanslutningar vunnit tillstyrkan eller lämnats utan anmärkning, men från åtskilliga håll ha — jämväl från dem som ansett sig kunna tillstyrka förslaget i förevarande del — framställts väsentliga erinringar mot bestämmelsen. Sålunda har särskilt från länsstyrelsernas sida framhållits, att icke obetydliga svårigheter kunde vara förknippade med avgörandet om en handling skulle tillmätas i förslaget avsedd verkan eller ej, och till följd härav befarades ojämnheter vid tillämpningen. Dessa erinringar synas mig icke kunna fränkännas betydelse. Härtill kommer, att handlingar, som här kunna komma ifråga — bortsett från sådana, som äro att hänföra till vanvård av lägenheten — torde, om de äro av någon betydelse, kunna föranleda straffansvar. För en arbetare, som begår en dylik handling, bör den därmed förenade straffpåföljden vara tillfyllest. Han bör icke därjämte drabbas av förlust av bostaden. Med hänsyn härtill anser jag, att åt stadgandet bör givas en avfattning, som begränsar dess tillämpning till sådana handlingar efter arbetsinställelsen, som kunna anses innefatta uppenbar vanvård av lägenheten. Av ett stadgande med detta innehåll torde följa, att vräkningskydd ej må åtnjutas av arbetare, som har hyresavtal angående lägen-

heten men förverkat sin hyresrätt på den grund, att han efter arbetsinställelsen gjort sig skyldig till uppenbar vanvård av lägenheten. Till undvikande av tvistigheter rörande mindre väsentliga försumligheter av arbetaren i fråga om vården av lägenheten har det syntts mig nödigt fordra att vanvården för att kunna tillmätas betydelse skall vara uppenbar.

5. Skyldighet för överexekutor att verkställa utredning.

Bostadsutredningen har i sitt förslag upptagit en bestämmelse om skyldighet för överexekutor att i mål av förevarande beskaffenhet sörja för erforderlig utredning i vad avser bedömandet av de i den föreslagna lagen avsedda förhållandena. En dylik bestämmelse har av bostadsutredningen närmast avsetts för att tillämpningen av förslaget bestämmelser icke i något fall skulle lägga hinder i vägen för en prövning av saken i den för utsökningsmål stadgade ordningen. Emellertid torde även utan en bestämmelse av den föreslagna innebörden sådant hinder icke uppkomma. Bestämmelserna i förevarande lag torde nämligen — såsom redan i det föregående antytts — icke bliva tillämpliga förrän överexekutor, efter verkställd prövning i enlighet med vanliga regler, ansett sig kunna i den för utsökningsmål stadgade ordning fastställa, att skyldighet inträtt för vederbörande att avflytta. Först därefter har överexekutor att på grundval av den förebragta utredningen och med ledning av vanliga bevisregler avgöra, huruvida förutsättningarna för skydd mot vräkning enligt den särskilda lagen äro för handen eller ej. Att domstol under handläggning av mål av förevarande beskaffenhet har att utöva vanlig processledande verksamhet för målets utredning torde vara givet. Samma bör också kunna utan uttryckligt stadgande gälla för överexekutor i den utsträckning ett skriftligt förfarande medgiver. Hinder bör sålunda icke anses föreligga för överexekutor att, i den mån så befinnes erforderligt och lämpligt, införskaffa upplysning i målet, exempelvis från hälsovårdsnämnd eller annat jämförligt organ. Att däremot föreskriva skyldighet för överexekutor att vara verksam för utredningens fullständigande i förevarande mål lär ej vara nödigt eller ens lämpligt. Anmärkas må jämväl, att behovet av en dylik bestämmelse väsentligen minskas, därest såsom jag föreslagit en undantagsbestämmelse rörande otillbörliga handlingar av arbetaren begränsas till att avse allenast uppenbar vanvård av lägenheten. Med hänsyn till det anförda har jag sålunda ansett, att någon uttrycklig föreskrift icke borde meddelas om skyldighet för överexekutor att sörja för erforderlig utredning i dessa mål.

6. Ersättning för lägenhetens brukande under skyddstiden.

Bostadsutredningen har slutligen i sitt förslag berättigat arbetsgivaren till ersättning av arbetaren för dennes brukande av lägenheten under skyddstiden ävensom meddelat föreskrifter angående ersättningens storlek och tiden för dess erläggande. Bestämmelser i angivna hänseenden torde vara oeftergivliga, då såsom förut nämnts de angående hyresrätt gällande reglerna ej lära vara direkt tillämpliga å förevarande bostadsförhållanden, i varje fall ej när bostadsrätten ingått såsom led i arbetsavtalet.

Att ersättningen på sätt bostadsutredningen föreslagit skall utgå med belopp, motsvarande den å orten för liknande bostäder utgående hyran eller, därest vanligt hyresavtal angående lägenheten varit gällande, med samma belopp som tidigare, synes mig riktigt. Beträffande den hjälpregel, bostadsutredningen i förstnämnda fall ansett nödig för ersättningsbeloppets bestämmande, har från några håll gjorts gällande, att denna vore mindre lycklig. Andra utvägar hava jämväl anvisats härutinnan. För min del kan jag ej finna annat än att den föreslagna regeln i allmänhet torde vara den mest lämpliga. I de säkerligen sällsynta fall, där ledning ej står att vinna på den anvisade vägen, torde de grunder, varpå bestämmelsen vilar, kunna vara vägledande. Stadgandet i fråga har emellertid av mig ansetts böra förtydligas, så att därav framgår att hjälpregeln ej skall begagnas, där utredning kan vinnas om den normala grunden för ersättningsbeloppets bestämmande.

Vad angår tiden för ersättningsens erläggande har bostadsutredningen föreslagit, att ersättningen skall betalas i efterskott var fjortonde dag men att, där vanligt hyresavtal varit gällande, avtalets regler skola vara tillämpliga med avseende å ersättningen. Beträffande den tid, från vilken ersättningen skall utgå, innehåller bostadsutredningens förslag ej någon särskild bestämmelse. Av stadgandet, att arbetsgivaren skall vara berättigad till ersättningen ifråga för den tid arbetaren åtnjuter skydd enligt lagen, torde dock framgå, att meningen är att ersättningen skall utgå från den dag, arbetarens rätt till lägenheten enligt vanliga regler upphört. Denna uppfattning synes mig emellertid böra på ett tydligare sätt komma till uttryck. Jag anser därför, att sistnämnda stadgande bör undergå en omformulering. Vidkommande föreskriften om betalning i efterskott har jag intet att erinra mot bostadsutredningens förslag. Uppmärksammas bör nämligen, att beloppet av ersättningen ej är på förhand givet. Någon tids rådrum bör därför lämnas arbetaren, innan han skall vara skyldig betala densamma. Förhandlingar mellan parterna om beloppets bestämmande torde även ofta visa sig nödiga. Härtill kommer, att ej heller den tid, under vilken ersättningen skall utgå, kan i förväg bedömas. Vid förskotts-betalning skulle sålunda det fall lätt kunna inträffa, att arbetaren nödgas erlægga betalning för längre tid än sådan skall utgå. Dylika olägenheter skulle undvikas vid en betalning i efterskott. I de fall, särskilt hyresavtal ej varit gällande enligt vilket vederlaget skolat helt utgå i penningar, bör därför ersättningen betalas i efterskott var fjortonde dag. Har sådant hyresavtal varit gällande, böra däremot hyresavtalets bestämmelser angående tiden för hyrans erläggande vara tillämpliga med avseende å ersättningen. Detta innebär emellertid ej, att de i lag särskilt föreskrivna respittiderna för hyras erläggande må åtnjutas. Dessa lära nämligen såsom förut nämnts ej vara tillämpliga å ifrågavarande bostadsförhållanden. Det särskilda vräkningsskyddet enligt förevarande lagstiftning skall sålunda på grund av den i detta hänseende föreslagna undantagsbestämmelsen utan vidare upphöra, därest arbetaren dröjer med ersättningsens erläggande utöver 7 söckendagar efter förfallodagen, dock förutsatt att, såsom jag förut framhållit, denna hans försummelse ej finnes vara av ringa betydelse. Att såsom från ett håll på-

yrkats komplettera stadgandet om rätt för arbetsgivaren till ersättning i förevarande hänseende med föreskrifter om retentions- och förmånsrätt i arbetarens lösöre torde ej vara påkallat.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att lagrådets utlåtande över ett i enlighet med det anförda upprättat förslag till *lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter* av den lydelse bilaga (*Bilaga A*) till detta protokoll utvisar måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

R. Vinell.

Förslag
till
Lag
om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har arbetsgivare hos myndighet eller skiljemän framställt yrkande om vräkning av arbetstagare från lägenhet som upplåtits åt honom på grund av hans arbetsanställning, och upplyses att arbetstagaren deltager i strejk vid arbetsgivarens företag eller att han är föremål för lockout från arbetsgivarens sida, må, ändå att skyldighet inträtt för arbetstagaren att avflytta från lägenheten, yrkandet om hans vräkande ej bifallas förrän tre månader förflutit från det hans rätt att nyttja lägenheten upphörde. Vad sålunda stadgas skall äga tillämpning jämväl där företaget under konflikten övergår till ny ägare.

2 §.

Vad i 1 § sägs skall ej gälla,

- a) om arbetstagaren är i arbetsgivarens kost;
- b) om arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid utan att viss uppsägningstid avtalats eller skall anses avtalad, samt den i arbetsavtalet stadgade tiden gått till ända;
- c) om arbetsavtalet upphört på grund av uppsägning som verkställts före konflikten och som uppenbarligen icke äger samband med denna;
- d) om skyldighet inträtt för arbetstagaren att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar;
- e) om lägenheten oundgängligen erfordras för utförande av det arbete som åvilat arbetstagaren eller för beredande av bostad åt den som utför nämnda arbete, allt under förutsättning att arbetet är av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten;
- f) om arbetstagaren, efter det hans rätt att nyttja lägenheten upphört, vägrat avflytta till annan tjänlig och på skäligena villkor upplåten bostad i orten, som beretts honom genom arbetsgivarens försorg;
- g) om arbetstagaren dröjt med erläggande av sådan ersättning som omfattas i 3 § utöver sju söckendagar efter förfallodagen, och vad sålunda ligger honom till last icke finnes vara av ringa betydelse; eller
- h) om lägenheten efter konfliktens inträde uppenbarligen vanvårdats.

3 §.

För den tid arbetstagaren nyttjar lägenheten efter det hans rätt i sådant hänseende upphört, är han pliktig att till arbetsgivaren utgiva ersättning för nyttjandet.

Sådan ersättning skall utgå med belopp, motsvarande hyran för liknande bostäder i orten. Uppstår tvist om beloppet och kan utredning om sådan hyra ej vinnas, skall ersättningen bestämmas med ledning av det värde som i orten åsatts bostadsförmån av motsvarande beskaffenhet vid senaste taxering för inkomst eller förmögenhet. Ersättningen skall betalas i efterskott var fjortonde dag.

Har angående lägenheten särskilt hyresavtal varit gällande, enligt vilket vederlaget helt skolat utgå i penningar, skola dock hyresavtalets bestämmelser om hyrans storlek och tiden för dess erläggande vara tillämpliga å ersättningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936.

Bostadsutredningens förslag

till

Lag

angående skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har arbetsgivare upplåtit lägenhet till bostad åt i hans tjänst varande arbetstagare med eget hushåll och deltagar arbetstagaren i strejk vid arbetsgivarens företag eller är han föremål för lockout från arbetsgivarens sida, må, ändock att skyldighet inträtt för arbetstagaren att avflytta från lägenheten, förordnande om hans vräkande ej meddelas. Vad sålunda stadgas skall äga tillämpning jämväl där företaget under tiden för arbetskonflikten övergår till ny ägare.

2 §.

Vad i 1 § sägs skall icke gälla, sedan tre månader förflutit efter det arbetsavtalet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren upphört, eller, där arbetsavtalet ingåtts för bestämd tid samt viss uppsägningstid icke avtalats eller skall anses avtalad, sedan den i avtalet stadgade tiden gått till ända.

Ej heller skall vad i 1 § sägs gälla:

a) om arbetsgivaren visar att lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetstagare, med vilken överenskommelse angående arbete vid arbetsgivarens av arbetskonflikten berörda företag träffats för den tid, konflikten varar, eller för viss tid, som ej må understiga tre månader;

b) om skyldighet inträtt för arbetstagaren att avflytta från lägenheten av den grund, att arbetstagaren underlåtit erlægga till betalning förfallen, i penningar utgående hyra för lägenheten;

c) om arbetstagaren underlåtit erlægga sådan ersättning, varom förmåles i 4 §;

d) om arbetstagaren vägrat avflytta till annan tjänlig och på skäligen villkor upplåten bostad i orten, som beretts honom genom arbetsgivarens försorg, eller

e) om arbetstagaren, sedan arbetet inställts i anledning av konflikten, utnyttjar kvarboendet vid arbetsplatsen till sådan handling, att han skäligen icke längre bör tillgodonjuta skydd mot vräkning enligt denna lag.

3 §.

Har yrkande om arbetstagarens vräkning gjorts hos överexekutor, åligger det överexekutor att genom utmätningsman eller på annat lämpligt sätt verkställa den utredning i målet, som befinner sig erforderlig för bedömandet av i denna lag avsedda förhållanden.

4 §.

För den tid arbetstagaren åtnjuter skydd mot vräkning enligt denna lag vare arbetsgivaren, i den mån arbetstagaren brukar lägenheten, berättigad till ersättning.

Sådan ersättning skall utgå med belopp, motsvarande den å orten för liknande bostäder utgående hyran. I brist på åsämjande skall ersättningen bestämmas med ledning av det värde, som i orten åsatts bostadsförmån av motsvarande beskaffenhet vid senaste taxering för inkomst eller förmögenhet. Ersättningen skall betalas i efterskott var fjortonde dag.

Har angående lägenheten särskilt hyresavtal varit gällande, enligt vilket vederlaget helt skolat utgå i penningar, skola dock hyresavtalets bestämmelser angående hyrans storlek och tiden för hyrans erläggande vara tillämpliga med avseende å ersättningen.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
25 februari 1936.*

Närvarande:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 januari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 rege-
ringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet före-
dragits av revisionssekreteraren Ove Hesselgren.

Förslaget föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda
ledamöter.

Lagrådet:

Syftet med den föreslagna lagstiftningen är att, då arbetare bebor av
arbetsgivaren upplåten lägenhet och arbetskonflikt utbryter, med hänsyn till
bostadens stora sociala betydelse söka, så långt rimligen kan ske, trygga
arbetaren och hans familj i besittningen av bostaden. Att särskilda regler
ansetts påkallade vid arbetskonflikt har tydligen sin grund däri, att det an-
tagits ligga nära till hands för arbetsgivaren att — oberoende av om han vore i
behov av bostaden eller ej — såsom stridsmedel i den utbrutna konflikten
begagna sig av sin rätt att uppsäga arbetaren till avflyttning och få honom
vräkt, i följd varav massvräkningar och därav förorsakad svårighet att till-
godose den ökade efterfrågan på bostäder skulle kunna befaras. Det nära
samband förslaget följaktligen äger med den mera omfattande frågan om
anställningsförhållandet i allmänhet mellan arbetsgivare och arbetare hade
gjort det önskvärt att hithörande spörsmål upptagits till övervägande och
behandling i ett sammanhang. Härtill synes hava funnits så mycket större
anledning som på Kungl. Maj:ts prövning är beroende ett av kommittén
angående privatanställda för omkring ett år sedan avgivet betänkande med
förslag till lag om arbetsavtal. Nämnda förslag syftar till en allmän reglering
av det enskilda arbetsavtalet och avser att bereda arbetstagare ökad trygg-
het i olika hänseenden. Att ur detta sitt sammanhang utbryta och i förväg
till särskild behandling upptaga den speciella fråga som nu föreligger synes
vara mindre följdriktigt. Sambandet framträder särskilt tydligt i det stad-

gande i kommittéförslaget, 17 §, som avser att vid anställningens upphörande bereda arbetare med rätt till lönebostad nödigt rådrum för att han må kunna skaffa sig ny bostad. Enligt nämnda paragraf äger arbetare med eget hushåll i allmänhet kvarbo i bostad, som ingår i hans löneförmåner, under fjorton dagar från det arbetsavtalet blivit uppsagt eller hävt, varjämte bestämmelser givas i syfte att förhindra att rätten till lönebostad, som upplåtes genom särskilt hyresavtal, blir beroende av arbetsavtalets bestånd. Frågan i vad mån behov av särskilt bostadsskydd vid vräkning kan anses erforderligt beror uppenbarligen i viss mån av vilken slutlig ståndpunkt som kan komma att tagas till kommittéförslaget i denna del. Att vid affattandet av bestämmelserna om skydd mot vräkning nu taga hänsyn till samma förslag låter sig av naturliga skäl icke göra. Framhållas må även att frånvaron av civilrättsliga bestämmelser rörande arbetsavtalet kommer att medföra vissa svårigheter vid tillämpningen av den ifrågasatta lagen och särskilt såvitt angår bedömandet av den betydelsefulla frågan, när arbetarens rätt till lönebostaden upphör. I hög grad gäller detta i de fall då — såsom ej sällan lär förekomma — något formligt hyresavtal ej ingåtts men viss överenskommen hyra likväl utgår samt varken det kollektiva eller det personliga arbetsavtalet innehåller bestämmelser angående tiden för rätten att nyttja lägenheten.

Frågan om rätt till skydd mot vräkning äger emellertid jämväl samband med spörsmålet beträffande användande av stridsmedel i arbetskonflikter. Såsom dylikt stridsmedel kan även vräkning under pågående strejk eller lockout komma till användning. Därvid kan enligt sakens natur bedömandet av frågan, i vad mån en vräkningsåtgärd ur allmänna synpunkter är berättigad eller ej, icke helt undgå att röna inverkan av huruvida själva arbetsinställelsen är att anse såsom otillåten; och då det gäller en sådan lagstiftning som den nu föreslagna om skydd mot vräkning synes man icke böra alldeles bortse från denna sida av saken. Principiellt sett kan det näppeligen vara riktigt att den ena lagen tillerkänner särskilda förmåner åt den vilken vidtager en stridsåtgärd som enligt en annan lag är förbjuden. Härutinnan är att märka att redan enligt stadgande i nu gällande lag om kollektivavtal arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, i vissa fall icke äga vidtaga arbetsinställelse. Emellertid hava, som bekant, på senare tid förslag framkommit om en reglering i mera vidsträckt omfattning av frågan om ekonomiska stridsåtgärders tillåtlighet. Även om, till följd av meningsskiljaktigheter i fråga om detaljerna, berörda förslag ännu icke lett till något positivt resultat, torde dock att döma av de från skilda håll försporda meningsyttringarna så mycket vara klart att en i stort sett enhällig opinion såsom förkastliga bedömer åtskilliga arbetsinställelser även utanför kollektivavtalslagens område. Det torde ur denna synpunkt kunna ifrågasättas, huruvida icke för vinnande av en nöjaktig lösning av frågan om skydd mot vräkning vid arbetskonflikt skäl förelegat att avvakta den vidare utvecklingen av nyssberörda lagstiftningsfråga rörande vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Mot ett dröjsmål med upptagande till reglering av de spörsmål, som behandlas i det remitterade förslaget, kan svårligen invändas, att det ifrågasatta behovet av skydd mot vräkning är särskilt trängande. Under den tid av snart trettio år, som förflutit sedan yrkanden framkommo på lagstiftning i förslagets syfte, har utvecklingen inom olika arbetsområden gått i riktning mot ett alltmera minskat användande av vräkningsåtgärder vid arbetsinställelser. Bostadsutredningen synes sålunda själv anse, att inom industrien bostadsupplåtelse och bostadsinnehav numera upphört att betraktas såsom fackliga stridsmedel. Vad jordbruket beträffar har enligt socialstyrelsens yttrande över bostadsutredningens förslag erfarenheten givit vid handen, att jämväl inom detta arbetsområde vräkningsåtgärder i samband med arbetsinställelser bliva alltmera sällsynta och att det finnes grundad anledning antaga att även i fråga om lantarbetarna vräkningsförfarandet skall upphöra att spela en roll vid arbetskonflikter. Av lantbruksstyrelsen och åtskilliga länsstyrelser avgivna yttranden gå i det stora hela i samma riktning.

Med hänsyn till vad sålunda under den fortsatta behandlingen av bostadsutredningens förslag anförts beträffande förekomsten numera av vräkning såsom stridsmedel på arbetsmarknaden synes det kunna ifrågasättas, hurvida den föreslagna lagstiftningen överhuvud taget är av de faktiska förhållandena påkallad. Vid ett övervägande härav samt av skälen för och emot en lagstiftning på detta område må icke lämnas ur sikte, att den grannliga avvägningen av mot varandra stridande intressen, som vid en reglering av hithörande spörsmål måste ske, lätteligen kan, hur sorgfälligt den än göres, giva upphov till nya motsättningar och skapa irritationsmoment som tidigare ej funnits. I detta hänseende torde synnerligt beaktande böra skänkas socialstyrelsens yttrande att det vore mera rationellt, att den spontana utveckling som på hithörande områden tydligt gjort sig gällande finge ostörd fortsätta, en uppfattning som även på andra håll kommit till synes.

På grund av det nu anförda anser sig lagrådet böra förorda, att förslaget icke för närvarande göres till föremål för proposition i ämnet.

Anses emellertid, oaktat de skäl som däremot anförts, att denna lagstiftningsfråga redan nu bör bringas till lösning, vill lagrådet icke avvisa tanken i och för sig att vid arbetskonflikt beredes arbetaren ett särskilt bostadskydd. Vid en undantagslagstiftning på ett så ömtåligt område som det föreliggande är det dock av synnerlig vikt, att vid lagstiftningens utformning så jämkas mellan arbetsgivares och arbetares intressen, att det ena intresset ej obehörigen gynnas på det andras bekostnad. I detta avseende torde — bortsett från frågan om vräkningskyddets beroende av arbetsinställelsens tillåtlighet, en fråga till vilken lagrådet återkommer vid 1 § — mot det av bostadsutredningen framlagda förslaget i det stora hela icke kunna ur principiell synpunkt riktas några mera vägande erinringar. Till grund för sagda förslag synes sålunda ligga den uppfattningen, att arbetare, som deltagit i strejk eller är föremål för lockout, i avbidan på konfliktens avveckling icke bör kunna vräkas från lönebostaden, med mindre arbetsgivaren behöver bostaden

för arbetets fortsatta behöriga uppehållande. Den mera varsamma läggning, som bostadsutredningen i denna del givit sitt förslag, har ej i remissförslaget vidhållits. I den grundläggande frågan om arbetsgivarens rätt att förfoga över lägenheten för annan arbetskraft har förslaget sålunda ställt sig på en helt annan ståndpunkt än den bostadsutredningen intagit. Även på andra punkter innebär remissförslaget i förhållande till bostadsutredningens förslag skärpningar, som knappast kunna anses vara förenliga med en rätt avvägning av de varandra motstående intressena. Endast under förutsättning av sådana ändringar i förslaget att det erhåller en i detta hänseende mera tillfredsställande läggning, anser sig lagrådet kunna underlåta att avstyrka den ifrågasatta lagstiftningen.

1 §.

Lagrådet:

Enligt det remitterade förslaget skall skyddstiden räknas från det arbetarens rätt att nyttja lägenheten upphör. I många fall torde denna regel leda till att skyddstiden börjar löpa i och med att arbetskonflikten inträder, och så till vida torde någon befogad invändning mot regeln icke kunna göras. I andra fall åter, då bostadsrättens upphörande på grund av särskilt hyresavtal eller eljest beror av viss tids uppsägning, skulle regeln medföra, att skyddstiden började löpa först från det uppsägningstiden gått till ända och således vid en uppsägningstid av t. ex. tre månader sluta tidigast ett halvt år efter konfliktens början. Att uppställa en regel, som för sistnämnda fall i sina praktiska verkningar skulle leda till ett dylikt resultat, lär icke påkallas för vinnande av det med förslaget avsedda syftet. Härtill kommer att en lagstiftning med en så uppbyggd regel kan befaras medföra att arbetsgivarna icke vidare bliva villiga att sluta avtal rörande bostaden med förbehåll om viss tids uppsägning, en utveckling som skulle stå i strid med vad som lär vara önskvärt. Med hänsyn härtill och för vinnande av största möjliga likformighet och enkelhet vid tillämpningen är en regel om skyddstidens beräkning från arbetskonfliktens inträde att föredraga. På grund av vad sålunda anförts och under åberopande tillika av de svårigheter, som på sätt tidigare framhållits kunna i vissa fall uppkomma vid bedömandet av frågan när rätt till lönebostad upphör vid arbetskonflikt, får lagrådet hemställa, att åt 1 § gives det ändrade innehåll, att skyddstiden räknas från det arbetstagaren i anledning av konflikten upphör med arbetet.

Vad i sista punkten stadgas om verkan därav, att företaget under konflikten övergår till ny ägare, torde gälla utan uttryckligt stadgande, så mycket mer som förslaget konstruerats såsom en principiellt processrättslig lag. Punkten synes därför kunna utgå.

Mot den avfattning huvudregeln erhållit i förevarande paragraf må anmärkas, att densamma skenbart framstår såsom alltför kategorisk därigenom att paragrafen icke innehåller någon antydning om de betydelsefulla undantag som stadgas i 2 §. I detta hänseende synes jämkning i lagförslaget böra vidtagas.

Justitieråden Appelberg och Alsén:

Såsom framgår av det allmänna yttrandet har lagrådet funnit det principiellt sett näppeligen vara riktigt, att vid de föreslagna bestämmelsernas utformning hänsyn icke tagits till huruvida arbetsinställelsen enligt lag är förbjuden eller icke. Med nuvarande till såväl innehåll som tillämpningsområde begränsade lagstiftning rörande ekonomiska stridsåtgärders tillåtlighet torde emellertid denna fråga hava jämförelsevis ringa praktisk betydelse. Därest, i enlighet med vad lagrådet vid 2 § förordar, sådan ändring vidtages i förslaget, att arbetsgivaren vid verkligt behov av lägenheten för annan arbetskraft kommer att få fritt föfoga över densamma, får frågan uppenbarligen än mindre vikt. Beaktas må ock angelägenheten, att reglerna på förevarande område erhålla möjligast enkla och klara innehåll, så att administrativ myndighet kan omedelbart bedöma, huruvida vid viss tid skyldighet till avflyttning föreligger. Med hänsyn härtill och då vi utgå från att i samband med en utvidgad lagstiftning rörande de ekonomiska stridsåtgärderna jämväl hithörande spörsmål tagas under förnyat övervägande, anse vi oss i frågans nuvarande läge och under förutsättning att förslaget i övrigt erhåller den huvudsakliga läggning som lagrådet förordar kunna underlåta hemställa om en eljest nödig omarbetning av förslaget i angivet hänseende beträffande såväl huvudregeln som undantagsbestämmelserna.

Skyddstidens längd har i det remitterade förslaget i överensstämmelse med vad bostadsutredningen föreslagit satts till tre månader. Huruvida en så lång skyddstid bör medgivas synes tveksamt. Denna tvekan föranledes särskilt därav att vräkningsskyddet icke gjorts beroende av strejkens tillåtlighet. Då emellertid vissa praktiska skäl tala för att skyddstiden icke utmätas allt för kort, synes under enahanda förutsättning som nyss nämnts den föreslagna skyddstiden kunna godtagas.

Regeringsrådet Kellberg och justitierådet Geijer:

I lagförslaget tages, såsom tidigare berörts, ingen hänsyn till om den arbetsinställelse (strejk eller lockout) varom i det särskilda fallet är fråga står eller icke står i strid med gällande lag. Att, då fråga är om lockout, det åsyftade skyddet principiellt får gälla, vare sig arbetsinställelsen står i strid med lag eller ej, synes rimligt. Såsom vid 2 § närmare skall angivas, kan det dock ifrågasättas om ej skyddets omfattning i vissa fall bör röna inverkan av huruvida en proklamerad lockout är att anse såsom olaglig eller icke. Är åter fråga om strejk som företagits i strid med lagen, synes det knappast vara av rättvisa och billighet påkallat att strejkdeltagarna — utöver de möjligheter till anstånd som gällande bestämmelser om exekution redan erbjuda — tilldelas ett sådant extraordinärt skydd som det föreslagna. Under alla förhållanden måste för dylikt fall en så lång skyddstid som tre månader bestämt avstyrkas. Det riktigaste torde dock vara att från förevarande lags tillämpningsområde helt undantaga de enligt gällande lag icke tillåtna strejkerna. Det hemställes därför att i huvudregeln vidtages en sådan jämking.

2 §.

Lagrådet:

Beträffande de under *b)* och *c)* upptagna undantagen må anmärkas att, då man har att räkna med förefintligheten av hyresavtal vilka äro mer eller mindre fristående från arbetsavtalet, bestämmelserna härutinnan böra erhålla sådan innebörd att undantagen anknytas, icke till arbetsavtalet utan till rätten att nyttja lägenheten, evad den grundar sig å arbetsavtalet eller å särskilt hyresavtal.

Såsom av lagrådets allmänna yttrande framgår har åt det under *e)* upptagna undantaget givits ett innehåll som väsentligen avviker från motsvarande stadgande i bostadsutredningens förslag. Detta undantag har avseende å en intressemotsättning vars riktiga avvägande är av största praktiska betydelse såsom berörande å ena sidan arbetsgivarens intresse att få förfoga över bostäderna för annan arbetskraft och å andra sidan arbetarens intresse att erhålla en så långt möjligt skyddad rätt till bostaden. Undantaget ger arbetsgivaren rätt att komma i besittning av lägenheten endast då den oundgängligen erfordras för beredande av bostad åt den som har att utföra arbete av beskaffenhet att ej *kunna* inställas under konflikten. Sistnämnda uttryck är i och för sig synnerligen obestämt; inställandet av arbetet sättes icke i någon som helst relation till den skada som genom inställandet kan tänkas uppkomma. Att döma av föredragande departementschefens motivering åsyftas att stadgandet skall erhålla en mycket snäv tolkning. Under det här avsedda uttrycket synes man sålunda vilja inrymma endast sådant arbete, som plägar betecknas såsom skyddsarbete, detta taget i så inskränkt betydelse, att därunder icke skulle falla t. ex. bärning av mogen gröda. Bostadsutredningens förslag åter vilar på den uppfattningen, att avhysning må ske, där annan arbetskraft måst anställas och bostaden erfordras för arbetets behöriga uppehållande. Arbetets art tillmättes alltså av bostadsutredningen ingen som helst betydelse. Enligt lagrådets mening måste lagstiftaren, om han vill underlåta att taga parti för den ena eller andra sidan av de i konflikten indragna, ansluta sig till bostadsutredningens grundsyn på frågan. Bostadsutredningen har emellertid till sin bestämmelse i förevarande punkt knutit en bevisregel, avsedd att till arbetarens förmån begränsa bestämmelsens räckvidd, i det att den fordran uppställts att arbetsgivaren skall visa sig hava med annan arbetare träffat arbetsavtal för den tid konflikten varar eller för tid ej understigande tre månader. Mot denna regel hava från organisationerna såväl å arbetsgivar- som arbetarsidan till synes befogade invändningar framställts. Arbetsgivarna hava, uppenbarligen med utgångspunkt från att inga skenavtal skola ifrågakomma, ansett det uppställda villkoret i otillbörlig grad förringa arbetsgivarnas bevismöjligheter. Arbetarna hava å andra sidan invänt, att den arbetsgivaren ålagda beviskyldigheten knappast utgör någon garanti mot missbruk genom skenavtal. Ingendera av dessa invändningar lärer kunna fränkännas betydelse. Allteftersom skenavtal tillgripas eller icke, verkar regeln till nackdel för arbetarna respektive arbetsgivarna. I stället för att lita till en dylik till sina verkningar mer eller

mindre nyckfull bevisregel torde man kunna giva uttryck åt bostadsutredningens tanke, nämligen att undantaget skall inträda endast då arbetsgivaren för sitt företag har verkligt behov av bostaden, genom en regel av ungefärligen det innehåll att vräkningsskyddet skall bortfalla om annan arbetare på grund av konflikten måste anställas för arbetets behöriga uppehållande och erforderlig bostad annorstädes än i lägenheten icke utan avsevärd olägenhet kan beredas denne. Det hemställes därför att förevarande stadgande ändras i huvudsaklig överensstämmelse härmed.

Även i fråga om den under *h*) angivna undantagsbestämmelsen företer det remitterade förslaget betydande olikhet i jämförelse med motsvarande under 2 § andra stycket *e*) i bostadsutredningens förslag upptagna stadgande. Att, på sätt i det remitterade förslaget skett, inskränka förevarande undantag till att avse allenast det fall att lägenheten efter konfliktens inträde uppenbarligen vanvårdats kan lagrådet icke finna riktigt. Å andra sidan torde icke kunna förnekas att stadgandet med den obestämda avfattning bostadsutredningen förordat skulle i tillämpningen vålla de exekutiva myndigheterna svårigheter. Bostadsutredningen har såsom exempel på sådan otillbörlig handling av arbetaren som med det av utredningen föreslagna stadgandet avses angivit trakassering av arbetsvilliga, uppenbar vanvård av lägenheten och skadegörelse å annan arbetsgivarens egendom. Det synes lagrådet kunna ifrågasättas om icke, i viss anslutning härtill, stadgandet lämpligen kunde givas det innehåll, att arbetstagaren efter konfliktens inträde genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser eller ock stört ordningen på arbetsplatsen.

Regeringsrådet Kellberg och justitierådet Geijer:

För den händelse arbetsinställelsen består i en lockout som arbetsgivaren vidtagit i strid med gällande lag, synes — i enlighet med vad vid 1 § antytts — billigheten kräva, att skyddet mot vräkning icke bortfaller av de anledningar, som i förslaget omförmälas under *a*) samt *d*)—*g*). Det hemställes därför, att till dessa fem undantagsfall knytes ett villkor av sagda innebörd.

Justitieråden Geijer och Alsén:

Under *d*) stadgas undantag för det fall att jämlikt gällande regler om hyra skyldighet inträtt för arbetstagaren att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar, medan under *g*) meddelas en motsvarande undantagsbestämmelse för det av bestämmelserna om hyra icke reglerade fall att arbetstagaren dröjt med erläggande av sådan ersättning som omförmäles i 3 §. Lämpligheten av att i ifrågasvarande hänseende olika regler skola gälla för dessa båda fall synes med skäl kunna ifrågasättas. Visserligen ligger det i och för sig ingenting oriktigt i att den, som till stöd för sitt kvarboende i lägenheten ej kan åberopa annan rätt än det i den föreslagna lagen stadgade skyddet, med avseende å respittidens längd tillerkännes en mindre gynnsam ställning än en hyres-

gäst, men det kan å andra sidan — särskilt i betraktande av att det understundom för menige man kan möta svårighet att bedöma huruvida vid en viss tidpunkt hans rätt att nyttja lägenheten regleras av bestämmelserna rörande hyra eller icke — knappast förnekas att såväl större enkelhet och reda som också en därav följande ökad rättstrygghet skulle vinnas genom likformighet i berörda hänseende. En ändring i överensstämmelse härmed synes lämpligen kunna genomföras på det sätt, att i 3 § upptages ett stadgande av ungefär det innehåll, att angående verkan av dröjsmål med erläggande av ersättning som där sägs skall gälla vad i lag stadgas med avseende å hyra, samt att de båda ifrågavarande undantagsbestämmelserna sammanföras under ett stadgande, som då skulle komma att avse utom det under d) i förslaget upptagna fallet jämväl det fall, att skyldighet att avflytta orsakats av dröjsmål med erläggande av ersättning som i 3 § sägs.

Mot en ändring i angiven riktning kan invändas, att för de fall att ersättning enligt 3 § skall erläggas i efterskott var fjortonde dag respitiden i händelse av försummelse med ersättningens erläggande skulle bliva alltför lång. Denna invändning, som icke kan fränkännas visst berättigande, torde dock icke böra hindra ändringens genomförande, utan i stället synes den enligt 3 § redan i och för sig måhända väl drygt tillmätta betalningsterminen böra bestämmas till att avse var sjunde dag.

Då gällande bestämmelser rörande verkan av dröjsmål med erläggande av hyra hava den tekniska utformning, att skyldigheten att avflytta inträder jämlikt 3 kap. 27 § nyttjanderättslagen i och med uppsägning men att denna jämlikt 7 § lagen den 10 mars 1923 är utan verkan, om rättelse sker inom viss angiven tid, torde ordalydelsen av förslagets stadgande under d) böra något jämkas.

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att de båda undantagsbestämmelserna under d) och g) sammanföras till ett stadgande — som lämpligen upptages närmast efter förslagets f) — och att åt detta stadgande gives sådant innehåll, att det kommer att avse de fall, då skyldighet för arbetstagaren föreligger att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar eller av ersättning som i 3 § sägs.

3 §.

Justitieråden Geijer och Alsén:

Beträffande denna paragraf hemställes om vidtagande däri av de ändringar, som föranledas av vad vid 2 § beträffande d) och g) anförts.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 28 februari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet lagrådets den 25 februari 1936 avgivna utlåtande över det den 24 i föregående månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

Lagrådet har i första hand förordat, att remitterade förslaget icke för närvarande göres till föremål för proposition i ämnet. Såsom skäl härför har lagrådet åberopat, att ifrågasatt lagstiftningsfråga ägde visst samband med andra spörsmål, som i lagstiftningsväg ännu väntade på sin lösning, närmast frågan om en laglig reglering av anställningsförhållandet i allmänhet mellan arbetsgivare och arbetare, samt att med hänsyn till den ringa förekomsten numera av vräkning såsom stridsmedel på arbetsmarknaden det ifrågasatta behovet av skydd mot vräkning icke kunde anses vara särskilt trängande. Vad sålunda av lagrådet anförts synes mig emellertid icke böra föranleda ändring i den ståndpunkt härutinnan, som kommit till uttryck vid remissen till lagrådet.

Skulle förevarande lagstiftningsfråga anses redan nu böra bringas till lösning, har lagrådet icke velat avvisa tanken i och för sig att vid arbetskonflikt beredes arbetaren ett särskilt bostadsskydd. Emellertid har lagrådet framhållit, att vid en undantagslagstiftning på ett så ömtåligt område som det föreliggande det vore av synnerlig vikt, att vid lagstiftningens utformning så jämkades mellan arbetsgivares och arbetares intressen, att det ena intresset ej obehörigen gynnades på det andras bekostnad. Den ståndpunkt remissförslaget härutinnan intagit, särskilt i den grundläggande frågan om arbetsgivarens rätt att förfoga över lägenheten för annan arbetskraft, syntes lagrådet knappast kunna anses vara förenlig med en rätt avvägning av de varandra motstående intressena. Lagrådet har därför ansett sig endast under förutsättning av sådana ändringar i förslaget, att det erhöles en i detta hänseende mera tillfredsställande läggning, kunna underlåta att avstyrka den ifrågasatta lagstiftningen. Lika med lagrådet anser jag visserligen angeläget, att avvägningen mellan de olika intressena sker så rättvist som möjligt. Emellertid kan jag ej finna de av lagrådet framförda erinringarna mot remissförslaget vara av beskaffenhet att böra leda till ett frångående i princip

av förslaget i förevarande del. Däremot anser jag förslaget på denna punkt böra undergå en jämkning, en fråga vartill jag återkommer.

Vad angår de särskilda bestämmelserna i det remitterade förslaget, har lagrådet hemställt att åt 1 § gives det ändrade innehåll, att skyddstiden räknas från det arbetaren i anledning av konflikten upphör med arbetet i stället för — såsom förslaget innehåller — från det arbetarens rätt att nyttja lägenheten upphör. Ehuru skyddstiden härigenom i vissa fall inskränkes, finner jag mig böra biträda denna lagrådets hemställan. Likaså synes, på sätt lagrådet påpekat, sista punkten i denna paragraf kunna utgå.

Såsom framgår av lagförslaget tages däri icke någon hänsyn till om den arbetsinställelse, varom i det särskilda fallet är fråga, står i strid med gällande lag eller icke. Lagrådet har funnit detta principiellt sett näppeligen vara riktigt. Två av lagrådets ledamöter ha även hemställt, att berörda förhållanden måtte föranleda viss inverkan å det åsyftade skyddet, under det att dess två övriga ledamöter ansett sig i frågans nuvarande läge och under förutsättning att förslaget i övrigt erhöle den huvudsakliga läggning lagrådet förordat kunna underlåta hemställa om en eljest nödig omarbetning av förslaget i detta hänseende beträffande såväl huvudregeln som undantagsbestämmelserna. Då — såsom jämväl inom lagrådet framhållits — spörsmålet ifråga har föga praktisk betydelse, medan det däremot är av synnerlig vikt, att reglerna på förevarande område erhålla möjligast enkla och klara innehåll, är jag alltjämt av den mening, att det föreslagna skyddet mot vräkning icke bör röna inverkan av arbetsinställelsens laglighet eller olaglighet i det särskilda fallet.

Beträffande de i 2 § av remissförslaget under *b)* och *c)* upptagna undantagen har av lagrådet anmärkts att, då man hade att räkna med förefintligheten av hyresavtal vilka vore mer eller mindre fristående från arbetsavtalet, bestämmelserna härutinnan borde erhålla sådan innebörd, att undantagen anknötes, icke till arbetsavtalet utan till rätten att nyttja lägenheten, evad den grundade sig å arbetsavtal eller å särskilt hyresavtal. Då emellertid fall lära kunna förekomma, där rätten att nyttja lägenheten enligt avtal skall upphöra tidigare än arbetsavtalet men där bostadsskydd det oaktat kan vara befogat efter bostadsrättens upphörande, synes denna lagrådets anmärkning icke böra föranleda ändring av förslaget.

Såsom framgår av det förut sagda har lagrådet ansett en ändring av det i 2 § under *e)* upptagna undantaget nödig. Härvid har lagrådet särskilt riktat sig däremot, att undantaget ger arbetsgivaren rätt att komma i besittning av lägenheten endast då den oundgängligen erfordras för beredande av bostad åt den, som har att utföra arbete av beskaffenhet att ej kunna inställas under konflikten. Angående sistnämnda uttryck, som lagrådet funnit i och för sig vara synnerligen obestämt, har lagrådet framhållit, att inställandet av arbetet icke satts i någon som helst relation till den skada, som genom inställandet kan tänkas uppkomma. Av motiveringen till stadgandet har lagrådet tillika ansett framgå, att stadgandet borde givas en mycket snäv tolkning. På vidare anförda skäl har lagrådet hemställt, att stadgandet gives det innehåll, att

vräkningsskyddet skall bortfalla, om annan arbetare på grund av konflikten måste anställas för arbetets behöriga uppehållande och erforderlig bostad annorstädes än i lägenheten icke utan avsevärd olägenhet kan beredas denne. För egen del kan jag väl icke finna, att en så snäv tolkning av stadgandet i remissförslaget, som lagrådet synes ha förutsatt, är påkallad, men då tydligen olika meningar kunna yppas om stadgandets innebörd, anser jag det av lagrådet berörda uttrycket i stadgandet böra förtydligas därhän, att arbetet skall vara av beskaffenhet att ej *utan synnerlig olägenhet* kunna inställas under konflikten. Jag hemställer alltså om ändring i lagförslaget i överensstämmelse härmed.

Lagrådet har vidare ifrågasatt, om icke den i 2 § under *h*) angivna undantagsbestämmelsen lämpligen kunde givas det innehåll, att skyddet skulle bortfalla om arbetaren efter konflikten inträde genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser eller ock stört ordningen på arbetsplatsen. Mot att utvidga undantagsbestämmelsen till att omfatta alla de fall, arbetaren grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser, synes mig intet vara att erinra. Däremot kan jag ej finna tillrådigt att biträda den ytterligare utvidgning av bestämmelsen som lagrådet ifrågasatt. Undantag torde därför böra stadgas endast för de fall, arbetaren genom uppenbar vanvård eller annorledes grovt åsidosatt honom såsom innehavare av lägenheten åvilande förpliktelser.

I remissförslaget stadgas under *d*) undantag för det fall att jämlikt gällande regler om hyra skyldighet inträtt för arbetaren att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar, medan under *g*) meddelas en motsvarande undantagsbestämmelse för det av bestämmelserna om hyra icke reglerade fall, att arbetaren dröjt med erläggande av sådan ersättning som omförmäles i 3 §. Två av lagrådets ledamöter ha ifrågasatt lämpligheten av att i ifrågavarande hänseende olika regler skola gälla för dessa båda fall, och har en ändring synts dem lämpligen kunna genomföras på det sätt, att i 3 § upptages ett stadgande av ungefär det innehåll, att angående verkan av dröjsmål med erläggande av ersättning som där sägs skall gälla vad i lag stadgas med avseende å hyra, samt att de båda undantagsbestämmelserna sammanföras under ett stadgande, som då skulle komma att avse utom det under *d*) i förslaget upptagna fallet jämväl det fall, att skyldighet att avflytta orsakats av dröjsmål med erläggande av ersättning som i 3 § sägs. Till undanröjande av den invändning, som skulle kunna riktas mot en ändring i angiven riktning — nämligen att för de fall, att ersättning enligt 3 § skall erläggas i efterskott var fjortonde dag, respitiden i händelse av försummelse med ersättningens erläggande skulle bli alltför lång — ha de två ledamöterna av lagrådet föreslagit, att den enligt 3 § bestämda betalningsterminen inskränkes till att avse var sjunde dag. I anslutning till det anförda ha dessa ledamöter hemställt, att de båda undantagsbestämmelserna under *d*) och *g*) sammanföras till ett stadgande och att åt detta stadgande gives sådant innehåll, att det kommer att avse de fall, då skyldighet för arbetaren föreligger att avflytta från lägenheten på grund

av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar eller av ersättning som i 3 § sägs. I samband härmed har tillika hemställts om de nödiga följdändringarna i 3 §. Då betalningsterminen för den ersättning som skall utgå under skyddstiden icke lämpligen bör förkortas samt ett likställande av påföljden vid dröjsmål med ersättningsens erläggande med verkan av försummad hyresbetalning icke med hänsyn till den processrättsliga konstruktion som givits bostadsskyddet kan anses följdriktig, finner jag mig icke kunna biträda vad i nu förevarande hänseenden hemställts.

I enlighet med vad jag sålunda anfört har jag låtit omarbета lagförslaget, därvid tillika vidtagits vissa jämkningar av redaktionell innebörd.

Föredraganden hemställer härefter, att lagförslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Nordwall.